ښتو لیک دود

ورځنی مرکه

۲م ، ۲۹م دسمبر ۲۰۱۲ء

د پښتو نوې املا

(د پښتو اکېډیمۍ ، پېښور پوهنتون د باړه ګلی د
سیمینار متفقه فیصلې)

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د ورکشاپ کېدونوالو ته د ډائرېکټر پښتو اکېډيمي پېښور پوهنتون له اړخه هرکلے او د اکېډيمۍ د اغراض و مقاصدو په حقله لنډه وينا)

پروفېسر ډاکټر محمد رسول جان صاحب **وائس چانسلر** پېښور پوهنتون ، خېبر پښتونخوا

پروفېسر ډاکټر معراج الاسلام ضيا صاحب **ډين** فېکلټي اف اسلامک اينډ اورينټل سټډيز

محترمه پروفېسر ډاکټر سلمیٰ شاهين
د پښتو اکېډيمۍ پخوانۍ ډائرېکټر

د خيبر پښتونخوا او د فاټا څخه راغليو عالمانو، پوهانو، اديبانو او شاعرانو او د ملاکنډ پوهنتون، د باچاخان پوهنتون، د ولي خان پوهنتون، د اسلاميه کالج پوهنتون، د خيبر پښتونخوا د کالجونو څخه نمائنده استاذانو او شاګردانو،

او د مېلمه په توګه په ځانګړي ډول ډاکټر يوسف جذاب صاحب ته ، چې يو څو ورځې د مخه له جرمني څخه رافارغ شوے او په لينګوسټېک کښې ئې د پي ايچ ډي ډګري اخيستې ده۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو اکېډېمۍ په نمائندګي زهٔ درته هرکلے وایم او مننه مو کوم چې تاسو له خپلو مصروفیاتو څخه وخت اوو ایست او د اکېډېمۍ په بلنه مو دې کتوره مباحثه ته په خپل راتګ ښکلا او ښبنله. ستاسو په راتګ سره دا خبره په ثبوت رسي چې تاسو د تل په څېر دا اداره د خپلو لوړو هیلو او سترو ارمانونو مسکن و مرکز ګڼلے دے. د پښتو ژبې او ادب هر شاعر و ادیب ددې ادارې په وده او پرمختیا بې شانه خوښي محسوس کړې ده، په هر زیان ئې دلګیر او خوګیر پاتې شوي. ادارې دپاره هم دا د ویاړ خبره ده چې خپل تر شا ستاسو غوندې دقدر وړ مشرانو، عالمانو او پوهانو د شفقت نظر ورته حاصل دے. دا ستاسو د مینه ناک نظر او د خلوص و شفقت اثر دے چې ددې ادارې ائنده او د روښانه سباؤن ورځ تر بله په ځلا دے.

د تېر کله په شان دغه دوه ورځنۍ مرکه هم په هغه هیله رابلل شوې ده. لکه څهٔ ډول چې به پخوانیو مشرانو د هم هاغه مهال د پښتو ژبې او ادب له مشرانو څخه کېدله. باید دا خبره په ذهن کښې اوساتو چې ستاسو د مباحثې نتائج یواځې د اکېډېمۍ د دوه ورځني ورکشاپ سر ته رسېدل نهٔ دي بلکې دا ستاسو په زیار د پښتو ژبې و ادب د تاریخ یو اهم پړاو او ستر باب سرته رسېدل دي. ځکه مونږ تاسو ته ډاډ درکوو چې پښتو اکېډېمي ستاسو پرېکړو ته د نور کله په شان ډېر په درنه سترګه ګوري او هم دا د یو ملي وحدت په لور د یو کتور ګام په توګه یادګار موقع ګڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسره ورسره ستاسو د غه ناسته دلته په دې خپل ادبي کور کښې د ادبي مشرانو د ناستې په معنا اخلو.

چونکې د املا او ليک دود موضوع يوه ډېره حساسه او کړکېچنه موضوع ده ،هر څوک پرې نۀ پوهېږي ځکه مونږ له ستاسو څخه هيله من يو چې تاسو به د خپل علميت ، پوهې ،استعداد ، د خپلو لوړو او سپېڅليو جذباتو په اساس هر هغه څۀ چې د پښتو په ليک دود کښې ليکونکيو او لوستونکيو د پاره ګټور وي ، راته اسان او د حل لارې بـه ئې په نخښنه کړئ - په دې لړ کښې هر هغه څۀ چې ستاسو له پرېکړو راتېر شي ، به پښتون ملت ته دا پېغام هم ورکړي چې پښتانۀ د وحدت په فلسفه پوهېدلي او نور نۀ شي کېدلے چې څوک ئې د ځان خوښې ،اطرافو،خپل خپليو او يا د علاقائيت د برترۍ په اساس يو تر بله ځله تېرباسي -

مونږ دا نۀ وايو چې دا د پښتو اکېډيمۍ اولنۍ يا ځانګړې هڅه ده بلکې په دې لړ کښې د ۱۹۴۲ ء څخه تر کال ۱۹۹۰ ء د پښتو اکېډيمۍ د باره ګلۍ تر پرېکړو پورې هغه ټولې هڅې چې په انفرادي ،اجتماعي يا ادارتي سطح ترسره شوې دي ،د ستائنې وړ او راته د لارې مشعلونه دي.خو چونکې د وخت او حالاتو د بدلون په تلـه کښې د نن زمانې د ټېکنالوجي د اړتياوو د پاره دا هم ضروري ده چې ولې دې مونږ د دې خپلو مشرانو ، عالمانو او ژبپوهانو د نويو تجربو څخه بې برخې پاتې شو -

ستاسو راغوښتلو او مشاورت څخه زمونږ غرض دا نۀ دے چې مونږ د تېرو پرېکړو په باب يو څۀ ابهام خوروو يا يو چا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته دا موقع ورکوو چې هغه دې د پښتو اکېډېمۍ له پلېټ فارم څخه خپل ناوللي عزائم د پښتو او یا د خپلو مخالفینو په خلاف استعمال کړي ، بلکې زمونږ واضح مؤقف دے چې د پښتو ژبې هر لیکوال د پښتو ژبې او ادب د روایاتو په څېر د پښتونوالۍ د روایتو څخه هغومره خبر دے څومره چې هغه د ادب د کلیمې په معنا او مفهوم پوهه دے ځکه مونږ دا نۀ محسوسوو چې ستاسو په شان لوے او د قدر وړ عالمانو ته په دې ضمن کښې د مباحثې دود دستور په معنا د ادابو یوه ایستلې کرښه په نخښه کړو ۔ البته په دې پوهېږو چې زمونږ او ستاسو له یو بل سره وړومبے تعلق د یوې ژبې دے . پس له دې د رنګ و نسل ، تاریخ و ثقافت او د یوې شریکې جغرافیې ۔ که چېرې مونږ او تاسې دغه د پښتني اقدارو تعلق یو بل سره ټینګ نۀ ساتو ، نو هسې اولسونه او قومونه خو خورا نور هم ډېر دي ۔

دغه مرکه ، چې یواځې د خیبر پښتونخوا او فاټا په پوهانو او عالمانو مشتمله ده ، ځکه مو په دې ډول محدوده کړې ده چې اول دلته په دې صوبه کښې سره کښېنو او د لیک دود او املا په ځینو مسائلو یو بل قانع او قائل کړو ، بیا په دویم پړاو کښې د ټول پښتون ملت په سطح یوه لویه جرګه یا مرکه د رابللو هڅه اوکړو ۔ هلته به هغه پرېکړې چې تاسو ورباندې یوه مثبته فیصله ورکړې وي ، ټولو ته عام کړے شي ۔ هغه مسائل چې لا زیات بحث ته اړتیا لري ، د هغو په اختیارولو به تر هغه ټینګار نۀ کوو څو چې په لویه مرکه کښې نۀ وي حل کړي شوي ۔ دې سره به یوه خوا افهام و تفهیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته لاره پیدا شي ، بل راتلونکي وخت کښې به اختلافي اهداف راته واضح شي ځکه په دې موقع د کابل او یا د کوئټې او قندهار د اختلافي لیک دود خبره زیاته په تکرار سره نهٔ کوو ځکه چې د دغو سیمو مشران ، پوهان او عالمان له مونږ سره په دې مجلس کښې نهٔ دي شریک ـ په دې اساس هر څهٔ چې دلته بحث کېږي د هغې دائره کار به د پښتونخوا د صوبې د ننه او ورسره تش په نامه قبائیلي علاقو کښې استعمال او اطلاق پورې محدود وي خو د دې دا معنا هم نهٔ ده چې مونږ له کابل ،کوئټې یا قندهار څخه په لیک دود کښې ځانته بېله لار باسو ، نا داسې نهٔ ده ـ زمونږ د دې مرکې اهم هدف هم دا دے چې اول په هغو نیمګړتیاوځان پوهه کړو چې رفع کول ئې انتهائي ضروري دي ـ پس له هغې به وړاندې تګ وي ـ د دې مرکې اهم مقصد دا هم دے چې د وحدت یعنې د یو واحد ملت د یوې واحدې ژبې منل شوي لیک دود اختیارولو د پاره د اجتماعي شعور څخه کار اخیستل دي ،ځکه چې بې د اجتماعي سوچ و فکر دا ناشونې ده ـ

د پښتونخوا د سیمې جغرافیائي او اقتصادي اهمیت په اړه ډېر څهٔ نهٔ وایم ځکه چې تاسو ټول تر مونږ زیات ورباندې خبر یئ چې دغه منطقه نهٔ یواځې په اوسنیو وختونو کښې بلکې له پېړیو راهیسې یو تاریخي حیثیت لري،ولې نن چې څهٔ ډول حالات مخې ته دي د هغو په تل کښې یو څهٔ داسې اشارې لیدلې شي، بویاچې راتلونکے سهار به د تېر کله په شان نهٔ وي بلکې لاروښانه اودرخشانه به وي ـ خوحالات اوبدلون ادراکول دهر چا د فهم او پوهې کار نهٔ دے بلکې دې د پاره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالمانو او پوهانو د نظر ضرورت وي. ځکه له تاسو څخه هیله کېږي چې د یو منلي او کره لیک دود په خاطر له خپلو شخصي، ګوندي، مسلکي او علاقائي ګوټ پېرونو رابهر شئ او د یو واحد لیک دود اختیارولو په لړ کښې د خپل قوم د روښانه ائنده په خاطر تاریخي فېصلې صادرې کړئ.

په اخر کښې یو څو خبرې چې مونږ ئې نۀ یوازې د اکېډیمۍ په چارو کښې بلکې د اکېډیمۍ نه پرته د پښتو ژبې و ادب د فعالیتونو په حواله محسوسوو او یا مو محسوس کړې دي، درسره شریکوو. هغه دا چې دا هر څۀ چې تاسو ئې په دې اکېډیمۍ کښې وینئ، ګورئ، باید د دې محرک درته معلوم وي. چونکې نن تاسو لوے مشران، لیکوالان، عالمان او پوهان یو ځاے شوي يئ، ځکه درته مخامخ وایم او بې د څۀ ډار، غرض او لالچ وایم چې زمونږ لوړ رتبه چارواکي دې د خپل قوم د تعلیم و صحت او د خپلې ژبې د روښانه سباؤن غمخوار شي. که دوي په زړۀ او قومي جذبه داسې اوکړي نو په هم هغه ورځ اوپوهېږئ چې پښتو ملت د پخوا په څېر یو ځل بیا د جهان د سیالو سیال او ژبه ئې هم هغه د وېدا، اوستا او سنسکریت په شان مثالي شي. په دې لړ کښې زۀ د محترم پروفیسر ډاکټر محمد رسول جان صاحب انتهائي مننداوي یم، چې د لامخکښې تلو د پاره ئې مونږ ته لاربنود نه کړې ده. الله دې د دۀ قدر او عزت تر دې هم لازیات سوا کړي. امین

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرو قدرمنو ، د توجو راکولو مو یو جهان مننه . ستاسو د تېولو برخه والو یو ځل بیا بې کچه مننه کوم چې په دې تاریخي مرکه کښې مو راسره برخه واخیسته او د پښتو اکېډیمۍ تاریخي حېثیت ، مقام او نښان مو لوړ اوساتلو . الله دې ستاسو قدر او درجات یو په څو چنده در زیات او بلند کړي . امین او مننه

پرفیسر ډاکټر نصرالله جان وزیر
ډائریکټر، پښتو اکېډیمي پېښور پوهنتون
۲۹ دسمبر ۲۰۱۲ء

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلنلیک

قدرمن/ قدرمنې

....

پښتو اکېډیمي، پېښور پوهنتون د خپل علمي او ادبي دودسره سم د پښتو ژبې و ادب د ودې او پرمختیاد هلو ځلو په بهیر کښې دا اراده لري چې د پښتو لیک دود د یو والي (وحدت) په لور بره تګ دپاره ژبپوهان او عالمان سره جرګه کړي - په دې خاطر پښتو اکېډیمي د پښتو ژبپوهانو او عالمانو یوه دوه ورځنۍ مرکه د رابللو تابیا کړې ده چې په دې مرکه کښې به د پښتو ژور فکره ژبپوهان، عالمان او څېړونکي د پښتو ژبې په الفبا، لیک دود او هم د املا په مسائلو بحثونه کوي -ددې ورکشاپ (مرکې) مشر مېلمه به د پېښور پوهنتون وائس چانسلر پروفېسر ډاکټر محمدرسول جان صاحب وي -

ستاسو ګډون به زمونږ دپاره د ډاډ او ویاړ سبب وي.

نېټه: .... ۲۸-۲۹ دسمبر۲۰۱۶ ءورځ: شورو او زیارت

وخت: .... له ګهیځ (سحار)(۹.۳۰) نه تر وروستي وخته پورې

ځای: .... د پښتو اکېډیمۍ لائبریري

رابطه : .... پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر، ډائرېکټر پښتو اکېډیمي:

۰۳۳۳۹۷۲۹۷۱۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

هدف و غایت

پښتوا کېډېمي یو ځل بیا د پښتو لیک دود په لړ کښې خپلو دانشورانو او ژبپوهانو ته موقع ورکوي چې د لیک دود په حقله دې د نوې ژبپوهنې په رڼا کښې د لیک دود د ستونځو په حقله خپلې مشورې راشریکې کړي -

نن سبا چې د پښتو د لیک دود په لړ کښې یو څهٔ ستونځې مخې ته راځي باید چې زمونږ ژبپوهان او د ژبې دانشوران په دغه یوه صلاح شي او مستحکم صورت ورکړي -

په دغه مرکه کښې به د خیبر پښتونخوا او د قبائیلي سیمې (فاټا) نه راغلي پوهان ګډون کوي ، دغه فیصلې به ټولو پښتنو ، دانشورانو ، پوهانو او ژبپوهانو ، پوهنتونونو ، کالجونو ، سکولونو ، پرنټ او الیکټرانک میډیا ته رسولې شي-

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګډون

په مرکه کښې برخه اخیستونکي به هغه پوهان ، نقادان ، عالمان او فاضلان وي چې په ژبپوهنه کښې مهارت لري ، د ژبې او ادب په مېدان کښې ښه پوهه لري او یا په رسم الخط او املا کښې ئې پوهه منلې شوې وي - ورسره به هغه محققین هم وي چې په ژبپوهنه یا نورو ادبي چارو کښې ئې نوم په ملي سطح منلے شوے او استعداد پېدا کړے وي - دې نه علاوه د پوهنتونونو هغه نمائنده استاذان چېرته چې پښتو ته د لامخکښې تلو لارې پېدا کېدو امکانات زیات وي هم برخه اخیستو ته رابللې شي -

ددې مرکې ټوله کاروائي به ریکارډ کولے شي او یوې مثبتې نتیجې ته د رسېدو وروستو به اولس ته د هغو د مشتهر کولو بندوبست کولے شي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروګرام

۲۸م دسمبر ۲۰۱۲ء سحر ۹ بجې

۱. د غونډې باقاعده پرانسته
۲. د ډائرېکټر پښتو اکېډيمي ، هر کلي نامه
۳. د وائس چانسلر خطاب

ورومبۍ ناسته : يوولس بجې = ۲۸ م دسمبر ۲۰۱۲ء

۱. د ډائرېکټر پښتو اکېډيمي له خوا پرېزنټېشن

۲. مباحثه (د غور و نظر)

دويمه ورځ

ورومبۍ ناسته : سحر نهه بجې = ۲۹ م دسمبر ۲۰۱۶ء

۱. په مباحثه کښې پاتې نقطې خېړل : دولسو بجو پورې
۲. متفقه فېصلې مخې ته راوړل : يوې بجې پورې

دويمه ناسته : ۲ بجې ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

قرار دادونه

اختتامي دعا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الفبا په ترتیب د راغلیو میلمنو او کوربنو نوملړ

نمبر	نوم	رابطه نمبر	دستخط	ممبر اعزازي
۱.	پروفیسر ډاکټر نصر الله جان وزیر	03339728715		کنوینر
۲.	اسماعیل ګوهر	03459624256		ممبر
۳.	امجد ناصر	03335599959		//
٤.	پروفیسر داور خان داؤد	03338232648		//
٥.	پروفیسر ډاکټر روح الله	03018913961		اعزازي
٦.	پروفیسر ډاکټر سلمی شاهین	03339124378		ممبر
۷.	پروفیسر فضل نصیر اسیر	03339117626		//
۸.	پروفیسر قاسم محمود	03339095309		//
۹.	پروفیسر هدایت الله	03339199349		//
۱۰.	ډاکټر اباسین یوسفزے	03005957899		//
۱۱.	ډاکټر احمد علي عاجز	03015963864		اعزازي
۱۲.	ډاکټر اسرار	0937863991		ممبر
۱۳.	ډاکټر اسلم تاثیر	03000927234		//
۱٤.	ډاکټر بشرٰی خاتون	03329409634		اعزازي
۱٥.	ډاکټر پرویز مهجور	03349169582		ممبر
۱٦.	ډاکټر جاوید خلیل	03005938122		//
۱۷.	ډاکټر جاوید اقبال	03323095327		اعزازي
۱۸.	ډاکټر حنیف خلیل	03315462178		ممبر
۱۹.	ډاکټر خالد خان ختک	03329779537		//
۲۰.	ډاکټر محمد زبیر حسرت	03459309207		//
۲۱.	ډاکټر سلیم جاوید			//

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢٢.	ډاکټر سهیل انشا	03339125641		//
٢٣.	ډاکټر سهیل خان	03339133832		//
٢٤.	ډاکټر شکیل احمد	03429120800		اعزازي
٢٥.	ډاکټر شیرزمان سیماب	03438982289		//
٢٦.	ډاکټر ظفرالله بخشالي	03028333625		ممبر
٢٧.	ډاکټر علي خېل دریاب	03349321761		ممبر
٢٨.	ډاکټر فخرالاسلام	03329080645		اعزازي
٢٩.	ډاکټر فرخنده لیاقت	03331919306		//
٣٠.	ډاکټر محب وزیر	03332198450		ممبر
٣١.	ډاکټر محمداقبال نسیم خټک	0915850749		//
٣٢.	ډاکټر معراج الاسلام			اعزازي
٣٣.	ډاکټر مظهر	03455148417		//
٣٤.	ډاکټر نګینه خانم	03469222113		//
٣٥.	ډاکټر نور محمد دانش	03459857458		//
٣٦.	ډاکټر نیاز محمد عاجز	03339347814		ممبر
٣٧.	ډاکټر همایون هما	03009840334		//
٣٨.	ډاکټر یار محمد مغموم خټک	0915813457		//
٣٩.	ډاکټر یوسف خان جذاب	03459794170		//
٤٠.	رحمت شاه سائل	03458196346		//
٤١.	سلیم بنګښ	03329002802		//
٤٢.	ډاکټر عمر عثمان مروت	03349087752		//
٤٣.	م.ر.شفق	03085170749		//
٤٤.	محترم همېش خلیل	03219338323		//
٤٥.	مشتاق مجروح	03339302475		//
٤٦.	نادر خان علیل	03459773475		//
٤٧.	ارشاد خان (کمپوزر)	03105926636		
٤٨.	محمدعارف جاوید خلیل	03169802080		معاون

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړومبۍ ورځ

۲۸م دسمبر ۲۰۱٦ء

پښتو اکېډيمي چې د کال **۱۹۵۵**ء څخه را په دې خوا د پېښور يونيورستۍ تر سيوري لاندې د پښتو ژبې، ادب، تاريخ، ثقافت، ژباړې، ګرائمر، پښتو ژبه (پښتو ډکشنري)، د ماشومانو ادب، د نړۍ د نورو ژبو سره ارتباط او يو لړ داسې نورو کارونو په حقله چې کوم څېړنيز کار پېل کړے وۀ، هغه د دغو ټاکل شويو اهدافو د لاس ته راوړلو په تکل تاند روان دے۔ پښتو اکېډيمۍ د تحقيق، تنقيد، ژباړې او تخليق په لړ کښې ډېر ګټور او مثبت خدمات مخې ته راوړي دي۔

د پښتو اکېډيمۍ له ګټورو زيارونو څخه يو لړ هغه خدمات چې د پښتو ژبې او ادب له مينه والو سره ئې په شريکه کړي دي، هغو کښې د سيمينارونو، کانفرنسونو، د علمي او ادبي غونډو اهتمام او د کابل د علومو اکېډيمي او د سندھ د سندهيالوجي سره په رابطه کښې اوسېدل او د ژبو او ادبياتو په ډګر کښې د هغوي د فعاليتونو او څېړنو څخه ئې استفاده تر لاسه کړې ده۔ خو د پښتو اکېډيمۍ په لوړو خدماتو کښې چې څۀ په ځانګړي ډول ياد ېدلے شي، هغه د پښتو اکېډيمۍ پښتو لغات راغونډول، د پښتنو فولکلور راټولول او د يو منلي ليک دود دپاره نۀ يوازې په کوزه پښتونخوا کښې بلکې د کابل د عالمانو سره علمي جرګې کول شامل دي۔ که څۀ هم د پښتو اکېډيمۍ هر يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت په خپل ځای یو ستر مقام لري مګر دغه دري برخې ئې بیا زرین او زر زري باب ګڼلی شي.

د پښتوژبې د ودې او پرمختیا په چارو کښې یا په پښتو لیک دود کښې وحدت راوستلو او په دې لړ کښې د راپورته شویو او یا وخت په وخت راپورته کېدونکیو مسائلو حل، د پښتو ژبې و ادب د پوهانو په صلاح او مشوره را وړاندې کړے شي. تر دا دمه د پښتو د لیک دود او د پښتو اِملائي مسائلو په حقله د پښتنو عالمانو او پوهانو څهٔ اووهٔ مرکې جوړې شوې دي چې د هغو څخه ځینې ناستې کابل کښې او ځینې په کوزه پښتونخوا کښې د پښتو اکېډیمۍ په مېلمستیا او اهتمام شوې دي (د لازیاتو معلوماتو له پاره اوګورئ د ګل باچا الفت: (لیکوالي املا او انشا). په دې لړ کښې چې هر څومره ناستې شوې دي، په هغو کښې د پښتو ژبې د لیک دود او یا د اِملا د ځینو تېروتنو د له منځه وړلو او د سم دود د رواجولو په خاطر ډېرې ګټورې او مثبتې پرېکړې ثبت شوې دي. چې اوس هر دوه اړخ ته په لیک کښې په کار راوستے شي. د پښتو لیک دود په حقله وړومبۍ غونډه کال ۱۹۴۲ء کښې په کابل کښې او اووهٔ مه غونډه ئې کال ۱۹۹۰ء کښې د پښتو اکېډیمي پېښور پوهنتون په اهتمام د پوهنتون د مني کېمپ یعني باړه ګلۍ کښې شوې ده. دې یاد غونډې ته د خیبر پښتونخوا، د پاکستان د قبائیلي علاقو یعني فاټا، د جنوبي پښتونخوا یعني د کوئټې څخه د پښتو ژبې او ادب مشران او د افغانستان څخه د قدر وړ مشران، عالمان، ادیبان او شاعران راغوښتلي شوي وو. دا یاده غونډه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې لحاظ يوه ډېره تاريخي او مهمه غونډه وه ، چې په دې کښې
ټول ګډون وال ، پوهان او عالمان په يو معياري ليک دود متفق
شول - د دغه مشرانو او عالمانو پرېکړو يا فېصلو ته د پښتو ژبې او
ادب په تاريخ کښې او په ځانګړي ډول د ليک دود د پرېکړو په
لړکښې د پښتو اکېډيمۍ د باره ګڼلې پرېکړې وئيلې شي - په
رښتيا چې دا د پښتو ژبې و ادب سره د هغو مشرانو د مينې ،
خواخوږۍ ، خواريو او هلو ځلو برکت وۀ چې په پښتو ليک دود
کښې ئې وحدت راوستو او د پښتو ائنده ئې له انتشار څخه
اوژغورلو - په دې لحاظ دا يوه تاريخي او مهمه فېصله بلله شي.
په دې اساس د پښتو د وحدت په ډګر کښې دا ډېره مهمه او د وياړ
خبره ده چې نن سبا په پښتو کښې څومره هم کتابونه چاپ کېږي
هغه ددې يادې جرګې د پرېکړو سره سم چاپېږي - يعني اوس مهال
د درس و تدريس تر کتابونو سره عام کتابونه ، مجلې او هم
ورځپاڼې د دې ليک دود تحت ليکلې شي - خو هغه عوامل چې
ددې غونډې يا مرکې د رابللو سبب شوي ، له هغو څخه د ځينو
ليکوالو شخصي اود ځينو ادارو خپل سري تېروتنو په مقابل کښې
اړتيا پيدا شوه ، چې هغو ته د دغه معياري ليک دود پرېکړې
وراورسولې شي ، يا ورته واضح کړې شي ، په دې خاطر دا غونډه
رابلل شوې ده - دويمه مهمه خبره دا وه چې د وخت په تېرېدو ځينې
نوي مسائل هم پيدا شوي وو ، چې هغو ته د پښتو مشرانو او
پوهانو خپل تر مېنځه صلاح کېدل اړين شوي وو - ځکه دلته دا
وئيل به بې ځايه نۀ وي چې د پښتو د وحدت په حقله څومره چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

باړه ګلې د سیمینار پرېکړې ټولو پښتنو د پاره د ویاړ او ارزښت وړ او ګرځېدې ، په هم هغه دود دلته یو وار بیا دا هڅه کېږي چې د پښتو لیک دود د فیصله کړې شویو پرېکړو د بیا تامینولو تائید او نویو مسائلو ته د یو ممکن حل را ایستلو د پاره د مشرانو جرګې ته متوجه کړي۔

لکه د وړاندې اووئیل شول چې د پښتو اکېډیمې د باړه ګلې سیمینار په کال ۱۹۹۰ء کښې د پېښور پوهنتون تحت شوے وۀ، د هغه وخت نه را په دېخوا اوس هر یو کتاب په هم دې لیک دود کښې چاپ کېږي ۔ پرته د دې اوس لیکوالان ، کاتبان ، کمپوزران او هم شاګردان ورسره تر ډېره حده بلد شوي دي ۔ چې له کبله ئې اوس پښتو لیک په اسانه د کمپیوټر ژبه ګرځېدلې ده ۔ تر دې چې پښتو اوس د ګوګل ټرانسلېټر د ژبو په قطار کښې هم ورګډه شوې ده ۔ دا نۀ یواځې د پښتو د معیاري لیک دود د پراختیا یو ښۀ مَرغ دے بلکې په خپله د پښتو ژبې د روښانه سباؤن په لار کښې یو ښۀ ګام دے۔

کال ۲۰۱۲ء د دسمبر په اتویشتمه او نهه ویشتمه نېټه پښتو اکېډیمې یو ځل بیا د پښتو لیک دود او املا د ځینو مسائلو له مېنځه وړلو په لړ کښې د دوه ورځني سیمینار تابیا اوکړه ، چې تر پنځوس پورې لیکوالو، ادیبانو، پوهانو ، ژبپوهانو ، د پوهنتونونو استادانو او یو لړ محصلینو ته په کښې د برخه اخیستو بلنه ورکړې شوه ۔ د دې غونډې مقصد دا وۀ چې د پښتو اکېډیمې د باړه ګلې د املا په حقله یو ځل بیا د ژبپوهانو، شاعرانو او ادیبانو تائید واخیستۀ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي - بل يو څۀ ستونځې داسې محسوسيږي چې هغه د ځينو ليکوالو له خوا په شعوري يا په لاشعوري توګه تکرارول کيږي ځکه اکيډيمۍ دا اړينه اوګڼله چې د خپلو عالمانو ، ژبپوهانو او مشرانو يوه داسې مرکه جوړه کړي چې په هغې کښې دې خپلو مشرانو او عالمانو ته دغه مسائل مخې ته کښېږدي او د هغوي څخه رايې او نظر پرې واخلي -

غونډه د پښتو اکيډيمۍ په کتابتون کښې راجوړه شوې وه - د خيبر پښتونخوا او د فاټا يعني خيبر پښتونخوا ته جوختې قبائيلي علاقو څخه راغونډ شويو ليکوالانو او پوهانو ته د ناستې دپاره معقول انتظام شوے وۀ - ساؤنډ سسټم او ويډيو ريکارډنګ سره د فوټو ګرافۍ بندوبست هم شوے وۀ - ټولو قدرمنو مېلمنو ته ډېر په قدر او عزت او په پښتنه مينه د پښتو اکيډيمۍ اهلکارو او غړيو هر کلے او د مېلمه پالنې د اقدارو سره سم پېرزوئنه او ښۀ راغلے اووې -

اتويشتم دسمبر کال ۲۰۱۲ء سحر لس بجې څو منټه د پاسه دغونډې يا ورکشاپ رسمي پرېکړه تامين شوه - د وړومبۍ ناستې مشري د پېښور پوهنتون د شرقي علومو ډين محترم پوهاند ډاکټر معراج الاسلام ضياء صاحب تر مشرۍ لاندې پېل شوه ډاکټر نياز محمد عاجز د قرآن عظيم الشان د يو څو آيتونو د تلاوت کولو نه وروسته ، د پښتو اکيډيمي ډائريکټر پروفيسر ډاکټر نصرالله جان وزير ټولو مېلمنو ته هر کلے اووئيلو او د روان ورکشاپ حاضرينو ته ئې د پښتو اکيډيمۍ اغراض او مقاصد او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددي د بېلا بېلو څانګو په حواله لنډه شان پېژندګلي څه دا شان وړاندې کړه.

پښتو اکېډيمي يوه علمي، تحقيقي او اشاعتي اداره ده، چې په کال ۱۹۵۵ء کښې جوړه شوې او د پېښور يونيورستۍ يوه مهمه برخه ده.

دا کېډيمۍ څانګې :

۱. تحقيق، تاليف و طباعت.
۲. ژباړه
۳. لغت سازي
۴. فولکلور
۵. تاريخ و ثقافت

تدريسي امور:-

۱. ايم فل
۲. ايم فل ليډنګ ټو پي ايچ ډي
۳. پي ايچ ډي

شاګردان :-

۱. پښتو اکېډيمي د ايم فل او پي ايچ ډي په ضمن کښې تر اوسه ۱۰ شاګردان فارغ کړي او تر ۷۲ پورې شاګردان رجسټرډ دي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقاصد :-

ددې ادارې له اهدافو څخه يو څو مهم اهداف په دې لاندې ډول د

۱. پښتو ژبه او په پښتون اولس کښې چې کوم ادبي ، علم فني صلاحيتونه موجود دي هغه په کار راوستل۔
۲. د پښتو ژبې يوه ارزښتناکه ډکشنري ترتيبول۔
۳. د يوې داسې معياري کتابتون (لائبرېري) قيام ، چې په کښې پښتو ژبه و ادب ، تاريخ و ثقافت ، تهذيب و تمد نرې د نورو قومونو د ژبو او ادبياتو په حقله څېړنکارا اسانتياوې موجودې وي۔
۴. د مختلفو قلمي نسخو او د تحقيقي مواد و اشاعت بندو کول ۔ او داسې نور

کتابتون (لائبرېري) :-

۱. موجوده لائبرېري : يو مېن هال ، يو افس او دوه بغل ک (سائيډ روم) چې د مخطوطاتو دپاره مخصوصې دي۔
۲. په دې لائبرېرۍ کښې د شاګردانو او څېړنکارانو دپاره ت ځلور ځلوېښت زره کتابونه موجود دي۔
۳. دې نه علاوه څوارلس سوه ځلور پنځوس قيمتي او نايابې نسخې هم موجودې دي۔ چې ځينې چاپ او ځينې ناچاپ د
۴. دېلائبرېرۍ نه روزانه تقريباً د دېرشو نه پنځوسو پورې م او غېر ملکي طالبعلمان ، محققين ، شاعران او اديبان د بېلو علمي او ادبي کتابونو نه استفاده کوي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلائبریرۍ ستونځې :-

۱. د ځـــای د کمتیـــا د وجـــې شـــاګردانو او محققینـــو تـــه مشکلات

۲. د جدیدو سهولتونو فقدان.

۳. ملکي او غیر ملکي محققینو ته د تحقیق په دوران کښې د استوګنې مشکلات.

۴. مخطوطات ډیر په ناسمه طریقه سره دلته کښېښودل شوي دي. چې له کبله ئې د زیان او یا د خرابېدو خطر دے.

اشاعت :-

۱. پښـتو اکېډېمي لـه شـروع نـه تـر دا دمـه تقریباً اووۀ سـوه شپږ پنځوس (۷۵۲) کتابونه په مختلفو موضوعاتو چاپ کړي دي.

۲. پښتو ژبه (پښتو ډکشنري) چې په پنځلس جلدونو مشتمله ده. دیارلس جلدونه ئې چاپ او دوه ئې چاپ ته تیار پراتۀ دي. خو د دې پـه ځـای اداره اوس پـه دې کـار بوختـه ده چـې دغـه ټول پینځلس واړه جلدونه دې په هم یو جلد کښې په سافټ او هارډ شکل کښې خپور کړے شي. پـه دې کـار روان دے، انشـاءالله چې ډیر زر بـه دا پروژه عملي شي.

۳. پښـتو اکېډېمي یـوه "شـپږ میاشـتینۍ" پښـتو / انګریـزي تحقیقي مجلـه خـوروي. چـې د هائیر ایجوکېشـن کمیشـن اسـلام اباد لـه خوا باقاعده منظوره ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستونځې :-

۱. د مالي ستونځو له کبله د اداري اشاعتي امور د ځنډ ښکار دي
۲. په اداره کښې د تېکنيکل ستاف د کمښت ، د کمپيوټري چارو د ماهر نيشتوالے او د فېکلټيي د کمي د وجې ، په ډېرو امورو کښې مشکلات لرو۔
۳. تقريباً ۲۰۰ قلمي نسخې چاپ ته اړتيا لري ، تر لسو پورې مختلف ريسرچ پراجېکټونه اشاعت ته تيار دي۔
۴. لږ تر لږه د پرشو پورې نوي ، ري پرنټ ، ډکشنرۍ ، ريسرچ پراجېکټ او يو لړ د ژباړې کتابونه چاپ ته اماده دي۔

قلمي نسخې :-

۱. پښتو اکېډيمي څوارلس سوه درې پنځوس انتهائي ناياب او قيمتي قلمي نسخې لري۔
۲. په دې کښې ۳۶۲ نسخې ډيجټلائز شوې دي ۔او د ۱۰۷۷ نسخو ډيجټلائزېشن کول دي۔ په دې پراجېکټ به ډېر زر کار روان شي۔ منظوري ئې شوې ده۔
۳. د قلمي نسخو د خوندي کولو بندوبست۔ د ټولو قلمي نسخو د ډيجيټلائزېشن پروژه هم منظوره ده ۔ډېر زر به دغه ټولې نسخې ډيجيټلائز شي۔

د وړومبۍ ناستې پېل : د پښتو اکېډيمۍ ډائرېکټر پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزير د وېنا نه وروسته ، د وړومبۍ ناستې مشر مېلمه محترم پروفېسر ډاکټر معراج الاسلام ضياء صاحب ته د دې غونډې په اړه د وېنا کولو بلنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړې شوه ، دوي اووئيل چېدا ډېره د خوشحالۍ خبره ده چې پښتو اکېډيمي يو ځل بيا د پښتو ليک دود او د املا د ځينو تېروتنو مخ نيوي په لړ کښې د پښتو ژبې عالمانو ، پوهانو ، اديبانو ، شاعرانو او عام زده کونکيو ته داسې مواقع پېدا کوي ، دوي زياته کړه چې داسې غونډې د ژبې په وده او پر مختيا کښې ډېر ستر کردار ادا کوي - د لويو قومونو مطالعه چې اوکړے شي هلته د هرې قبيلې ځان له لهجه يا لهجوي دودونه وي - په دې لړ کښې ډين صاحب د عالم اسلام ، يورپ او ځينو نورو ملکونو د ژبو او لهجو مثالونه هم ورکړل - دوي زياته کړه چې د دې هر څۀ باوجود دهغوي يوه معياري لهجه او يو مشترک ليک دود وي ، چې د هغې په اساس د هغوي د ژبې مرکزيت او وحدت قائم وي -

د ډين صاحب د خبرو نه وروسته ، د بحث مباحثې تر مخه د پښتو اکېډيمي ډائريکټر د خبرالبيان د دريم چاپ نسخه ډين صاحب ته ډالۍ کړه - او له ډين صاحب نه ئې اوغوښتل چې د پښتو اکېډيمۍ د دفتري چارو په ضمن کښې ستر خدمات ترسره کونکي سپرنټنډنټ ښاغلي فضل ګل ثاني ته د "وي سي" صاحب د پاره نومول شوے شيلډ په خپلو لاسو ورکړي - دې سره وړومبنۍ ناسته سر ته اورسېده او د چائيو مهال شولو -

د چائيو د دمې نه وروسته دوېمه ناسته شروع شوه - په سر کښې د الف با په چارټ خبرې شروع شوې -

دملتي ميډيا په ذريعه د الف با چارټ اوښودلے شو - د چارټ ترتيب په دې ډول دے -

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو الفبا

(د پښتو منلي شوي حروف غونډ ۴۴ دي)

ا	ب	پ	ت	ټ	ث	ج	ځ
چ	څ	ح	خ	د	ډ	ذ	ر
ړ	ز	ژ	ږ	س	ش	ښ	ص
ض	ط	ظ	ع	غ	ف	ق	ک
ګ	ل	م	ن	ڼ	و	ه/هـ	ي
ې	ۍ	ئ	ے				

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو الفبا

(په ترتيب د نومونو)

ا الف	ب بې	پ پې	ت تې	ټ ټې	ث ثې	ج جيم	ځ ځيم
چ چې	څ څې	ح حې	خ خې	د دال	ډ ډال	ذ ذال	ر رې
ړ ړې	ز زې	ژ ژې	ږ ږې	س سين	ش شين	ښ ښين	ص صاد
ض ضاد	ط طې	ظ ظې	ع عين	غ غين	ف فې	ق قاف	ک کاف
ګ ګاف	ل لام	م ميم	ن نون	ڼ نوڼ	و واو	ه/هـ هې	ي معروفه يې
ې مخصوصه يې	ۍ تانيث يې	ئ امر يې	ے مجهوله ے				

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چارټ ښودلو وروسته ، د دې د الفبا په ترتیب ډاکټر اباسین یوسفزي د بحث اغاز اوکړو ، دوي اووې چې د حروف تهجي په دې ترتیب کښې د ج ، څ او چ په ځاے ترتیب داسې په کار دے چې ج ، ځ او څ او داسې بیا چ ، ح او خ . خو د دې په رد کښې محترم همېش خلیل صاحب اووئیل چې نا دا پخوانے ترتیب په خپل ځاے سم دے . ښاغلي پروفېسر ډاکټر یار محمد مغموم خټک صاحب هم د همېش خلیل صاحب خبره تائید کړه او وې وئیل چې څنګه دا چارټ ترتیب شوے هم دغسې ټیک دے .

د پښتو اکېډیمۍ پخوانۍ ډائرېکټر محترمه ډاکټر سلمیٰ شاهین ډېر په وضاحت سره په دې خبرې اوکړې او په اخر کښې ئې ډېر په جامع انداز سره اووې چې دا فېصله شوې خبرې دي . څۀ چې یو ځل منل شوي او اتفاق ورباندې شوے ځکه د هغو بیا راسپړدل نۀ دي په کار . دې سره به دا شوې فېصلې بیا متنازعه شي . هغې اووې چې په پښتو کښې هسې هم خلقو ته مشکلات دي او نۀ دسرکار له خوا ورته دومره توجه شته . خو مونږ له په کار دي چې د چا انفرادي فېصلو پسې لاړ نۀ شو . هغې زیاته کړه چې په انټرنېټ او هم په ادبي دنیا کښې دا ترتیب موجود دے .

ډاکټر نصرالله جان وزیر د (ښ) په حقله د ډاکټر اباسین د خبرې په ځواب کښې اووئیل چې د (ښ) د توري غږ په اصل کښې "ښې" دے چې د پښتونخوا په جنوبي علاقو کښې ئې تلفظ ډېر واضح دے او ښځي په سمه توګه ئې ادائیګي کېږي، لکه ښۀ ، ښوک، ښنګه ، ښۀ او ښینې نور . د حرف (ښ) "ښې" په دې صوت ادائیګي کښې د دې علاقې خلق یعني د جنوبي علاقو خلق کوم مشکل نۀ لري . چونکې دا مسئله د پښتونخوا په شمالي سیمو کښې ده ، چېرته چې د ث ، س او خ غږونو په ادائیګي کښې دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلقو ته مشکلات دي ـ ځکه د ځینو اشاعتي ادارو له خوا یا د ځینو لیکوالو له خوا دا په خپلواکه توګه (ځیم) یاد شوے ـ خو په حقیقت کښې د دې جوړې او غږ (چ) سره ده ، نۀ چې د ج او ځ سره ـ

په چارټ کښې موجود د بېلا بېلو توریو په اړه د پوهانو او استاذانو سوالونه راپورته کېدل شروع شول ، په دې لړ کښې ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې د ''ئې'' مسئله هم په کار ده چې یوه ''ئې'' وي- ''ئې'' یوه ده او داسې د ''نون غنه'' دپاره هم یو علامت په کار دے-

وریسې ډاکټر پرویز مهجور خوېشکي اووئیل چې ''ح'' یو مخرج دے د کومې نه را اوځي-

د دغو دواړو پوهانو په نکتو لا بحث ځا ے نۀ وۀ نیولے چې ډاکټر جاوېد خلیل یو ځل بیا اووئیل چې دا وخت د ''څې/ځیم'' فېصله کول په کار دي ـ دا ترتیب ټیک دے چې کوم توري فېصله شي بیا مخکښې تلل په کار دي ـ هغۀ اووې چې د محترمه ډاکټر سلمٰی شاهین خبره په ځاے ده ، خو که څۀ نوې علمي خبره مخې ته راځي ، نو منل ئې په کار دي-

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې مونږ په دې وړمبۍ ناسته کښې تر خپل حده مخکښې لاړو ـ که څۀ هم دا د پښتو اکېډیمۍ یو مثبت او ښۀ اقدام دے ـ خو د پښتنو د علمي مرکزونو تعین په کار دے او هغه ځوک چې د لیک دود په اړه شخصي فېصلې کوي او خپله مطرح کړل شوې املا ته دوام ورکوي هغوي هم دلته راوستل په کار وو ـ بله دا چې کومې فېصلې اوشي د هغو اطلاق به څوک کوي ، او په هغو مرکزونو چې هلته ، له دغو فېصلو سره اختلاف ښودل کېږي ، او یا هغه محترم پوهان ،عالمان یا عام لیکوالان چې په شخصي توګه توپیري لیک دود کاروي یا خپل مخېزه املا ته دوام ورکوي ، په هغو به ئې څنګه منو ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر نصرالله جان وزیر د ښاغلي ډاکټر حنیف خلیل د خبرې په ځواب کښې اووئیل ، چې : زمونږ ورومبۍ وظیفه دا ده چې په املا کښې ستونځې په نخښه کړو ، عالمان، پوهان ، مونږ او تاسو ټول دلته ورباندې بحث اوکړو ، رائې پرې واخلو ، پس له هغې یوه منلې پرېکړې ته اورسېږو - ډائرېکټر صاحب ښاغلي ډاکټر حنیف خلیل صاحب ته په اشاره سره اووئیل چې که څۀ هم په هغوي ئې منل ګران کار دے خو کله چې ستاسو غوندې مشران دلته په دې غونډه کښې یوې نتیجې ته اورسېږي ، نو دا به بیا د هغو سره د دې غونډې په اساس په دوېمه لړۍ کښې یعني په انټرنېشنل کانفرنس کښې له هغو سره د لا زیاتو شننو دپاره وړاندې کړو -

د پښتو ژبې نوموړي شاعر او ادیب م . ر شفق د هم دې بحث په تسلسل کښې ور زیاته کړه: کومې فېصلې چې شوې دي ، وخت په وخت د هغو یوه جائزه اخیستل په کار دي - البته دغه د الفبا کوم ترتیب چې له پخوا څخه دود دے ، هم په دغه ډول سم دے - په دې اړه کابل کښې هم اداره موجوده ده او دلته هم ، نو که کوم څۀ د لیک دود یا د پښتو په حواله کول وي په کار ده ، چې د دواړو ادارو په ګډه همکاري فېصلې صادرې شي -

ډاکټر زبیر حسرت د مشرانو توجه یوې بلې مسئلې خواته رااوګرځوله - هغۀ اووئیل چې ''نون غنه'' شاملول په کار دي - او د همزه واله ''ۀ'' هم په کار ده - بل په غونډه ''ې'' پسې ''ے'' هم په کار ده - اوس چې کومې دي دا د کابل فېصلې وې - د نورو ډېرو ئي ګانو ضرورت نۀ شته-

ښاغلي ډاکټر اسرار صاحب د ډاکټر زبیر حسرت د دې سوالونو په ځواب کښې په یو طنزیه انداز کښې اووئیل چې په ''ء'' خبره کول داسې ده لکه چې مونږ په دې ورومبۍ ناسته کښې اخري حرف ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورسېدو او چې "ء" اوشوه نو معنا دا چې نشست ختمېدو ته را اورسېدو. ډاکټر اسرار صاحب د غونډې برخه وال ځان ته متوجه کړل او وې وئیل: چې حقیقت دا دے چې د پښتو اکېډیمۍ له اړخه د باړه ګلۍ سیمینار یو ډېر ښۀ کوښښ وۀ او ډېرې ښې فېصلې په کښې شوې دي. اوس په هغو کښې ګوتې وهل نۀ دي په کار. هغۀ په تاکید سره اووې چې: که نقص دے نو په مونږ کښې دے نۀ په املا کښې.

ډاکټر خالد خان خټک اووئیل چې زۀ په دې خبره ویاړم چې د پښتو اکېډیمۍ د باړه ګلۍ په سیمینار کښې موجود وم. هغۀ زیاته کړه چې پښتو کښې د زبر، زېر او پېش واؤل دي. پښتو کښې دا شاملول په کار دي.

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې اباسین چې څنګه د پښتو الفبا د ترتیب په حقله نکته پورته کړه، نو اول په ترتیب بحث په کار دے. هغۀ اووې چې: د ژبې ابتداء د اواز نه کېږي خو مونږ د حرف نه ابتدا کوو. دلته دا حروف داوازونو نمائندګي کوي. نو دا حروف د اوازونو په اساس ترتیبول پکار دي. اول په شونډو بیا په غاښونو او بیا په حلق کښې اوازونه پېدا کېږي.

د ډاکټر یوسف خان جذاب بحث لاجاري وو، چې ښاغلي ډاکټراقبال نسیم خټک صاحب د (چ) او (خ) په حقله خپله رائې داسې وړاندې کړله: تر کومه چې د چ (چې) او خ (خې) خبره ده. زمونږ الفبائي ترتیب د ډېر مخکښې نه رادوان دے. دا ترتیب بدلول ډېر ګران دي، نۀ خو ئې څۀ ضرورت شته او نۀ څۀ ګټه. داسې د (چ) او (خ) هغه پخوانے ترتیب په خپل ځائے سم دے. البته که د باړه ګلۍ په پرېکړو کښې نور څۀ ښۀ والے کېدلے شي نو په کار ده چې په هغو بحث اوشي. پرته د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغهٔ د ډاکټر خالد خان خټک صاحب د زبر ، زېر او پېښ وراندېز هم تائيد کړو.

ډاکټر اسماعيل ګوهر د ډاکټر يوسف جذاب د مطرح کړل شوي مسئلې په ځواب کښې اووئيل يوسف خان جذاب چې د فونېټک کومه خبره کوي ، داسې په اردو کښې هم شوي دي. خو دې سره بيا نورې مسئلې پېدا شوې دي. غرض د صوتياتو په بنياد به ډېرې مسئلې راپورته شي ، زما په فکر املا ته د صوتياتو په بنياد د ترتيب ضرورت نهٔ شته. هغهٔ مخکښې زياته کړه چې د ''نون غنه'' ضرورت په واقعيت کښې محسوسېږي ، ځکه چې دا د لفظونو په مېنځ کښې هم راځي او په اخر کښې هم. په کار ده چې په دې اړه څهٔ غور اوشي. څو پورې چې د همزه (ء) تعلق دے ، نو په فعلي ''ئ'' کښې ئې ولې شاملوو. دغه همزه په منين کښې هم وئيلے کېږي ، ځکه زما رايې دا ده چې همزه پکار ده چې وي.

د ډاکټر اسمعيل ګوهر ، د خينو نکتو وضاحت په لړ کښې ډاکټر يوسف خان جذاب اووئيل چې ما صرف د ساؤنډ (اواز) په بنياد د ترتيب خبره اوکړه ، ما دا اوسني ترتيب د بدلولو خبره نهٔ ده کړې. زهٔ ترتيب بدلول نهٔ غواړم بلکې ما صرف دا وئيل چې که تاسو ترتيب بدلول غواړئ نو بيا به د اوازونو (غږونو) په د نورو حرفونو حساب به د نورو حرفونو ترتيب هم بدلول وي.

پروفېسر فضل نصير اسير اووئيل چې يو وخت به راځي چې دا ضرورت به پېښېږي چې دا ترتيب چې څنګه په انګرېزئ کښې دے. يعني د ABC په ځاے اوس Aa,Ba وائي نو امکان شته چې دغه دود به دلته هم يو وخت داسې شي. بل د زورکي اواز په پښتو کښې نهٔ شته او شکل ئې هم نهٔ شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر عمر عثمان خان مروت اووئيل چې په کمپيوټر کښې چې کوم فونيم دي دا ټول موجود پراته دي . په کيبورډ کښې چې کوم ټکي دي اوس که په دې کښې مونږ کومې تبديلۍ کوو نو بيا به "Uni Code" ته ځنګه رسو .

پروفېسر قاسم محمود اووئيل چې : د پښتو اکېډيمۍ د باره ګلۍ په فېصلو مکمل عمل پکار دے چې څوک ئې مخالفت کوي غند نه ئې کول په کار دي .

ډاکټر جاوېد اقبال خټک صاحب د ډاکټر حنيف خليل صاحب هغه ورومبۍ مسئلې ته په اشاره سره اووئيل چې : هغه شخصيتونه يا مرکزونه چې په خپل مخيزه توګه ليک دود خوروي يا د پښتو اکېډيمۍ د باره ګلۍ د ليک دود پرېکړو څخه سر غړونه کوي ، که دغه شخصيتونه يا مرکزونه د وحدت خوا ته راوستل شي نو لويه ګټه به ئې وي .

ډاکټر اسرار صاحب يوې ډېرې مهمې نکتې ته په اشاره اووئيل چې په حروف تهجي کښې همزه شاملول په کار دي دا د پښتو د ليک دود يو قسم ته مشکل کشا دے . بل " نون غنه " هم ډېر ضروري دے . او هم دغسې پرته "ے" په خپل ځاے ساتل ډېر ضروري دي . دوي زياته کړه چې پرته (ے) د افغانستان په زړو کتابونو کښې شته . او په خپله اروابناد حبيبي هم استعمال کړې ده . هغۀ زياته کړه چې عربي په يوه "ی" چلېږي . اردو کښې هم دغسې ده . غرض دا چې پرته "ے" پرېښودل نۀ دي په کار .

ډاکټر يوسف خان جذاب اووئيل چې د ترتيب خبره ډېره ضروري ده . د "نون غنه" او "همزه" بحث وروستو خبره ده ، هغۀ اووې چې ډاکټر زبير حسرت صاحب دا ځنګه وائي چې غونډه "ی" دې په پرته "ے" اوليکلے شي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر زېبر حسرت د ډاکټر یوسف جذاب د سوال په ځواب کښې اووې چې: د وړاندې قاعدې مطابق "ی" او "ے" لیکل پکار دي ـ مخصوصه فعلي او تانیثي یې ګانې دې په خپل ځاے وي اونون غنه هم پکار ده ـ

د دوي دواړو د بحث په مېنځ کښې ډاکټر نیاز محمد عاجز صاحب زیاته کړه چې: ټولې یې ګانې پکار دي ـ ډاکټر یوسف جذاب صاحب اووې چې زهٔ دا وایم چې د حرفونو ترتیب په خپل ځاے سم دے ـ

ډاکټر حنیف خلیل د ډاکټر یوسف جذاب د خبرو په تسلسل کښې اووئیل چې: که مونږ دا منو چې ترتیب هم دغسې سم دے او مونږ ئې تائیدوو، نو بیا خو سمه ده ـ خو چېرته چې تبدیلۍ بېخي اړینې دي ـ لکه "ی" ته لاندې دوه ټکي کول به زمونږ د پاره څنګه وي ؟

ډاکټر زېبر حسرت اووئیل چې هر یو حرف درې څلور شکلونه لري ـ د معروفې یې "ي" مېنځنې شکل کښې "ي" په کار وه او د "یا" په سر کښې اخر ته فقط په "ی" اکتفا په کار ده ـ

ډاکټر یار محمد مغموم صاحب اووئیل چې: د حروف تهجي ترتیب په خپل ځاے سم دے خو د "نون غنه" او همزه شاملول هم په کار دي ـ هغهٔ اووې: پېر روښان د موجوده املا باني دے باید د هغهٔ وضع کړل شوے لیک دود مونږ په نظر کښې اوساتو ـ

پروفېسر قاسم محمود ډېر په تاکید سره یو ځل بیا هغه خبره تکرار کړه چې: د باره ګلۍ دا شوې فېصلې منل پکار دي ـ که په لهجو پسې لاړو نو ټوله املا به خرابه شي او هر څهٔ به ګډ وډ شي او د پښتنو وحدت به له مېنځه لاړ شي ـ

د ټل له خوا په دې غونډه کښې برخه اخیستونکي سلیم بنګش اووئیل چې اعرابونه په عربۍ کښې هم په حروفو نهٔ شته څکه دا به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو یو اضافي بوج وي چونکې اعراب د غیر اهل زبان دپاره په نورو ژبو د پوهېدلو د پاره کارول کېږي ،نو په پښتو کښې هم دا نۀ دي په کار.

ډاکټر پرویز مهجور صاحب اووئیل باید مونږ هغه مسائل رامخې ته کړو چې څوک ورسره مخ دي او بیا ورباندې دلته بحث اوکړو.

ډاکټر احمد علي عاجز اووئیل چې : د پښتو اکېډیمۍ د بارړه ګلی فیصلې په هم هغه حالت کښې سمې دي څنګه چې شوې دي.

پروفیسر ډاکټر سلمٰی شاهین د ټولو برخه والو توجه دې اړخ ته را اوګرځوله چې د دې بحث نتیجه دا شوه چې د حروف تهجي ترتیب دې هم داسې وي لکه څنګه چې د مخکښې نه راغلے دے.

ښاغلي م.ر شفق د ډاکټر سلمٰی شاهین خبره تائید کړه او وې وئیل چې د الف ب ترتیب (چارټ) صحیح دے ، خو مونږ ته په کار دي چې د پښتو اکېډیمۍ د بارړه ګلی فیصلې په ځان اومنو او هم ئې په قانوني توګه د عملي کولو دپاره اقدامات اوکړو.

په دې دوېمه ناسته کښې دا لاندینۍ پرېکړې په اتفاق سره مخې ته راغلې.

۱. د الفبا موجوده ترتیب هم دغسې په خپل ځاے ساتل پکار دي.
۲. د لیک دود په حقله د پښتو اکېډیمۍ د بارړه ګلی پرېکړې په متفقه توګه منل او د هغو د عملي کولو دپاره لازیات نور ګامونه اخیستلو ته زمینه برابرول.
۳. د 'ه' د پاسه اچېرته چې ضرورت وي ا 'ء' اهمزه ا اچول په کار دي.
۴. '' نون غنه '' په بشپړ ډول د حروف تهجي برخه ګرځولو مسئله دې د مشرانو جرګې ته وړاندې شي د پراخ علمي بحث نه پس ددې د اختیارولو یا د نۀ اختیارولو پرېکړه دې بیا اوشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء دویم نشست

د دوېمې ناستې مشر پروفېسر داور خان داؤد

د دوېمې ناستې د پېل کېدو په مهال ښاغلي داور خان داؤد اووې چې دغه د الف با ترتیب تائیدول ډېر ښهٔ اوشو ، ځکه چې زمونږ په لغتونو او کتابونو کښې دغه ترتیب شامل دے او د پښتو اکېډیمۍ د بارہ ګلۍ په سیمینار کښې هم دغه فېصله شوے ترتیب دے . نن په دې متفق کېدل او دا په یوه خولهٔ منل ، ډېره د خېر و برکت خبره ده چې دغه د لوے بحث نه پس منظور شولو .شکر دے چې ټول پرې متفق دي.

اوس د صوتیاتو په حواله بحث دے ځکه چې پښتو یوه صوتي ژبه ده او دا د پښتو اکېډیمي ډېر د قدر وړ قدم دے چې دا هلې ځلې کوي او یو ځل ئې بیا دا پوهان او عالمان سره راغونډ کړي دي . چې د لیک دود د مسائلو په اړه یو ځل بیا سره کښېني .زهٔ ستاسو ډېر مننددوي یم ، چې ما ته مو د مشرانو وظیفه راپه برخه کړه .تاسو ټولو ته اجازت دے چې په دې اړه پاتې بحث او نکتو ته په ښکلي او مهذب ډول سره دوام ورکړئ.

سید محمود ظفر اووئیل چې په ''چ'' پسې ''ځ'' (څې) لیکل په چارټ کښې صحیح نهٔ ده خو دې ته څیم وئیلے شي.

د سید محمود ظفر د وینا په ځواب کښې پروفېسر ډاکټر اقبال نسیم خټک اووئیل چې کوم اوازونه دې هغسې دا هم صحیح ده او دا ''څې'' په کار ده.

ډاکټر اباسین یوسفزي اووئیل چې د ''څې'' او ''ث'' تر مینځه فرق په کار دے.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځ (څې) برنې بحث په حقله ډاکټر نصرالله جان وزير يوځل بيا دا خبره تکرار کړه چې د "څې" ځان لره خپل غږ دے او دا ځيم نۀ ادا کيږي ، اصل کښې ځيم ورته په شمالي لهجو کښې د (ځ) سم نۀ ادائيګي له کبله نومول شوے او د دې غږ د چ (چې) سره سم (څې) دے.

ډاکټر نياز محمد عاجز د ځ (څې) د ترتيب په حقله اووئيل چې دا په هم هغه زاړۀ ترتيب سم دے.

نادر خان عليل اووئيل چې دا مونږ د لهجې نه نۀ شو جدا کولے لکه کوچه او کوڅه.

ډاکټر اسرار اووئيل چې دا شکلونه مونږ ته منظور دي.

ډاکټر اباسين يوسفزي اووئيل چې د "ه" او "هـ" دوه شکلونه د يوې "ه" دي . نو بيا د هر حرف شکلونه په کار دي چې په مېنځ او اخر کښې څنګه ليکلے شي.

سيد محمود ظفر اووئيل چې د دې سره وضاحت کېږي دواړه ټيک دي.

ډاکټر نياز محمد عاجز د دې وضاحت اوکړو او د "ه" او د "هـ" ئې تائيد اوکړو.

سليم بنګش اووئيل چې دا يو وړومبے او بل د مېنځ شکل دے.

پروفېسر داور خان داؤد اووئيل چې دا چارټ (د حروف تهجي ترتيب) پوره دے او نوره په کښې اضافه نۀ ده په کار.

ډاکټر حنيف خليل اووئيل چې چارټ منظور شوے دے اوس په تلفظ بحث پکار دے.

ډاکټر نورالبصر امن اووئيل چې ط او ظ (طې او ظې) ليکلي شوي دي . نو په دې کښې واؤ يا پېښ (طوې ، ظوې) شته که نه.

ډاکټر نيازمحمد عاجز اووئيل چې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سید محمود ظفر اوونیل چې دا د عربۍ دي نو هلته په کښې هم نه شته.

ډاکټر سهیل (د عبدالولي خان پوهنتون د پښتو څانګې مشر او نمائنده) اوونیل چې چارټ کښې دا نومونه دي که صوت دي. (په ډېرو اوازونو سره ملګرو اوونیل چې دا نومونه دي).

ډاکټر سهیل اوونیل چې بیا چېرته نومونه دي او چېرته اوازونه دي لکه د یېګانو سره.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اوونیل چې دا د پېژندګلو دپاره دي چې د یېګانو سره لیکلې شوي دي. لکه معروفه او مجهوله یا مخصوصه.

ډاکټر یوسف جذاب اوونیل چې دا نومونه په دوه طریقې دي کله د غږ دي او کله د حروفو د شکلونو دي.

ډاکټر اسرار اوونیل چې ما چېرته لوستلي دي چې مثالي املا هغه وي چې د کیڼ طرف نه لیکلې شي ولې چې د ښي طرف نه تاته خپل لیکل نهٔ ښکاري او ښهٔ املا هغه وي چې قلم ترې نهٔ اوچتېږي. په دې اساس املا اسانول پکار دي. ځکه چې سنسکرت هم کله چې په ګرائمر پوهانوواوړېدهٔ نو ګډ وډ شو. نو مونږ ته هغه د سنسکرت لوبه نهٔ دي جوړول په کار، بس دغه چارټ هم دغسې ټیک دے.

ډائرېکټر پښتو اکېډیمۍ پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر اوونیل چې مونږ ته د پښتو اکېډېمۍ د باره ګلې په املا کښې کوم مشکل نهٔ شته. خو لکه څنګه چې مونږ په شروع کښې سپیناوے اوکړو چې ځینې قدرمن لیکوالان او یا ځینې ادارې په خپل مخیزه توګه د پښتو په املا او لیک دود کښې له ځانه اختراعات کوي. ځکه مونږ غواړو چې د دغسې تېروتنو مخ نیوے اوشي او یا د هغوي خبره واورېدل شي او مشران ئې شننه اوکړي. او هر کوم صورت چې ترې رااوځي مونږ به ئې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو مینه والو ته مخې ته کښېږدو ـ مونږ په زور په چا هم د لیک دود پر بکړې نۀ ورتپو ـ البته د وحدت قائل یُو او غواړو چې زمونږ قوم په یوه ژبه او په یوۀ لیک دود له یو بل سره د خپلو احساساتو اظهار په داسې ډول اوکړے شي ، چې هغوي که په شرق کښې دي ،که په غرب ، په جنوب کښې دي او یا که شمال ته ، په اسانه د یو بل په خبرو او تحریر اوپوهېږي ـ او له ژبني انتشار څخه اوژغورل شي ـ

ډاکټر سهیل اووئیل چې یوه څېړنه ده چې پښتو په ۹۱ فیصده ویونکیو او ۹ فیصده لیکونکیو ژوندۍ ده ـ بله څېړنه ده چې دوه پنځوس فیصده پښتانۀ غواړي چې زمونږ بچي دې په پښتو کښې تعلیم اوکړي او بیا چې د ولې پوښتنه اوشوه نو ۷۸ فیصده خلقو اووئیل چې پښتو ګرانه ده ـ او پښتو په پرائیویټ سیکټر کښې نشته ـ

ډاکټر اسرار اووئیل چې انګریزي د پښتو نه هم ګرانه ده خو مسئله دا ده چې په پښتو کښې ډوډۍ نشته او په انګریزي کښې پراخه ده ـ

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې زۀ نۀ یم متفق چې ژبې ګرانې دي ـ په دې وجه نۀ وئیلې شي او نۀ لوستلې کېږي ـ د دې عوامل نور دي او د اردو او انګریزي ژبو دستونځو ذکر هم ضروري نۀ دے ـ بل زۀ دا ګنم چې دا موجوده چارټ د پښتو اوازونو دپاره نیمګړے دے ـ

دې نه پس د ورکشاپ د ایجنډې مطابق د پښتو اکېډېمۍ د باړه ګلۍ د سیمینار ټولې پرېکړې وار په وار ورکشاپ کښې شریک برخه اخیستونکیو ته د ملټي میډیا په ذریعه اوښودلې شوې ـ ډېر په غور او کره نظر سره د دې ټولو پرېکړو ناقدانه جائزه واخیستلې شوه ـ چېرته چې د اصلاح ضرورت محسوسېدۀ ، د هغو په حقله وړاندیزونه پېش شوچې تفصیل ئې په دې لاندې ډول دے ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورومبی فیصله :

''هغه کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه پښتو ته راغلې دي او معنی ئې هم هغه ساتلې ده. هغه به په خپل اصل شکل کښې لیکلې شي. لکه قمیص، قیصه، ضعیف وغیره.''

لکه قرآن، قمیص، قیصه چې خلق ئې په ''ک'' لیکي. (ټولو په یو اواز ددې فیصلې تائید اوکړو. خو ډاکټر حنیف خلیل اووې چې که دا یو ځل بیا لویې جرګې ته وړاندې شي، نو ښه به وي.

دویمه فیصله :-

'' هغه کلمې چې پښتو خپلې کړې دي معنی یا شکل ئې بدل شوے دے هغه به په اوښتي شکل لیکلې کېږي. لکه تپوس، پام او د عربۍ مخصوص توري به د پښتو په کلماتو کښې نه لیکو. مثلاً تورخم به په 'ت' لیکو په 'ط' به ئې نهٔ لیکو.''

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې دا لفظونه په شکل نه په صوتي لحاظ مونږ ته راغلي دي. یعني پښتنو لیک لوست کم کړے دے چې څهٔ ئې هم د دې ژبو نه اخیستي دي د هغې نوعیت سماعي دے ځکه د تصرف امکان په کښې زیات دے.

ډاکټر زبېر حسرت اووئیل چې مفغن شوي دي.

پروفېسر قاسم محمود بنوي اووئیل چې نه داسې نهٔ ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلیم بنګش اووئیل چې دا شکلونه ئې مونږ بدل کړي دي.لکه 'تفحص' چې 'تپوس' شوے دے.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل په شکل پسې صوت شاملول په کار دي.لکه معنی ، شکل او صوت لیکل په کار دي.

ډاکټر زبېر حسرت اووئیل چې تفحص په زړو نسخو کښې شته.

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې دا 'کېږي'دا د لهجو مسئله ده.دا بېلول په کار دي.لکه دلته کېږي او مونږ کېږي وایو. کېږي د کېدل نه وتے دے .څنګه چې زبېر حسرت اووئیل.

دریمه فیصله :—

''هغه کلمې چې په اخر کښې زوَر لري هغه به په 'ه' لیکلے شي .لکه خوشحاله مذکر خوشحاله مؤنث او دغه 'ه' به د تانیث مخصوص علامت نۀ شي ګڼلے.''

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې 'زور' چې د لفظ په اول سر ، مېنځ او اخر کښې راځي نو څۀ شناخت لري. مګر مونږ سره اخر کښې ئې ګرافیم بدل دے ولې مېنځ کښې او سر کښې د دې فونیم ګرافیم بل شان دي. سر کښې الف ، مېنځ کښې 'زور' او اخر کښې 'ه' لکه خر کښې په خ زور شته نو زوَر اولګوو ، دا د ګرافیم د اصولو خلاف ده چې په اخر کښې 'ه' اولګولے شي ځکه چې دې فونیم د پاره درې ګرافیم په کارول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورمه فیصله :-

''مد' په پښتو کښې نشته.''

پروفیسر فضل نصیر اسیر اووئیل چې دا خو د خپلې فیصلې رد شوے دے چې د عربۍ نه راغلي لفظونه به هغه شان لیکلے شي نو مد (~) هم د عربۍ دے.

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې مد (~) په عربي او فارسي لفظونو کښې شته لکه آئینه، آسمان، قرآن وغیره. خو د پښتو خپلو لفظونو کښې نۀ شته.

ډاکټر اسرار اووئیل چې خوشحال بابا په یو ځائے کښې 'آس' استعمال کړے دے.

ډاکټر محب وزیر اووئیل چې زمونږ خوا ته د 'آ' تکے استعمالیږي.

ډاکټر نصرالله وزیر د محب وزیر په ځواب کښې اووې چې دا لنډیز دے، د هغه یا د هاغه.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې وضاحت په فیصله کښې په کار دے.

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې د دې ټولو خبرو ذکر د باره ګلۍ د پریکړو په تفصیلي کتابچه کښې شته. خو دلته مونږ د وخت بچ کولو په خاطر په لنډه توګه راوړې دي.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې تر اوسه د پښتو د لهجو څیړنه نۀ ده پوره شوې نو چا دا فیصله اوکړه چې په پښتو کښې مد نۀ شته. تر اوسه درې لهجو باندې کار شوے دے ځکه دا فیصله ټیک نۀ ده. چې پښتو کښې مد نۀ شته دے.

امجد ناصر اووئیل چې د یوې لهجې معیار مخې ته کښېنودل په کار دي. تاسو خان ته یو معیار کښېږدئ چې د غیر ملکي دپاره به مونږ کومه لهجه مخې ته ږدو.

سلیم بنګش اووئیل چې پښتو کښې یو سل اتۀ لهجې ډاکټر مجاور زیار معلومې کړې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځمه فيصله :ـ

''مجهوله ' ے ' چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته ليکلے کېږي هغه به هم داسې پرته ليکلے شي لکه سړے ، زمرے وغېره. البته په افغانستان کښې او سوېلي پښتونخوا کښې به د دوي د خپل ليک دود سره سمه د مخکښې په شان ليکلے شي.''

ډاکټر يوسف جذاب اووئيل چې حرف د صوت نمائندګي کوي د هر ګرافيم خپل شناخت وي دا صحيح نۀ ده چې ''ے'' ، مېنځ کښې راشي او دوه ټکي ورنه لاندې باندې اوليکلے شي. ځکه چې د دې ګرافيم په دواړه صورتونو کښې هېڅ مطابقت نۀ شته.

ډاکټر اسرار اووئيل چې دا د اسانۍ دپاره په باره ګلۍ کښې شوي دي.

ډاکټر يوسف جذاب اووئيل چې زۀ هيله کوم چې څوک ئې حل را اوباسي.

ډاکټر نياز محمد عاجز اووئيل چې قرآن کښې يو ځلي راغلي ''مجرے ها''.

شپږمه فيصله :ـ

''مخصوصه ' ې ' به د کلمې په مېنځ کښې 'ېـ' داسې او په اخر کښې داسې ' ې ' ليکلے شي. لکه سړې اوبۀ. خېر وغېره. مجهوله يعني پرته ' ے ' به هم د کلمې په مېنځ کښې د 'ېـ' د مخصوصې 'ېـ' غوندې ليکلے شي.''

(شپږمه فيصله په يو غږ (متفقه) اومنلې شوه.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوومه فیصله :-

''د معروفې 'ي' دپاره به دوه څنګ په څنګ

ټکي 'ي' لیکلے شي -لکه سړي ، زمري او

داسې نور-''

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې که د 'ي' نه لاندې ټکي لرې شي نو اسانه به شي-

پروفیسر داور خان اووئیل چې دا 'ي' صحیح ده -دې کښې ماشومانو د پاره هم اسانتیاوې ډیرې دي-

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې داخبره سمه ده دا به د ماشومانو دپاره ډیره اسانه شي او هم به واضحه شي-

ډاکټریوسف جذاب اووئیل چې داټکي ورنه لاندې نۀ دي پکار ، د ټکیو د نۀ کول یو افادي پهلو شته ، بې ټکیو ''ی'' شته -لکه د ماشومانو دپاره او د غیر ملکیانو دپاره به اسانه وي -خو بیا هم پکارده چې ټکي ورنه لاندې وي ځکه چې د دې ګرافیم په مبتځني حالت کښې ټکي شته-

ډاکټر عمر عثمان اووئیل چې دوېمه فیصله کښې د نورو ژبو د ټکیو خبره شوې ده -خو د میډیکل او کمپیوټر وغیره سره تعلق لرونکي د نورو ژبو ټکي په بحث کښې نۀ دي راغلي-

سلیم بنګش اووئیل چې دا د املا سره تعلق نۀ لري -مونږ د لغاتو خبره نۀ کوؤ-

(اوومې فیصلې سره مکمل اتفاق اوشو-)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویمه ورځ ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

په دویمه ورځ سحر لس بجې د ورکشاپ د کاروائی شروع د ډاکټر نیاز محمد عاجز له خوا د تلاوت نه اوشوه. ډاکټر نصرالله جان وزیر دار و ابساد ډاکټر خالق زیار د بخښنې دپاره د دعا اووئیل. ټولو ملګرو په شریکه د ډاکټر خالق زیار دپاره دعا اوغوښتله او بیا د ورکشاپ کاروائي شروع شوه.

اتمه فیصله :-

''یائې تانیث 'ی' به په اخر کښې د کش سره لیکلے شي. لکه کرسی، جینی وغېره.''

(ټول ګډون کوونکي د اتمې فېصلې سره متفق شول.)

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې پرونی اولنی فېصله کښې یوه نکته پاتې شوې ده هغه د بحث لاندې راوستل په کار دي. پښتو ته ډېر زیات لفظونه د انګرېزی او د اردو راغلي دي. د انګرېزی لفظونه به څنګه لیکو او داسې د اردو او هندی ټکي (لغات) به مونږ څنګه لیکو؟

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل دلته چې د عربی او فارسی خبره شوې ده په اردو یا نورو پاکستاني ژبو کښې داسې ټکي موندلے شي نو هغه هم د فارسی او عربی نه تلي دي.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې د عربی او فارسی دا خبره دې ځاے پورې صحیح ده خود وخت تېرېدو سره د نورو ژبو اضافه اوکړو. نو صحیح به شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې په بریکټ ( ) کښې دې ورسره په انګریزۍ کښې هم لیکلے شي۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې په اتمه فیصله کښې د اسمي ''ۍ'' او فعلي ''ئ'' یو اواز diphthong دے مګر لیکل دوه رنګه شي ، یوه اسمي ''ۍ'' او بله فعلي ''ئ'' ده۔

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې دې اوازونو کښې ډیر فرق دے په پېښور یا یوسفزۍ لهجه کښې دې کښې په وېنا کښې فرق راځي۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا اسمي ''ۍ'' نۀ ده بلکې د تانیث ''ۍ'' ده۔ دا که مونږ په رومن کښې د غیر ملکي دپاره لیکو نو په انګریزۍ کښې هم داسې مسئلې شته دے۔لکه Put - But وغیره۔

ډاکټر پرویز مهجور اووئیل چې اواز یو دے خو مشکلات ئې حل کړل۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز د مهجور صاحب تائید اوکړو۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې د پېښور د لهجې کومه مطالعه شوې ده چې دا اوازونه یو نۀ دي۔

رحمت شاه سائل اووئیل چې خبره د لهجې نۀ ده د لیکلو ده۔ چې مونږ به یو ټکے لیکو څنګه لکه دلته سحر او افغانستان کښې سحار وئیلے شي۔نو اوس مونږ خو په دې پوهېږو خودا به لیکو څنګه۔

(د یوسف خان جذاب خبره نوټ کړل شوه ، چې دا دې مخکښې لویې جرګې ته یوړے شي۔)

ډاکټر جاوید خلیل اووئیل چې دلته خبره د پښتو د معیاري املا ده۔ په لهجو وخت ضائع کول نۀ دي په کار۔

(ټول فورم په یو اواز اتمه پریکړه تائید کړه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهمه فیصله :-

"د فعل دپاره به د مخکښې غونډې د ' ی ' دپاسه 'ء' ليکو ، لکه اوخورئ ، اوکړئ او داسې نور ."

(د دې ورځې ټولو برخه والو نهمه پريکړه په هم دې شکل تائيد کړه .)

لسمه فیصله :-

په ضمير متصل او ,, ئې ، ، کښې به په ,,ی، ، باندې همزه ليکلے شي او مخصوصه ,, ې ، ، به ليکلے شي .او يا به ,,ی، ، ليکلے شي لکه په يئ کښې به يوه ,,ی ، ، او دوېمه ,, ی ، ، باندې همزه ليکلے شي .

ډاکټر نياز محمد عاجز اوډاکټر زبير حسرت اووئيل چې دې کښې ابهام دے .

ډاکټر نصرالله جان وزير دوي ته د دې پريکړې ټول تفصيل واضح کړو . په دې وضاحت سره ټول برخه وال متفق شول .

ډاکټر يوسف جذاب اووئيل چې دا ضمير متصل دے؟ زما په خيال دا ضمير منفصل دے .

ډاکټر نياز محمد عاجز اووئيل چې دا اتصال دے .او په خورم کښې ذاتي ضمير دے .

ډاکټر حنيف خليل اووئيل چې دا 'ئې' د سيکنډ پرسن دپاره دے .

ډاکټر خالد خان خټک اووئيل چې دا تهرډ پرسن دے او دا متصل دے .

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوولسمه فيصله :-

په داسې 'ه' کښې به لکه زړۀ ، ښۀ ، بۀ ، تۀ ، څۀ د مخکښې په شان د 'ه' دپاسه 'ء'[همزه] ليکو."

ډاکټرنياز محمد عاجز اووئيل چې دا به په "به" "Well" باندې نۀ راځي دا د زور دپاره راځي.

سيد محمود ظفر اووئيل چې په "ه" دپاسه همزه راتلل خو بل واؤل جوړوي. خو د 'ه' دپاره چرګئ 'هـ' استعمال ښۀ دے.

ډاکټر نصرالله جان وزير اووئيل چې په هغې کښې يو اواز د 'هـ' شو او بل اواز 'ها' شو.

ډاکټر زبير حسرت اووئيل د ساکت "ه" دپاره همزه په کار ده.

ډاکټر سهيل د دوي د دې خبرو تائيد اوکړو.

ډاکټر نياز محمد عاجز اووئيل چې ددې فيصلې "Wording" ورډنګ صحيح کول په کار دي.

ډاکټر يوسف جذاب په وائټ بورډ د 'ه' او د 'هـ' وضاحت اوکړو.

ه او ۀ واول دي لکه وه ، زړۀ

ه - کانسوننټ دے لکه په پوهان کښې.

دولسمه فيصله :-

"ګ به په کونډه ليکلے شي."

پروفيسر قاسم بنوي اووئيل چې که په "ک" دپاسه کش (ګ) وي نو هم ټيک ده.

ډاکټر نصر الله جان وزير اووئيل چې دا فيصله داسې شوې ده او افغانستان کښې هم اوس داسې ليکلے شي. مونږ ته په شويو فيصلو بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلي بېرته تګ نۀ دے په کار ـ بل دا د پیروښان د لیک دود مطابق پربکړه ده ـ دا په خپل ځاے سمه ده ـ

ډاکټر سهیل اووئیل چې د کونډې وضاحت په کار دے چې لاندې ده که بره ـ

پروفېسر قاسم بنوي اووئیل کونډه او کش دواړه وي ـ

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل دا بالکل صحیح فېصله ده کونډه هم واضح ده ـ

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل کش به بهتر وي چې ماشومانو ته ئې پېژندګلو اسان شي ـ

ډاکټر اسرار اووئیل چې په باړه ګلی کښې ډاکټر زیار موجود وۀ او دا کش به ډېر ښۀ وي د افغانستان سره به اړیکې هم پېدا شي ـ

سلیم بنګش اووئیل چې دا فېصله د افغانستان د مشرانو د مخې شوې ده ـ

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې افغانستان کښې زمونږ یوه فېصله هم نۀ منلے کېږي او نۀ پرې عمل کېږي ـ هغوي خپله املا اوس هم هاغه شان لیکي څنګه ئې چې وړاندې لیکله ـ

ډاکټر نصرالله جان وزیر ئې هم تائید اوکړو او وې وئیل چې هم داسې ده ـ هلته په افغانستان کښې زمونږ فېصلې نۀ منل کېږي ـ خو زمونږ به کوښښ جاري وي ، چې د یو واحد او منلي لیک دود لور ته لاړ شو ـ

ډاکټر جاوید خلیل اووئیل چې د باړه ګلی د فېصلو ټول ریکارډ موجود دے هغوي منلې دي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ديارلسمه فيصله :-

''کښې، کښېناستل،نخښه ، بخښل او داسې نور
ټکي به هم دغه رنګ ليکلے شي-''

ډاکټر حنيف خليل اووئيل چې فيصله صحيح ده .کوټه يا افغانستان کښې که ترې ثوک ''ښ'' غورزوي نو هغوي قائل کول په کار دي.

ډاکټر نصرالله جان وزير اووئيل چې که د دې او يا داسې نورو ټکيو ثخه (ښ) اوغورزولے شي او د ټکيو په مېنځ کښې د 'ښ' استعمال په ځاے او نه شي ، نو د دې وجې به د ټکيو په معناؤ کښې ډېر تغير واقع شي.

ډاکټر يوسف جذاب اووئيل چې دلته ځلور لفظونه دي د ټولو لفظونو شکلونه ورکول پکار دي .چې په کومه لهجه کښې ځنګه وئېل کېږي مګر ليکل ئې هم دغه شان پکار دي.

ډاکټر اسرار اووئيل چې کښل او کشل هم دلته راوستل په کار دي لکه انګرېزي "Brought" خو په "Brot" دے خو د نورو لهجو خيال ساتلے شوے دے .

ډاکټر نياز محمد عاجز اووئيل چې دا فيصله ټيک ده ددې ورډنګ صحيح کول په کار دي.

(ديارلسمه فيصله په متفقه توګه اومنلې شوه.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوارلسمه فېصله :-

" معدوله واو به د تکیو نه نهٔ شي غورزولے لکه
خولۀ ، خوارۀ، ګونه ، غونډې وغېره ."

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دې الفاظو کښې فرق دے.
خوارۀ او ګونه کښې معدوله واؤ نهٔ دے .خوارۀ او ګونه دې ترې لرې
کړے شي.

ډاکټر پرویز مهجور خویشکي اووئیل چې واؤ درې دي لکه
تاوان، سود ، خوږ.نو دا صرف د پښتو ګلو دپاره دے.لکه د عربۍ نه
زکوٰة ، تنخوا.

سېد محمود ظفر اووئیل چې معدوله واؤ ځانله دے او ناقص
ځانله.په زکوٰة کښې ناقص دے او په خولۀ کښې واؤ نشته .

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې د معدوله واؤ تعریف څهٔ دے ؟

سېدمحمودظفر اووئیل چې لیکلے شي او وئیلے نهٔ شي.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې د معدوله واؤ تعریف شوے دے
چې سپوکن نهٔ وي او لیکلے شي.پاتې شوه خبره د زکوة او تنخوا نو هغه په
اوله فېصله کښې راغلي دي .د عربۍ او فارسۍ کلمې به د دې ژبو د املا
مطابق وي خو دلته تکي د پښتو دي او دا معدوله واؤ نهٔ دے .خوارۀ او
ګونه د کلستر (cluster)مثالونه دي او باقاعده اداکېږي.

ډاکټر اقبال نسیم خټک اووئیل چې دا واؤ په "خولۀ" کښې
ساکن دے.

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې مثالونه راکړئ چې هغه په
کښې ور واچوؤ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې د جذاب خبره سمه ده ـ معدوله واو هغه وي چې غورزولې شي ـ لکه زکوٰة ، تنخوا ـ نو دا د هغه فېصلې سره تصادم دے ـ

ډاکټر زبېر حسرت اووئیل چې پښتو اکېډيمي په کښې واؤ کوي لکه خولهٔ ، غوندې وغېره او پښتو ادبي بورډ غُندې ، خلهٔ او لُستل وغېره لیکي نو دا سمول پکار دي ـ

ډاکټر نصر الله جان وزیر اووئیل چې مثالونه راته سم کړئ ـ

پروفېسر داور خان داؤد اووئیل چې مونږ په پښتو ادبي بورډ کښې دا د قلندر مومند د درياب نه اخیستي دي ـ

رحمت شاه سائل اووئیل چې غوندې په واؤ لیکل پکار دي ـ او د استفادې دپاره په کار دي چې دا کار سم دے که ناسم دے ـ

ډاکټر زبېر حسرت اووئیل چې د قلندر مومند سره دلیل وۀ ، ځکه چې قلمي نسخو کښې داسې شوي دي ـ

رحمت شاه سائل اووئیل چې بیا خو ددې ضرورت نۀ شته بس نسخې به راواخلو او د هغې نه به استفاده اوکړو ـ

پېنځلسمه فېصله :ـ

"هغه ټکي یا کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه د پېش په حالت کښې راغلي دي ـ په پېش به لیکلے شي ـ یعنې په خپل رنګ کښې لکه ګل ، بلبل ، هغه پښتو کلمې چې پېش لري هغه به مجهوله 'و' لیکلے شي ـ پوښتنه ، مور ، نور وغېره ـ"

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دلته په پوښتنه کښې واؤ معروف دے ـ دا مجهوله واؤ دے چې پېش پرې نۀ وي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې ګل او بلبل کښې واؤ نشته ځکه دلته داسې دي.

ډاکټر پرویز مهجور اووئیل چې دا د معیاري املا خبره ده.

رحمت شاه سائل اووئیل چې د نورو ژبو نه خومره ټکي راغلي دي.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا خبره سمه ده.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا یو مثال دے بس.

په دې وخت د پښور یونیورسټۍ وائس چانسلر پروفېسر ډاکټر محمد رسول جان صاحب هم ورکشاپ ته تشریف راوړو. د پښتو اکېډیمۍ ډائرېکټر پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر ورته هرکلے ورانديې کړو. او د محترم وائس چانسلر د پښتو ژبې، ادب او پښتو اکېډیمۍ دپاره د خدماتو ستائینه ئې اوکړه.

محترم وائس چانسلر په خپل خطاب کښې د ټولو راغلو مېلمنو مننه اوکړه او د پوهنتون له خوا ئې ورته د هر قسمه مرستې او ملاتړ اووئیل. دوي زیاته کړه چې اوس وخت راغلے چې مونږ د پښتو دپاره کار اوکړو خپله ژبه، قام او قامي اتلان دنیا ته ښکاره کړو.

د محترم وائس چانسلر د خطاب نه پس هم د هغوي په موجودګۍ کښې د ورکشاپ نوره کاروائي هم هغه شان جاري اوساتلې شوه.

شپاړسمه فیصله :-

''معروف واو به د کلمو نه نۀ غورزولے کېږي او دپاسه به پېش ورکولے شي لکه نُور، سُور وغیره.''

(دا پرېکړه هم ټولو په یوه خولۀ اومنله.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوولسمه فیصله :-

”د پښتو مخصوص توري ځ ، څ ، ښ ، ږ بـه هم دغسې لیکلے شي۔“

ډاکټر اسرار اووئیل چې دلته دا لیکلې املا دې سمه کړے شي۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا ځ ، څ ،ښ، ږ توري ، نـهٔ دي صوتونه فونیم دي ـ ځکه دلته توري نه د پښتو مخصوص غږونه لیکل په کار دي۔

ډاکټر نیازمحمد عاجز اووئیل چې دا د صوت شکل دے غږ نهٔ دے۔

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل د جذاب خبره ښهٔ ده ـ د س او ش تر مېنځه یو بل غږ هم موجود دے چې وضاحت ئې هم په کار دے۔

ډاکټر سلمٰی شاهین اووئیل چې داد لهجې خبره ده۔

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې په دې کښې دواړو لهجو یعني خټک / قندهاري او یوسفزي لهجو ته اختیار ورکړے شوے ، چې هغوي د خپلو لهجو مطابق د دې لیک او ادائیګي کولے شي۔

ډاکټر نیازمحمد عاجزاووئیل چې د پښتو د مخصوصو غږونو دپاره به دا توري څ ،ځ ،ښ،ږ وي نو جمله به سمه شي۔

دې سره د دوېمې ورځې دا نشست سرته اورسېدو ـ او د غرمې د ډوډۍ او ماسپښین د مونځ دپاره وقفه شوه۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویمه ورځ دویم نشست ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

په دویم نشست کښې هغه ټولې فېصلې چې په تېرو نشستونو کښې شوې وې ټولې په ملتي مېډیا اوښودلې شوې چې په دې ډول دي.

د وړومبي نشست ۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء فېصلې

۱. د الفبا موجوده ترتیب هم داسې پکار دے.
۲. د باړه ګلې د فېصلو تائید او د وړاندې بوتلو دپاره هڅې کول.

د دویم نشست ۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء فېصلې

۱. په دې نشست کښې د الفبا د نومونو چارټ به هم په موجوده ترتیب ساتلے شي. په لویه جرګه کښې به په ځینو نورو اختلافي مسئلو لکه نون غنه بیا خبرې کولې شي.
۲. "معروفه (ي)" په حقله د باړه ګلې پرېکړه بیا تائید کړے شوه یعني دا چې معروفه "ي" ته به لاندې دوه ځنګ په ځنګ نقطې لګولے شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دویمې ورځې اول نشست ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء فېصلې

د دویمې ورځې په اول نشست کښې د اتمې فېصلې نه تر دیارلسمې فېصلې پورې د بحث نه وروستو تائید شوې. البته په یوولسمه فېصله کښې په ټینګار سره د "ہ" دپاسه د همزه لیکلو سفارښتنه اوشوه. خو همزه به د ځانګړي حرف په توګه په الفبا کښې نۀ شمارل کېږي. چونکې د پښتو الفبا د بایزید روښان د ترتیب په مطابق او هم د عربی یا د قران شریف د الفبا په طرز، په حرف دپاسه بل حرف نۀ شي کښېښودل کېدے. ځکه دا ځان له د مستقل حرف په توګه نۀ شي راتلے. البته نون غنه به وړاندې جرګه کښې مشران فېصله کوي. دغسې په دیارلسمه فېصله کښې په دې زور راوړے شو چې په متعلقه کلمو کښې به "ښ" نۀ شي غورځولے.

د فېصلو اورولو او د هغې یو ځل بیا د تائید اخیستو نه پس شریکو غړو ته دا قراردادونه او تجویزونه وړاندې کړے شول چې په یوه خولۀ تائید او منظور شول. د قراردادونو او د تجویزونو متن په دې ډول دے.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ په هائي سکولونو او پرائمري سرکاري سکولونو کښې دې لکه د عربۍ، اردو او نورو ژبو غونډې د پښتو استاذان مقرر کړے شي.

(قرارداد ډاکټر اسرار)

❖ معدوله "واو" به د ټکو نه نهٔ شي غورزولے. دا صحيح فېصله ده. خود مثال په توګه چې کوم ټکي ورکړي شوي دي صحيح نهٔ دي. د "واؤ معدوله" مثالونه لوستل، خولهٔ وغېره.

(م.ر. شفق)

❖ زهٔ يو ځل بيا دا غوښتنه کوم چې د معياري املا په رڼا کښې دې د ماشومانو او پښتو ويونکو دپاره يوه قاعده چاپ کړې شي او د پښتو اکېډيمۍ په سپوري کښې شوې متفقه فېصلې دې د قانون په توګه نافذ کړے شي.

(م.ر. شفق)

❖ ټول شاعران، اديبان دې خپل کتابونه د پښتو اکېډيمۍ پېښور پوهنتون په منظور کړې شوې معياري املا کښې چاپ کوي او خوروي.

ډاکټر محمد زبېر حسرت

❖ دا دوه ورځنے ليک دود سيمينار غوښتنه کوي چې پښتو دې د دفتر، سرکار، تعليم او عدالت ژبه اوګرځولے شي.

(ډاکټر محمد زبېر حسرت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ ''اوکړي'' او داسې نورو لفظونو کښې ''الف'' په ځای ساتل په کار دي ځکه چې که مونږ د يو بل لفظ ''اوس'' نه الف لرې کړو او دا ''وس''شي نو ابهام به پيدا کېږي. دا به ''وس طاقت'' دپاره پکارولې شي. (م. ر. شفق)

وړانديزونه:

❖ بره پښتونخوا او سوئيلي پښتونخوا پښتو سره تړلي ادارو ته دې د ورکشاپ د انعقاد په باره کښې اطلاع وزکړے شي او دا وېنا دې هم ورته اوکړے شي چې تاسو مونږ سره د باره کلي په فېصلو متفق شوي وئ. پکار ده چې دا فېصلې عملي کړے شي.

(سليم بنګش)

❖ د پاکستان محکمه ''نادرا'' د قوميت په خانه کښې د افغان په ټکي اعتراض کوي. دغه اعتراض دې ختم کړے شي. د تعليم په خانه کښې دې د ايم اے پښتو، ايم فل او پي ايچ ډي خانه جوړه کړل شي.

ډاکټر اباسين يوسفزے

ډاکټر بشرىٰ خاتون

''مد'' په حقله دې کميټي ځۀ فېصله اوکړي.

(محب وزير)

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د استاذانو د ټريننګ تجويز دې پښتو اکېډيمي "DCTE" ډائرېکټرېټ اف کريکولم اېنډ ټيچر ټريننګ / اېجوکيشن اېبټ اباد ته يوسي. هغوي به ئې Sponsor کړي

(ډاکټر سهېل خان)

❖ په راتلونکې غونډه کښې دې د معياري لهجې په ضرورت او اهميت زور ورکړے شي او هغه کسانو ته ، چې خپله خپله لهجه کښې ليکل کوي او د ژبې پرمختګ ته زيان رسوي ، ته دې په معياري لهجې د اتفاق ياددهاني اوشي.

(نادرخان عليل)

❖ د پښتو املاء مباحث جدا دي چې په هغه نن بحث هم اوشو. مګر ددې سره دا هم ضروري ده چې په لهجوي مباحثو هم خبرې اوشي. بايد چې د املاء او د لهجو مباحث يو بل سره ګډ نۀ شي . د يوې منلې او کره املاء دپاره دې د ټولې پښتونخوا د مختلفو لهجو نمائندګان رااوبللے شي چې دا رنګ دا شخړه په بنۀ توګه هواره کړے شي.

(ډاکټر يوسف جذاب)

Consonants سره Vowels هم په اخر کښې ځان له په يو نوي لائن کښې دا شان ورکول په کار دي. (زبر ـَ) ا (زېر ـِ) ، ې ، ئ ، ى ، ي ، ے (پېش ـُ) ، (مجهول و) (معروف ؤ)

ډاکټر خالد خان ختک

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ هغه لفظونه چې په اخېر کښې ئې واولي "ه" راشي او د يوې جتکې سره وئيلے کېږي يا پرې په وېنا کښې زور راشي نو د هغې "ه" دپاسه به "ء" راځي۔ لکه زړهٔ ،زاړهٔ ، واړهٔ۔

هغه لفظونه چې جنوبي علاقو والا او د ختک / قندهار وغيره خلق ئې په "شين" سره وائي او قطبي علاقو خلق ئې د "خ" په اواز په "ښ" سره ادا کوي۔ هغه به په "ښ" ليکلے شي۔ لکه : ماښام ، نخښه ، ښائسته او داسې نور۔

نون غنه دې د الف بې په لسټ کښې شامل کړے شي۔

د موجوده يې ګانو سره مونږ اتفاق لرو۔ دې اساني راوستې ده۔ دادې نورې نهٔ چېړلے کېږي۔

"وو" به د واحد مذکر جمع ، ماضي ښودنې دپاره به په دوو واونو ليکلے شي۔ "وهٔ" به د واحد مذکر ماضي يا تېرې زمانې دپاره استعمالولې شي۔ (وه) به د واحد مونث ماضي د پاره او (وې) د دې جمع د پاره۔

(ډاکټر پرويز مهجور،
ډاکټر نياز محمد عاجز)

❖ په هريو Follow up باندې يو Scheme of writing skills سټډي په کار وي ۔ چونکې د باړه ګلې کانفرنس اثراتو باندې داسې هيڅ قسم څېړنه نهٔ ده شوې ۔ او د نصاب جوړولو بنيادي عناصر (پښتو نصاب کښې) نهٔ دي عملي شوي۔ نو پښتو اکېډيمي دې د پښتونخوا ټولو (انسټيټيوټ اف ريسرچ اينډ ايجوکېشن) سره رابطه اوکړي چې هغوي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو په موجوده نصاب او پښتو Dialact باندې څېړنه اوکړي. دا به زمونږ د ''لیک دود'' حوالې سره ډېر اډانيز کار وي. (ډاکټر سهیل خان)

❖ د پښتو لیک دود په دوه ورځنۍ مرکه (۲۹/۱۲/۲۰۱۲ء، ۲۸) کښې دا خبره بار بار د پوهانو نه واورېدلې شوه چې په یوسفزۍ لهجه کښې د ''ځ'' اواز یا غږ نشته. او بله دا خبره چې په یوسفزۍ لهجه کښې د ''ئ'' (فعلیه ئې) او ''ۍ'' (تانیث ئې) اوازونه جدا دي.

زما د تحقیق مطابق د ''ځ'' اواز په سوات کښې نشته او د ''ئ'' او ''ۍ'' په اوازونو کښې هیڅ فرق نهٔ شته. کېدے شي چې د سوات لهجه د نورې یوسفزۍ لهجې نه بېل خصوصیات لري نو ځکه ګریرسن په خپل کتاب لنګوسټک سروے اف انډیا کښې د سوات د لهجې د سرخط لاندې دیوې بېلې لهجې ذکر هم کړےدے. نو عرض دادے چې کله د پښتو په املا بحثونه کېږي نو د سوات نه دې نمائنده راوبللے شي. مننه

(محمدعلي دیناخېل)

❖ ټولو تعلیمي او ادبي ادارو ته دې واضحه وېنا اوشي چې ائنده دې پښتو املا د يو شخص او يوې ادارې په ليک دود کښې جدا جدا نهٔ ليکي. بلکې هغه املاء دې اختيار کړے شي. چې ټول پښتانهٔ دانشور او ليکوال پرې متفق دي.

(ډاکټراسلم تاثيرافريدي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د بارہ ګلی د رسم الخط سیمینار چې په جولائي ۱۹۹۰ء کښې شوے وۀ ـ د پښتو ژبې او ادب دپاره یو سودمند کوښښ وۀ ـ په دغه سیمینار کښې چې کومو ادیبانو برخه اخیستې وه او اوس زمونږ نه جدا شوي دي ـ اللّٰه تعالیٰ دې د هغوي مغفرت نصیب کړي ـ امین

د خټک / قندهاري لجهې او د وادي پېښور د سیمې د پښتو په لړ کښې چې کوم مشکلات موجود دي ـ د هغو د هوارولو دپاره دې د مختلفو لهجو د ادیبانو او ژبپوهانو یوه کمیټې مقرره کړے شي چې هغوي د لوستونکو د اسانتیاو دپاره یو لغت مرتب کړي کوم چې د وخت اهم ضرورت دے ـ

(پروفېسر ډاکټر اقبال نسیم خټک)

- دوېمې فیصلې په حوالې سفارشات

د بارہ ګلی په حواله دوېمه فیصله کښې دا تفصیل وړاندې شوے دے : هغه کلمې چې پښتو خپلې کړي دي ، معنې یا شکل ئې بدل شوے دے ، هغه به په اوښتي شکل لیکلے کېږي ـ لکه تپوس ، پام او د عربی مخصوص توري به د پښتو په کلماتو کښې نۀ لیکو ـ مثلاً تورخم به په (ت) لیکو په (ط) به ئې نۀ لیکو ـ

تفصیل : -

په انګرېزی اصطلاح کښې داسې الفاظو ته Loanwords وئیل کېږي ـ په فیصلې کښې چې کوم مثالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړي شوي دي نو هغې کښې د پښتو او عربي نه اخيستل شوي مثالونه ورکړے شوي دي ـ خو په دې مثالونو کښې د نورو ژبو ، په خاصه توګه انګريزی او لاطيني الفاظو په حواله فېصله جوته نۀ ده ـ يادؤنه ده چې د انګريزي او لاطيني ژبې ډېر الفاظ په طب ، قانون ، سائنس او ټيکنالوجي په اعتبار راوړل شوي دي ـ په دې حواله دا صورتونه پېدا کېږي ـ هغه الفاظ چې د هغې متبادل په پښتو کښې شته ، هغه به په پښتو کښې ليکل کېږي ـ لکه زکام به ليکل شي Flu به نۀ شي ليکل ـ

(ډاکټر عمر عثمان مروت

FAST پوهنتون، پېښور)

ډاکټر نياز محمد عاجز :- دا ټرمز د پښتو خپل نۀ دي ـ خپل اوريجنل نوم د پښتو په املا کښې به ئې ليکو ـ

❖ To,

The Director Pukhto Academy,

University of Peshawar.

Subject: **<u>Suggestions about the phonetics and dilectsof Pukhto Language</u>**

Reference: Da Pukhtoleek dooddwawrazanaymaraca, 28 and 29 December, 2016

Respected Sir,

(c) ketabton.com: The Digital Library

With all due regards I want to have the honor to put up the following points in your honor to proceed further with the step to be taken to promote Pukhto language:

۱. Since the phonetic symbols of few sounds of Pukhto language are very difficult to identify and learn by all local and foreign speakers of Pukhto language. for this purpose of introducing practicable and clearly pronounceable phonemes of Pukhto language, your good office may formulate a committee consisting of experts in Pukhto and English phonetics to reach to a clear cut conclusion about certain phonemes and their notations as per standards of the IPA.

۲. In order to identify and standardize a specific dialect of Pukhto language, a committee of experts may be formulated to identify the various available dialects of Pukhto language and one dialect which may be called as the 'standard Dialect' of Pukhto language to facilitate the local as well as foreign learners of Pukhto so that all the formal written and spoken communication may be carried out in one single standards dialect.

The above mentioned points no doubt need time and energy as well as finances to put into practice but we can take steps slowly and gradually to promote our mother tongue. These can be put into separate project for the purpose for which sanction of the higher authorities will be required and your office may consider all available options in this matter.

Thanking you in anticipation,

Yours Faithfully,

AmjadHussainNaasir,
Pukhto Poet Researcher

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د کميټۍ غړي)

د بحث په دوران کښې چې کومې خبرې غور طلب وې هغه د لر او بر پوهانو ، عالمانو او ژبپوهانو ته وړلو دپاره دا لاندينی کمېټي په اتفاق سره جوړه شوه.

کنوئينر :- پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزير

(ډائريکټر پښتو اکېډيمي پېښور يونيورسټي

ممبران :-

ډاکټر اسرار صاحب

ډاکټر اقبال نسيم خټک صاحب

ډاکټر پرويز مهجور خويشکي صاحب

ډاکټر خالد خان خټک صاحب

ډاکټر محمد زبير حسرت صاحب

ډاکټر نياز محمد عاجز صاحب

ډاکټر يوسف خان جذاب صاحب

ډاکټر حنيف خليل صاحب

ډاکټر سهيل خان صاحب

ډاکټر عمر عثمان مروت صاحب

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادګيرنه : (د معياري ليک دود په اړه دا هم هغه د پښتو اکېډيمۍ تحت په باره ګلۍ کښې د شوي سيمينار د فېصلو متن دے. چې د يو معياري او کره ليک دود د اختيارولو او د پښتو ژبې د زدکوونکيو په غوښتنه دريم ځلي چاپ کېږي.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو نوې املا

(د پښتو اکېډېمۍ ، پېښور پوهنتون د باړه ګلی د سیمینار متفقه فیصلې)

پروفیسر سید تقویم الحق کاکاخیل

پروفیسر ډاکټر راج ولي شاه خټک

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جولائي ۱۹۹۰ء کال د لسمي نه تر دولسمي نېټې د پښتو رسم الخط په باب له يو تاريخي سيمپوزيم د صوبائي حکومت په تعاون د پښتو اکېډيمۍ پېښور يونيورسټۍ د اهتمام لاندې په باړه ګلۍ هزاره کښې منعقد کړے شو. په دې مرکه کښې د کوزې او برې پښتونخوا يو سل پينځه د پرش د سر سر پوهانو، شخصيتونو د لسانياتو ماهرينو، اديبانو د ابلاغ سر منشيانو، شاعرانو او کاتبانو ګډون اوکړو.

د مرکې مندوبينو ته د پښتو د روانو رسم الخطونو د مخه د راولاړو شوو کشالو تفصيل په ګوته کړے شو او دا خواست ورته اوکړے شو چې په متفقه ډول د دغې مسائلو د حل کولو او د پښتو د ليک دود دپاره د يو مشترکه رسم الخط وضع کولو تابيا اوکړي.

د مسائلو د تعين نه پس په دې باندې تر درې ورځو پښه تفصيلي او دوه اړخيز بحثونه اوشول. دغه شان د هرې مسئلې ممکن حل په ګوته کړے شو او په اخر کښې هغه تاريخي فېصلې پوره په اتفاق سره اوکړے شوې کومې چې د پښتو د مشترک رسم الخط د وضع کولو دپاره اومنلے شوې. ددې فېصلو د مخه هغه ګڼ رسم الخطونه چې نۀ يوائې په صوبه سرحد او بلوچستان کښې ئې رواج موندے وۀ، د مېنځه لاړل بلکې د افغانستان د مروج رسم الخط سره هم تر ډېره حده په کښې يو شان والے پيدا کړے شو. ددې حتمي فائده د يو بين المللي رسم الخط په شکل کښې څرګنده شوه او د پښتو د ليک دود مېدان ئې د اباسين نه تر امو دريابه پورې يو کړو. دا يقيناً چې يوه ډېره اهمه او تاريخي فېصله ده چې نتائج به ئې د هر دور رس او اهم وي. زۀ د ټول پښتون وګړي او بيا خاص کر د لوستي طبقې نه دا طمع لرم چې په يو اتفاق به من و عن د پښتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولس د اتحاد او یووالي په خاطر دا فیصلې قبولې کړي او هم نن نه به په نوي رسم الخط (املا) کښې لیک شروع کړي.

زۀ په دې موقع د صوبه سرحد د وزارت تعلیم باالخصوص د تعلیماتو د وزارت د سکتر ښاغلي محمود خان، د پېښور یونیورسټي د محترم وائس چانسلر ډاکټر محمد انور خان او د پښتو اکېډیمۍ د تحقیقاتو د څانګې مشر ډاکټر راج ولي شاه خټک او د خپلو نورو ټولو ملګرو ډېر ممنون یم چې هغوي په دې مرکه کښې په مالي، انتظامي او تکنیکي جوړ له پوره پوره دلچسپي واخیسته او زمونږ دا درونه او تاریخي کارئې د کامیابۍ تر غاړې اورسولو.

زۀ د مرکې د ټولو مندوبینو باالخصوص د افغانستان او بلوچستان نه د راغلو پوهانو او عالمانو هم تشکر کوم چې هغوي ډېر په مینه او سپېڅلي جذبه زمونږ په دعوت په دې مرکه کښې شرکت او کړو. زۀ د ښاغلي پروفېسر سید تقویم الحق کاکاخېل، د درونه لیکوال او محقق ښاغلي حبیب الله رفیع، د ستر محقق ښاغلي ډاکټر ګل جان ورور وردګ او د ډاکټر شېرزمان طائزي هم مننه کوم چې هغوي د رسم الخط په حقله د فیصلو په مرتب کولو او د مرکې په اخر کښې د قراردادونو په وړاندې کولو کښې زمونږ سره هر قسم عملي کومک او کړو.

زۀ یو ځلې بیا د خپلو ټولو ملګرو په ډېر اخلاص مننه کوم او دعا کوم چې الله تعالی دې زمونږ دا کاوش د پښتنو وګړي او پښتو ژبې د نېک مرغۍ پېش خېمه کړي. آمین

پروفېسر محمد نواز طائر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو لیک لار

(۱)

پښتو ډېره زړه ژبه ده . ددې د ویونکو او وئیلو تاریخ تر ډېره لرې رسي خو د لیک معلوم تاریخ ئې ډېر اوسنے دے . دا په یقین سره نۀ ده معلومه چې د اسلام نه مخکښې پښتو څنګه لیکلے شوه . ځینې پوهانو په خروشتي لیک دود کښې د پښتو ټکي موندلي دي او شاید چې څۀ وخته پورې ئې دغه لیک دود پاتې شوے وي . البته دا یقیني ده چې دې سیمې ته د اسلام رارسېدو نه پس پښتو عربي رسم الخط خپل کړے دے او تر نن ئې هم دغه رسم الخط ساتلے دے .

یو روایت را روان دے چې پښتو رسم الخط سره د پښتو د مخصوصو توریو د سلطان محمود غزنوي په زمانه د هغۀ یو وزیر رائج کړے وۀ . کېدے شي چې هغۀ د پښتو لیک عربي رسم الخط ته را اړولے وي خو ددې خبرې څۀ مضبوط ثبوت نشته او تر زرمې صدۍ هجري پورې د یو واضح لیک دود متعلق په یقین سره څۀ معلوم نۀ دي .

د بایزید انصاري خیرالبیان تر اوسه پورې د پښتو ژبې وړمبے مکمل کتاب ګڼلے شي . په دې کتاب کښې هغۀ د نورو دعوؤ سره یوه دعوه دا هم کړې ده چې د پښتو لیک دود ماته خدائے پاک د الهام په ذریعه ښئیلے دے . ددې نه معلومېږي چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغهٔ تر وخته د پښتو څهٔ متفقه او منظم ليک دود نهٔ وهٔ ـ خصوصاً د پښتو د مخصوصو تورو ـ

د عربۍ توري د پښتو په ليک دود کښې د شروع نه په خپل عربي شکل کښې شامل راغلي دي ـ دې سره هيڅ څهٔ اختلاف نهٔ دے کړے ـ دا په عربۍ کښې د برش توري دي ـ خو د ,,لا،، يا لا تورے اوس ځان ته بيل تورے نهٔ شي ګڼلے ـ باقي نهٔ ويشت توري دا دي ـ

ا ـ ب ـ ت ـ ث ـ ج ـ ح ـ خ ـ د ـ ذ ـ ر ـ ز ـ س ـ ش ـ ص ـ ض ـ ط ـ ظ ـ ع ـ غ ـ ف ـ ق ـ ک ـ ل ـ م ـ ن ـ و ـ ه ـ ء ـ ي

د تورو ليکلے شکل اصل کښې د هغه اواز علامت وي کومه ژبه کښې چې اوازونه وي ـ د هغوي ليکلي توري زيات وي ـ په فارسۍ کښې د عربۍ نه څلور اوازه زيات دي ـ پ ،چ، ژ، ګ ـ په نورو آريائي ژبو کښې ددې نه هم درې اوازه زيات دي ـ ټ، ډ، ړ په پښتو کښې دا اووهٔ زياتي اوازونه هم شته او ددې نه علاوه څلور د پښتو خاص اوازونه هم دي چې مونږ ئې اوس په څ ـ ځ ـ ږ ـ ښ ليکو ـ دې اوازونو ته شکل ورکول د پښتو د ليک دود خپل ضرورت ؤ ـ چې د بل نه په پور اخيستو نهٔ پوره کېدو ـ

(۲)

په دې سلسله کښې اول کوشش بايزيد انصاري کړے دے او د الله په حکم ئې (د هغهٔ د وېنا مطابق) دې تورو ته شکلونه ورکړي دي ـ په عربۍ فارسۍ کښې د تورو فرق په نقطو وهٔ ـ هغهٔ هم دغه طريقه استعمال کړه ـ البته کوم توري چې عربۍ فارسۍ کښې نهٔ وو او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقطو ئې فرق نهٔ شو کېدے ـ هغو ته ئې د علاماتي تورو په ځاے کوندې خوښې کړې او ددې يوۇلسو تورو دپاره ئې دا شکلونه متعين کړي دي ـ

ا ـ ب ـ پ ـ ت ـ ټ ـ ث ـ ج ـ چ ـ ځ ـ ح ـ خ ـ د ـ ډ ـ ډ (اوسنے ځ) ذ ـ د (اوسنی ږ) ر ـ ړ ـ ز ـ ږ (فارسي ژ) س ـ ش ـ ښ ـ ع ـ غ ـ ف ـ ق ـ ک ـ گ ـ ل ـ م ـ ن ـ ڼ ـ و ـ ه ـ لا ـ ی

بايزيد انصاري د ډاکټر اختر خان مرحوم د تحقيق مطابق خيرالبيان د کال ۹۲۸ هـ خواؤ شا ليکلے دے ـ گويا تر دې کاله د پښتو د مخصوصو اوازونو دپاره څهٔ منلي شوي علامات نهٔ وو ـ دا د بايزيد انصاري د غير معمولي ذهانت نخښه ده ـ چې هغه د پښتو د ټولو لهجو اوازونه په نظر کښې ساتلي دي ـ کوم چې وروستو اخوند درويزه بلکې د خوشحال خان غوندې همه جهت عبقري هم په نظر کښې اونهٔ ساتل ـ

بايزيد انصاري د فارسی ,, ژ ،، هم په مخصوصو اوازونو کښې شميرلې ده ـ د مروتو په علاقه اوس هم د ,,ژ ،، اواز د فارسی ,, ژ ،، نه مختلف دے ـ ممکنه ده چې هغه وخت په وزيرو کښې هم دا اواز د فارسی ,, ژ ،، نه مختلف وۀ ـ د ,, نړ ،، مرکب لفظ لکه کونړ او رنړا اصل کښې مفرد ښکاري او ډير عام لفظ دے ـ بايزيد ,, ڼ ،، په حروف تهجي کښې بېل ليکلے دے ـ

د خيرالبيان د تصنيف نه کافي موده پس د کال ۱۰۱۲ هـ او کال ۱۰۲۱ هـ تر مينځه د اخوند درويزه مخزن الاسلام اوليکلے شو ـ دې کتاب ته الله تعالی دومره مقبوليت ورکړو چې په لږه موده

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې د پښتونخوا ګوټ ګوټ ته اورسېدو ـ اخوند دروېزه د بايزيد انصاري په ليک دود کښې څۀ ترميمات اوکړل ـ

د د په ځاے ډ

د ړ په ځاے ژ

ډ او ړ ئې د حروف تهجي نه اوويستل ـ د ځ (ځ) په ځاے ئې هم څ استعمال کړو ـ

د اخوند دروېزه دا رسم الخط په لږ فرق زمونږ تر زمانې رااورسېدو ـ البته تر دا مېنځه خوشحال خان خټک يو بل رسم الخط اختيار کړے دے ـ دا نۀ معلومېږي چې ولې ؟ هغه د ارزاني ، واصل ، مرزا خان ذکر کوي او دا ديوانونه يقيناً هغۀ ته ور رسېدلي دي ـ دا ديوانونه به د بايزيد په رسم الخط کښې ليک وو او هغه رسم الخط به د خوشحال بابا نۀ وي خوښ شوے ـ د اخوند دروېزه مخزن هغۀ ته د سوات په سفر کښې په لاس ورغلے وۀ او دا ډېره روستنۍ خبره ده ـ

دا رسم الخط مونږ ته اول ځل د دستارنامې د يو نسخې نه په لاس راغلے دے ـ چې عبدالحليم کاتب په ۱۱۱۹ هـ کښې د افضل خان دپاره ليکلې ده ـ د کليات خوشحال يوه نسخه چې محمد سعيد کاتب په ۱۱۷۳ هـ کښې ليکلې ده ـ هم په دغه رسم الخط کښې ده ـ دا کاتب د اکوړي دے ـ ګويا دا ليک دود د خوشحال خان په خاندان کښې تر څۀ مودې چلېدلے دے ـ

خوشحال خان د پښتو مخصوص اوازونه صرف دوه راخيستي دي ـ څ او ځ ـ څ ته د ح په مېنځ کښې دوه ټکي او يو همزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

علامه ورکړې ده. او داسې ئې لیکلے دے ج او ځ دپاره یې د جیم د
ټکي د لاندې همزه لیکلے دے. او داسې شکل ئې جوړ شوے دے.
،، ج ،، ږ او ښ هغهٔ په ژ او ش لیکلي دي. څنګه چې د خټکو لهجه
ده. حروف تهجي د هغهٔ په مخصوصو شکلونو کښې داسې دي.
ا. ب. ت. ط. ث. ج. چ. ځ. ج. خ. د. د. ذ. ر. ز. ر. س. ش.
الخ

د خوشحال خان لیک دود د اخوند درویزه نه اندازةً شپېتهٔ
کاله وروستو شروع شوے دے. مخزن د یو درسي کتاب حېثیت
لرلو. چې هر ځاے لوستلے او لولولے شو. چې خوشحال خان خپل
علمي کتابونه لیکل نو دې لیک دود جرړې پخې کړې وې او دې
بل لیک دود ځاے اونهٔ نیوے شو. او د اخوند درویزه بابا ترمیم
شوے د بایزید انصاري لیک دود په ځاے پاتې شو.

دا لیک دود بیا کاتبانو په خپله رضا رنګ رنګ لیکلو. په
نسخ کښې هم او په نستعلیق کښې هم. چا د پښتو د مخصوصو
حروفو خیال ساتلے دے چا نهٔ دے ساتلے. چا د لاندې غړوندي په
ځاے بره ط لیکلي ده چا همزه. چا په کښې لاندې ط او همزه هم
استعمال کړي دي. خو په مجموعي حېثیت لیک دود یو پاتې
شوے دے.

په نولسمه صدۍ هجري کښې چې مستشرقین پښتو ته
متوجه کېدل نو د لیک دود ساخت موجود ؤ. البته ځاے په ځاے
کنډ کپر شوے وهٔ. هغوي په ټوله مسئله غور اوکړو او یو معیاري
لیک دود ئې تیار کړو. په هغې کښې ئې کتابونه هم اولیکل. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپ دپاره ئې د هغې ټائپ هم تیار کړو ـ او صحیح رنګیز ښائسته کتابونه ئې هم چاپ کړل ـ تر دې وخته د پښتو مخصوص اوازونه ، د اوازونو په حېثیت ورک شوي وو یا چېرته لرې قبیلو کښې پاتې وو ـ البته دې مخصوصو اوازونو په مختلفو قبیلو کښې بېل بېل ارتقائي صورت اختیار کړے ؤ ـ ددې اختلافاتو تحریري شکل یو ساتلو دپاره هم د مخصوصو تورو ضرورت ؤ او دا مخصوص توري د پښتو رسم الخط د اهم جزو په طور باقي اوساتلے شول ـ

(۳)

تر هغه وخته ضرورت په دغه هومره رسم الخط پوره کېدو او پوره شو ـ د تلفظ دپاره مستشرقینو رومن خط استعمالولو ـ نو هغوي ته د حروفِ علت د مختلفو اوازونو اشکال پېښ نهٔ شو او پښتنو خپل لیک په خولهٔ کښې جوړولے شو ـ ورو ورو داسې وخت راغلو چې پښتنو نورو ته پښتو ښئیل شروع کړه او د نورو دپاره ئې په پښتو لیکل شروع اوکړه او دا ورته محسوسه شوه چې موجوده تورې زموږ ضرورتونه نهٔ پوره کوي داسې پښتو لیکونکو ته د نورو علاماتو هم ضرورت دے ـ

په پښتو کښې د عربۍ ضمې ، فتحې او کسرې (پېش زور او زېر) نه علاوه ددې اوازونو اختصار هم رائج دے چې موږ ورته پېشکے ، زورکے ، زېرکے وئیلے شو ـ دا اوازونه د عربۍ پېش زور او زېر نه مختصر دي ـ او په خالصو پښتو تورو کښې یا پښتو شوي عربي فارسي تورو کښې استعمالېږي ـ لکه سور ، نول ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغسې پښتو کښې د توري آخر ,, ه ،، په دوه قسمه ده
سخته او نرمه لکه زړۀ او زړه - ,, نه زړۀ مې زړه کوتنې نۀ مني ،،
دې جمله کښې دوه ځله ,, نه ،، دے او دوه ځله زړه - د دواړو تلفظ
يو بل نه بدل دے - د ,, ی ،، مسئله ددې نه هم ګرانه ده - يو پرته
,, ے ،، ده لکه سړے ، يو غونډه (ي) ده لکه سړي - يو د تانيث ی
ده لکه جينۍ يو د فعل په آخر کښې ی ده - لکه اوکړئ - او يو د
پښتو مخصوصه ی ده - لکه سړې اوبۀ - ددې يې ګانو تلفظ د يو بل
نه کافي جدا دے - خو عام رسم الخط کښې صرف دوه يې ګانې
ليکلے شي - يا ئې معروف او يا ئې مجهول -

چې پښتنو په پښتو کښې علمي ليکنې شروع کړې نو ددې
فرقونو ضرورت محسوس شو - بيا چې غير ملکيانو ته ئې ښئيل
شروع کړل نو دا ضرورت نور هم زيات شو - دې ورځو کښې زمونږ
په علاقه پښتو ته حکومتي سرپرستي حاصله نۀ وه - او هر چا په
خپل طبيعت ځان ته علامات وضع کول - چې پښتو اکيډيمي جوړه
شوه نو مولانا عبدالقادر مرحوم په علمي سطح ددې مسئلو حل ته
توجه وکړه -

په يو دېرشم مارچ ۱۹۵۷ ء په پښتو اکيډيمۍ کښې د
هغوي د اهتمام لاندې يوه لويه غونډه اوشوه - چې هغې کښې د
افغانستان لوے ليکونکي خادم صاحب ، رښتين صاحب او د
هغوي ملګري د خيبر پښتونخوا د لويو ليکوالو دوست محمد خان
کامل مرحوم ، قاضي احمد سعيد مرحوم ، مولانا عبدالقادر
مرحوم ، عبدالخالق خليق مرحوم ، پروفيسر نوراحمدخان مرحوم ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر منورخان ، اجمل خټک ،حکیم محمداسلم سنجري مرحوم ، نصرالله خان نصر ، ماسټر عبدالکریم مرحوم ، ارباب سکندر خان مرحوم ، مولانا عبدالقدوس مرحوم ، ډاکټر انوارالحق مرحوم ، خیال بخاري مرحوم او د هغوي نورو ملګرو سره یو ځای کښېناستل او ددې مسئلو تحلیل ئې اوکړو .دا تحلیل په خپل ځای ډېر جامع دی .او تقریباً ټولې مسئلې په کښې راخیستې شوي دي .په دې کښې څۀ فېصلې متفقه اوشوې او د څۀ مسئلو ئې دوه ځله تجویز کړل.او فېصله ئې قام ته پرېښوده.

دا یو ډېر صحیح قدم وۀ .او پکار وه دا فېصلې د یو معیاري لیک دود په شکل کښې هر چا لوستې او هرچا منلې وې. ددې نه زیاته نمائنده اجتماع نۀ بیا کېدے شوه او نۀ اوشوه خو متأسفانه خپله د پښتو اکېډیمۍ ددې فېصلو نافذ کولو او خلقو ته د رسولو اهتمام اونۀ کړو او لیک دود هم هغسې د کاتبانو په خوښه پاتې شو.

په کال ۱۹۸۴ء کښې د خیبر پښتونخوا د تعلیم محکمې دوه اهمې اداري جوړې کړې .یو د پښتو لغت اداره او بله په پرائمري سطح د پښتو ذریعه تعلیم کولو اداره .دا دواړه اداري د پښتو لیک دود د مسئلې سره مخامخ شوې او ضرورت ئې محسوس کړو چې په حکومتي سطح ددې مسئلې یو حل راپیدا کړے شي.چې د ماشومانو دپاره درسي کتابونه او قام دپاره پښتو لغت په یو معیاري لیک دود کښې اولیکلے شي او ټول التباسات ترمېنځه اوځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې سلسله کښې په ديارلسم اګست ۱۹۸۴ء د محکمه تعليم د سکرټرې محمد اعظم خان د صدارت لاندې يوه غونډه اوشوه۔ په دې غونډه کښې د پښتو اکيډيمۍ او پښتو ډيپارټمنټ پېښور يونيورسټۍ محکمه تعليم پښتونخوا او د صوبې د ټيکسټ بُک بورډ نمائندګانو او لويو اديبانو ، عالمانو شرکت اوکړو ۔دا متفقه فېصله اوشوه چې د ۱۵ اپرېل کال ۱۹۵۷ء فېصلو مطابق دې درسي کتابونه په يو معياري ليک دود کښې اوليکلے شي۔ البته د پښتو لغت مخصوص ضروريات دې تر لغته محدود اوساتلے شي چې لغت بازار ته راشي او عام شي نو بيا د هغې په رڼا کښې د املا بدلولو لاړې چا بندې کړې نۀ دي ۔په دې فېصله کښې بيا هم دا نيمګړتيا پاتې شوه ۔چې د کال ۱۹۵۷ء غونډې د کومو مسئلو دوه ځله تجويز کړي وو هغو کښې يو حل خوښ نۀ کړے شو ۔دا مسئله د لغت ادارې او د درسي کتابونو ادارې خپلو کښې په مشوره حل کړه۔

دا معياري رسم الخط تر هغه ادارو محدود پاتې شو، کومو چې دا فېصله کړې وه ۔شپږ کاله کښې ابتدائي درسي کتابونه خو دې ليک دود ته را واوړېدل ۔د نور پښتونخوا اديبانو شاعرانو او عالمانو دې طرف ته توجه اونۀ کړه۔او هغه عام ليک دود جاري پاتې شو ۔د دې خبرې ضرورت وۀ چې په جمع ټول پښتانۀ ، ټول پښتو ليکونکي او ټول اخبارونه رسالې يو ليک دود خپل کړي۔ د دې ضرورت ته د پښتو اکيډيمۍ ډائرېکټر پروفېسر محمد نواز طائر صاحب توجه اوکړه۔او د صوبائي محکمه تعليم په مالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرسته او ډاډ ګیرنه ئې په باره کلي کښې یو بین المللي سیمپوزیم راغونډ کړو. دا یو لویه نمائنده جرګه وه. عالمان، ادیبان، شاعران، استاذان، طالب علمان، خطاطان او صحافیان د هرې طبقې نه ئې منلي شوي کسان راغوښتي وو او اکثر راغلي وو. د جولائي ۱۹۹۰ء د لسم تاریخ نه تر دولسم تاریخه دې نمائنده ملي جرګې د لیک دود په ورو لویو مسئلو په یخ ماحول کښې په سړه سینه غور اوکړو او متفقه فېصلې ئې اوکړې. دې جرګه کښې د افغانستان منلي شوي فاضلان او د بلوچستان لوے عالمان هم وو او داسې دا فېصلې د ټولو پښتنو فېصلې شوې.

(۴)

دې کښې څۀ فېصلې خو مختصرې او پوهې ته اسانې دي او ځینې فېصلې به لږ بحث غواړي. دا فېصلې د ضمیمې په طور آخر کښې شاملې کړے شوي دي. دلته مونږ هغه ترتیب لږ غونډې بدلوؤ. مختصرې فېصلې رامخکښې کوؤ او په اوږدو فېصلو لږ غونډې بحث کوؤ.

۱. کوم الفاظ چې پښتو د عربۍ یا فارسۍ نه راخیستي دي او معنی یا شکل ئې نۀ دے بدل شوے. هغه به په اصلي شکل کښې لیکلے شي. لکه ظالم، قهر او عدل به زالم، کهر او ادل نۀ شي لیکلے.

۲. هغه عربي یا فارسي الفاظ چې پښتو خپل کړي دي او شکل یا معنی ئې بدله شوې ده. هغه به هغسې لیکلے شي څنګه چې پښتو کښې وئیلے شي. لکه تپوس چې شائد

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,تفحص ،، وۀ ـ خو پښتو کښې ئې معنٰی بدله شوې ده ـ یا وخت چې شکل ئې بدل شوے دے ـ

۳. د عربۍ مخصوص توري لکه ث ، ح ، ذ ، ص ، ض ، ع ، ف ، ق به یواځې په عربۍ کلمو کښې راځي ـ او پښتو کلمو کښې به ئې نۀ لیکو ـ لکه تورخم به طورخم یا تور خان به طور خان نۀ شي لیکلے ـ

۴. ,,ڼ ،، به ځانته تورے ګڼلے شي ـ د ,,ن ،، نه پس به الفبا ترتیب کښې ځاے نیسي او نوم به ئې ,,نوڼ ،، وي ـ دا تورے چې بایزید انصاري راوړے دے په افغانستان او بلوچستان کښې دغسې استعمالېږي ـ ,,کوڼ [په غوږو دروند] او رڼا ،، به کوڼ او رڼا لیکلے شي ـ

۵. د کومو کلمو په اخر کښې چې زوَر وي هغه به په پسته ,,ه ،، لیکو ـ لکه ,, وروره ! خوشحاله اوسې ،، دا ,,ه ،، به د زوَر علامت ګڼلے شي د تانیث علامت به نۀ شي ګڼلے ـ

۶. مد (آ) په پښتو کښې نشته ، البته د نورو ژبو نه اخیستې شوي ټکیو کښې به هم هغسې لیکلے شي لکه آخر ، آمد ـ

۷. سخته ,,ۀ ،، لکه زړۀ (دل) کښې به د ,,ۀ ،، دپاسه همزه لیکلے شي ـ او پسته ,,ه ،، لکه زَړه (د نوي ضد) به بې همزه لیکلے شي ـ مثلاً : زړۀ مې زَړه کوټې نۀ مني دا علامه په پښتونخوا کښې پخوا راسې هم دغسې استعمالېده ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. ګ په پښتونخوا کښې د کاف د شوشې په کونډه لیکلی کېږي. خو په افغانستان کښې ئې ځینې خلق ګ لیکي. اوس به متفقه „ ګ ،، لیکلی کېږي.

۹. „ کښې ،، د پښتونخوا په یو لویه علاقه کښې د شین په اظهار وئیلی شي. په داسې کلمو کښې لکه کښېناستل ، بخښنه ، نخښنه کښې به „ ښ ،، ضرور لیکلی شي.

۱۰. یو „ واو ،، داسې هم وي. چې بل توري سره شریک وئیلی شي. لکه فارسي کښې „ خوان ،، پښتو کښې خوله. په دې کلمو کښې واو د خ سره شریک ادا کېږي دې ته واو معدوله وائي . په فارسي کښې دا واو صرف د خ سره شریک راځي. خو په پښتو کښې د خ ، غ ، ل او ګ څلورو واړو نه وروستو شریک راتلی شي . لکه خوله، غونډه ، ګوته ، کونډه.

۱۱. واو مجهول (مختصر واو) د پښتو په خپلو کلمو کښې د پېش د علامت غوندې راځي. لکه پوښتنه ، لومړے، اوبهٔ . دا به هم دغسې لیکلی شي. البته د نورو ژبو نه اخیستې کلمو کښې به واو نهٔ شي لیکلی . کلمه به اصلي شکل کښې لیکلی شي. لکه ګُل ، بُلبل.

۱۲. معروف واو (اوږد واو) نه مخکښې توري باندې پېش لیکل ضروري دي. خصوصاً هغه وخت کښې چې د بلې کلمې سره مشابهت لري. مثلاً لُور به په لام پېش ضرور لیکلی شي چې د „ لور ،، سره مشابه نهٔ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۵)

فیصله دا اوشوه چې د پښتو مخصوص حروف ځ ، څ ، ږ ، ښ به هم د غسې لیکلې شي.

د پښتو دا مخصوص توري اصل کښې مخصوص اوازونه وو. چې لیک دود کښې ورته مخصوص علامات ورکړے شو. رو رو هغه اوازونه بدل شو او په دوؤ لویو قبیلو کښې ئې ځان ځان ته ارتقا اوشوه. اوس دا داسې توري دي چې یو قبیله کښې یو شان اواز لري او بله کښې بل شان. مثلاً ښین په ختیکو کښې د شین په شان وئیلې شي. او یوسفزو کښې د خ په شان. لیک دود ئې یو دے او اواز بېل بېل.

دې توریو کښې ټولونه وړومبے ,,څ،، دے. د دې توري اصل تلفظ داسې دے چې د ژبې سر پکښې د برنو غاښونو سره اولګي. او د چ یو نیمګړے شان اواز پیدا کړي. د غه وجه ده چې دا تورے ځینې پښتانهٔ د سین په اواز او ځینې د ,, چ ،، په اواز وائي او لولي. لکه څادر چې ځینې پښتانهٔ ئې ,, چادر،، او ځینې ,,سادر[څادر]،، وائي او لولي.

دا تورے اکثر په هغه کلمو کښې راځي چې زمونږ په مشرقي ګاونډي ژبو هندی، پنجابی، سرائیکی او سندی یا په مغربي ګاونډي ژبو فارسی، دري، پهلوی کښې په ,,چ،، لیکلې شي. لکه څادر، چادر، څلور، چار، چهار، څرمن چې په سنسکرت کښې چرمن او فارسی کښې چرم ده. د پښتو اکېډیمی د لغت مطابق د څ اواز د ساکنې ,,څ،، او ساکن سین نه جوړ دے.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ,,څ،، نه پس بل مخصوص توری ,,ځ،، دی ـ دا اواز د ژبې د سر او د برنو غاښونو د سر په اتصال پیدا کېږي ـ انګرېزي کښې د D او Z مشترک اواز دې ته نزدې دی ـ د پښتو اکېډېمي په لغت کښې دا د اوز په اشتراک لیکلی شوی دی کومې کلمې چې د مشرق او مغرب په ګاونډي ژبو کښې په جیم ادا کېږي هغه اکثر او بېشتر پښتو کښې په دې شکل لیکلی شي ـ لکه خوان، جوان ـ ځای، جای ـ دا توري د پښتنو ځینې قبیلې په جیم او ځینې په ز ادا کوي ـ لکه ځولۍ چې ځوک ورته جولۍ وایي او ځوک زولۍ ـ

د پښتو دریم مخصوص توری ,,ژ،، دی ـ ددې یو قسم خو د فارسۍ د ,,ژ،، په شان لیکلی شي ـ خو خالصو پښتو کلمو کښې ځینې قبیلې ژ ادا کوي او ځینې جیم کلمې لکه ژبه، جبه ـ ژوند، جوند ـ دا عموماً هغه کلمې دي چې د فارسۍ نه راخستې شوې دي ـ هلته ئې تلفظ ,,ز،، وو لکه ژبه، زبان ـ ژوند، زندګي ـ د پښتو ځینې قبیلې مطلقاً د ژ تلفظ ز ته نزدې نزدې کوي ـ

د ,,ژ،، دویم قسم د پښتو مخصوص علامت ,,ږ،، دی ـ دې اصلي تلفظ د غین او ګاف تر مېنځه دی ـ او هغه ټول الفاظ په دې شکل لیکلی شي کوم چې ځینې قبیلې په ژ او ځینې په ګاف وائي ـ دا توری ډېر زیات استعمالېږي ـ ځکه چې د فعل حال ,,ږي،، په دې شکل لیکلی شي ـ ماتېږي، خوږېږي وغیره ـ

,,ښ،، په اصل کښې خو هغه ښای استعمالېدو ـ کوم ښای چې اواز د حلق په ښای د تالو له مېنځه راووځي ـ په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکل دا تورے د انګریزي د X سره نژدې دے ـ اوس په هغه ټولو کلمو کښې استعمالیږي کومې چې د پښتو ځینې قبیلې په ش او ځینې په خ ادا کوي ـ لکه پښتون ، پشتون ، پختون ـ

دا کوم فرقونه یا استعمال چې اولیکلے شو دا د عاموا و سرسري قاعدو د لاندې راځي ـ او ددې تورو د ټول استعمال احاطه نۀ کوي ـ په مخصوصو تورو کښې صرف هغه کلمې لیکلے شي چې پښتنې قبیلې ئې په استعمال کښې اختلاف لري او هر لیکونکے د داسې ټولو کلمو علم نۀ شي لرلے ـ بلکې شاید یو لیکونکے هم پوره پوره علم نۀ لري ـ پکار ده چې د ټولو قبیلو د مستندو عالمانو په اشتراک یو داسې فرهنګ مرتب شي چې د دا قسمه ټولو الفاظو احاطه اوکړي ـ

په دې سلسله کښې د مذاکرې ټولو ممبرانو په اتفاق دا سفارش اوکړو چې پښتو اکیډیمي دې د مرکزي او صوبائي حکومت په مدد د استاذانو او طالب علمانو دپاره یو رهنما کتاب تیار کړي چې ددې ټکو په استعمال اشتباه ختمه شي ـ

(۶)

یوه بله اهمه مسئله د ,,ی ،، د مختلفو شکلونو ده ـ په زوړ لیک دود کښې د عربي فارسي په شان د پښتو دپاره د ,,ی،، دوه شکله وضع کړے شوي دي ـ یَرته یا مجهوله ,,ے،، او غونډه یا معروفه ,,ی ،، د تلفظ په اعتبار سره دا دوه شکله د پښتو ضرورت نۀ پوره کوي ـ په پښتو کښې کم نه کم پینځۀ تلفظه د یو بل نه واضح جدا دي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. د زورکي نه پس ے لکه سړے
۲. د زېر نه پس ي لکه سړي
۳. چې په ,, ی ،، زور اچولے شي لکه جینئ
۴. د فعل ,, ئ ،، لکه اوکړئ
۵. او د زېرکي نه پس ,, ې ،، لکه سړې اوبهٔ۔

ددې ټولو تلفظونو دپاره جدا جدا علامات متعین کول ضروري دي چې په یو بل کښې اشتباه ختمه شي ۔ګني دا به ګرانه شي چې لغت کښې ,, سړے ،، ته څهٔ معنٰی اولیکلے شي ۔مراد یخ ماتې اوبهٔ ؟ دې مذاکرې فیصله اوکړه چې :-

(۱) مجهوله ,, ے ،، چې په خیبر پښتونخوا کښې پرته لیکلے کېږي ۔دا به دغلته هم دغسې لیکلے کېږي او افغانستان کښې په خپل طور۔

مجهوله ,, ے ،، هغه ,, ے ،، ده چې مخکښې ترې د پښتو مخصوص حرکت ,, زورکے ،، وي ۔لکه خدا ے ، سړے ، زمرے ، څا ے ۔په اسمونو کښې دا ,, ے ،،اکثر د واحد مذکر دپاره استعمالېږي ۔بهر صورت پېژند ګلو ئې په مخکښې حرف زورکے د ے۔

دا مجهوله ,, ے ،، به د کلمې په مېنځ کښې په لاندې باندې ټکيو لیکلے شي ۔لکه خېر ، ډېر

(۲) د پښتو مخصوصه ,, ې ،، به د کلمې په مېنځ او آخر دواړو کښې په لاندې باندې ټکیو لیکلے شي ۔لکه سړې اوبهٔ ۔ماتې ډیوې۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو مخصوصه ,, ې ،، هغه ده چې مخکښې ترېنه د پښتو مخصوص حرکت زبرکې وي .د ,, ې ،، دا تلفظ په بله ژبه کښې نشته او په پښتو کښې ډېر زيات دے.

دا ,, ې ،، په کوم کوم ځاے کښې استعمالېږي .اصل معيار خوئې اواز دے .د کومې ,, ې ،، نه چې وړاندې زبرکې وي. زبر نۀ وي.او لنډه وئيلې شي .هغه به ,, ې ،، ليکلې شي.يعني کومه ,, ې ،، چې ,, د سړے ،، په شان پَرته نۀ شي وئيلے او د ,, سړي ،، په شان مخکښې ترې واضح زبر نۀ وي .هغه مخصوصه ,, ې ،، ده.لکه :

أ- چې ، کښې ،ترې او متصل ضميرونه ې، دې ، مې .

ب- د کوم مفرد اخر کښې چې ,, ه ،، وي.جمع ئې په دغه ئې راځي.لکه ښځه ، ښځې.شمه ، شمې.ډېر ، ډېرې .

ج- هم دغه مفرد د حروف مغيره نه وروستو لکه سروه ، د سروې ونه.

د- اسم مفعول ، واحد مؤنث لکه وهلې شوې ، خوړلې شوې.

ه- واحد مؤنث چې اخر کښې ئې سخته ی نۀ وي.لکه ادې ، بې بې وغېره.

مذکر خوړلے شوے مؤنث خوړلې شوې

و- فعل امر چې د مصدر لام په کښې حذف نۀ وي .دا اوليکلے شي.دا وو خوړلے شي.

ز- فعل نهي چې د مصدر لام په کښې حذف نۀ وي .دادې اونۀ ليکلې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ح- فعل حال ، واحد مذکر ، ته ځې -

ط- فعل مستقبل ، واحد حاضر ، ته به ځې -

ي- فعل ماضي مطلق - واحد حاضر ، ته لاړې - دغسې

په ماضي قريب او بعيد کښې په فعل استمراري کښې واحد حاضر ، ته تللې او جمع مؤنث غائب ، ښځې تللې - په ماضي تمنائي کښې واحد مؤنث حاضر ، کاش ته تللې وے - او واحد مؤنث غائب کاش هغه تللې وے (واحد مذکر حاضر او غائب به په مجهوله ئے ليکلے شي) په شرطيه کښې هم دغسې -

دا يو څو مثالونه دي - اصل قانون ئې هم دغه دے - چې د کومې يې نه مخکښې زېر کړے وي - هغه به په غونډه ,,ی،، او لاندې باندې ټکي ليکلې شي - ,,ې،،

(۳) يا ئې تانيث به په اخر کښې د کش سره ليکلے شي - لکه کرسۍ ، جينۍ -

په دې ی کښې به د ی د مخکښې حرف فشار پرېوځي او دا صرف په مؤنثو اسمونو کښې استعمالېږي -

(۴) د فعل دپاره به د غونډې ,,ی،، د پاسه همزه ليکلے شي - لکه اوکړئ ، اومنئ -

(۵) د معروفې ئې دپاره به د ,,ي،، د لاندې دوه څنګ په څنګ ټکي ليکلے شي - چې د افغانستان د مجهولې ی سره اشتباه نه شي - معروفه ي هغه ده چې مخکښې ترې واضح زېر وي - لکه سړي ، زمري ، په خالصو پښتو الفاظو کښې دا عموماً د سنه مفرد جمع راځي - چې اخر کښې ئې معروفه (ي) وي - لکه سړے نه سړي - په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغسې لفظ چې حروف مغیره داخل شي هم پرته (ے) په یائې معروفه کښې بدلیږي ـ لکه د زمري نوکه، په عربي فارسي الفاظو به داصل مطابق لیکلے شي ـ

(۲) په ضمیر متصل اویئ کښې به په ئې باندې همزه لیکلے شي او مخصوصه ئې به لیکلے شي ـ په یې کښې به یوه ,, ي ،، لیکلے شي ـ او په بله ی به همزه لیکلے شي ـ لکه یئ ـ

د ,, ی ،، دا مختلف استعمالونه په افغانستان او بلوچستان کښې رائج دي ـ او لیکونکي ورسره عادت شوي دي ـ انشاء الله دلته به ورسره خلق ډېر زر عادت شي ـ او بیا به پکښې څهٔ تکلیف نهٔ وي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو په ليک لار

د باره ګلي د مذاکرې فيصلې

د پښتو ليک لار د پاره کومه کمېټي چې په متفقه ډول منتخب کړې شوه هغې د پښتو د ليک لار په باره کښې متفقه فيصلې داسې اوکړې :-

١ . هغه کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه پښتو ته راغلي دي - او معنٰی ئې هم هغه ساتلې ده هغه به په خپل اصل شکل کښې ليکلے شي لکه قميص ، قصه ، ضعيف -
او هغه کلمې چې پښتو خپلې کړي دي - معنٰی يا شکل ئې بدل شوے ، هغه به په پښتو کښې په اوښتي شکل ليکلے کېږي لکه تپوس ، پام او د عربۍ مخصوص ټکي به د پښتو په کلماتو کښې نۀ ليکو - مثلاً تورخم به په ,,ت ،، ليکو په ,, ط ،، به ئې نۀ ليکو -

٢ . ,, ڼ ،، به د يو توري په شکل کښې د پښتو په اب ت يعني حروف تهجي کښې د ,, ن ،، نه وروستو ليکلے شي او نوم به ئې ,, نوڼ ،، وي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. هغه کلمې چې په اخر کښې زور لري هغه به په ,, ه ,, لیکلې شي لکه خوشحاله (مذکر) خوشحاله (مؤنث) او دغه ,, ه ،، به د تانیث مخصوص علامت نهٔ شي ګڼلې.

۴. ,, مد ،، په پښتو کښې نشته.

۵. مجهوله ,, ے ،، چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته لیکلې کېږي هغه به هم داسې پرته لیکلې شي. لکه سړے وغېره. البته په افغانستان او سویلي پښتونخوا کښې به د دوي د خپل لیک دود سره سمه د مخکښې په شان لیکلې کېږي.

۶. مخصوصه ,, ې ،، به د کلمې په مېنځ کښې ,, ې ،، داسې او اخر کښې ,, ې ،، لیکلې شي لکه سړې اوبهٔ، خبر وغېره. مجهوله یعنې پرته ,, ے ،، به هم د کلمې د مخصوصې ,, ې ،، غوندې لیکلې شي.

۷. د معروفې ,,ي ،، له پاره به دوه ځنګ په ځنګ ټکي ,,ي،، لیکلې شي لکه سړي ، زمري وغېره.

۸. یائې تانیث ,, ی ،، به په اخر کښې د کش سره لیکلې شي لکه کرسی ، جینی وغېره.

۹. د فعل امر دپاره به د مخکښې غوندې ,, ی ،، دپاسه ,,ء،، لیکو لکه اوخورئ ، اوکړئ وغېره.

۱۰. په ضمیر متصل او ,, ئې ،، کښې به په ,, ی ،، باندې همزه لیکلې شي او مخصوصه ,, ې ،، به لیکلې شي او یا به

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,ی،، او مخصوصه ,,ې ،، لیکلے شي لکه په يئ کښې به یوه ,,ی ،، او دوېمه ی ،، باندې همزه لیکلے شي۔

۱۱. په داسې,, ه ،، کښې لکه زړۀ ، بنۀ ، بۀ ، تۀ د مخکښې په شان د ,, ه ،، دپاسه ,, ء ،، لیکو یعنې زړۀ ، بنۀ ، څۀ کښې به د ,, ه ،، دپاسه ,, ء ،، وي په افغانستان او سوېلي پښتونخوا کښې به هم دغه رنګ لیکلے شي۔

۱۲. ,, ګ ،، به په کونډه لیکلے شي۔

۱۳. کښې کښېناستل ، نښه او داسې نور ټکي به هم دغه رنګ لیکلے شي۔

۱۴. معدوله ,, واو ،، به د ټکیو نه نۀ شي غورزولے لکه خولۀ ، خوارۀ ، ګوند ، غوندې وغېره۔

۱۵. هغه ټکي یا کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه د پېښ په حالت کښې راغلي دي ، په پېښ به لیکلے شي ۔ یعنې په خپل رنګ کښې لکه ګل ، بلبل ۔ هغه پښتو کلمې چې پېښ لري هغه به په مجهول ,, واو ،، لیکلے شي لکه پوښتنه مور او نور۔

۱۲. معروف واو به د کلمو نه نۀ غورزولے کېږي۔ او دپاسه به پېش ورکولے شي لکه نُور ، سُور وغېره۔

۱۷. د پښتو مخصوص توري څ ، ځ ، ښ ، ږ به همدغسې لیکلے شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمیټې سفارش دے چې پښتو اکېډمي دې د مرکزي او صوبائي حکومت په مرسته د استاذانو او طالبعلمانو دپاره یو رهنما کتاب تیار کړي چې ددې تکیو په استعمال کښې اشتباه ختمه شي.

زیرِ دستخطي

۱. جناب پروفیسر سید تقویم الحق کاکاخیل

۲. جناب پروفیسر جهانزیب نیاز

۳. جناب پروفیسر نصیرالدین

۴. جناب حبیب الله رفیع

۵. جناب منتظر بیټني

۶. جناب عبدالکریم بریالے

۷. جناب همیش خلیل

۸. جناب ډاکټر محمد اعظم اعظم

۹. جناب ډاکټر خالد خان خټک

۱۰. جناب محمد پرویش شاهین

۱۱. جناب پروفیسر محمد افضل رضا (اعزازي ممبر)

۱۲. جناب پروفیسر خواجه محمد سائل

۱۳. جناب نور شاه جهان انور

۱۴. جناب سیال کاکړ

۱۵. جناب ډاکټر ګل جان ورور وردګ (اعزازي ممبر)

۱۶. جناب سید احمد مومند

۱۷. جناب ډاکټر محمد اسرار (اعزازي ممبر)

۱۸. جناب ډاکټر محمد اقبال نسیم خټک

۱۹. جناب خیبر افریدے

۲۰. جناب [illegible] مغموم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا فیصلې اګرچې تر ډېره حده واضحه دي خو بیا هم ځینې په کښې تشریح طلب ښکاریدې ، ځکه نو دلته ئې په دې غرض په تفصیل سره بیانوؤ چې یو خو عام لوستونکې په دې نوې املا پوهـ شي او یا که په نوې املا کښې لیکلي کتابونه رسالې څوک لولي نو چې لوستونکې په کښې څۀ تکلیف محسوس نۀ کړي-

په عام فهمه ژبه کښې ددغه ټولو فیصلو وضاحت کړے شوے دے او د زیاتو ګرائمري اصطلاحاتو نه مو ځان ژغورلے دے- بیا هم چېرته چې داسې اصطلاحات راغلي دي د هغوي وضاحت تر خپله وسه کړے شوے دے .که چا ته په دې کښې څۀ ابهام ښکاره شي یا څۀ تېروتنه په کښې شوې وي که هغه په ګوته کړے شي او یا څۀ نور تجویزونه په دې لړ کښې رااستولے شي نو مننه به وي-

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستۍ فیصله :

هغه کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه پښتو ته راغلي دي او معنی ئې هم هغه ساتلې ده. هغه به په خپل اصل شکل کښې لیکلے شي. لکه قمیص، قیصه، ضعیف وغیره.

پښتو ژبه کښې ډېر داسې ټکي دي چې د عربۍ او فارسۍ نه پښتو ته راغلي دي او پښتو کښې هم په هغه معنٰی استعمالیږي. کومه چې ئې په دغه ژبو کښې ده. د داسې قسمه ټولو ټکیو، کلمو په حقله دا فیصله شوې ده چې د دیو په املا کښې به بدلون نۀ شي راوستے، که هر څو د داسې ټکیو تلفظ کله کله ګران هم شي. ولې یو خو دا ټکي د خپلې اصلي املا له لحاظه اوس پښتو کښې مانوس شوي دي او د خالصې معنې راز هم په کښې دے.

پښتو ا، ب، ت یعنې حروف تهجي کښې ځینې توري هغه دي چې د عربۍ د اوازونو دپاره مخصوص دي د داسې توریو صحیح تلفظ یعنې د اواز ویستو طریقه یوازې د عربۍ ژبې وئیونکي کولے شي د نورو قامونو دپاره ئې ادا کول ګران دي. تر څو چې د بلې ژبې خاوند د تجوید او قرأت په فن پوهه نۀ وي. دغه مخصوص توري دا دي.

ح، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ث، ذ او ق

دا اکثر په وئیلو کښې مشکل پېدا کوي خو دومره ګران نۀ دي. په پښتو کښې چې مونږ ګورو په دغه مخصوصو د عربۍ تورو کښې ړومبۍ پسته ,, حې ،، ح ده. دې ته طنزاً د حلوا حې هم وائي. ددې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اواز پښتو کښې اکثر د الف د اواز په شان کېږي او نزدې نزدې د هر هغه ټکي اواز په الف کولے شي چې د غه حې لري حلوا ته الوا ، حرام ته ارام ، حُسن ته اُسن وغيره ـ خوشحال کښې دا ،، ح ،، په مېنځ کښې راغلې ده ـ ولې اکثر خوشال تلفظ کېږي ـ او داسې نور ـ

د ،، ص ،، اواز په ،، س ،، کولے شي ـ د ص چې کوم مخصوص اواز دے ـ د هغې ادا کول د عربو نه سېوا نور څوک په اسانه نۀ شي کولے ـ پښتانۀ هر چېرته دا اواز د خپل فطرت په مطابق په س کوي ـ داسې حال د ،، ض ،، هم دے ـ ضاد ، ضواد يا دواد وئيلے شي ـ

په روزمره ژوند کښې د ض اواز په ،، ز ،، کولے شي لکه زمانت ، زامن وغيره ـ چې په اصل کښې ضمانت او ضامن دي کله کله په ،، د ،، هم ادا کولے شي ـ لکه رضوان ته ردوان ـ خو د ،، ض ،، په خپل اواز کښې لا تر اوسه په نمانځۀ کښې هم د والزالين او والدوالين جګړه ده ـ داسې د ،،ط ،، اواز په ،، ت ،، او د ،، ظ ،، دپاره د ،، ذ ،، په شان اواز وباسلے شي او هم دا قاعده جوړه شوې ده ـ ددې تورو اوازونه د خپل فطرتي مخرج په بنياد ادا کولے شي ـ

اوس سوال دا پيدا کېږي چې هر کله يو ټکے مونږ څنګه وايو هغه شان ئې ليکو ولې نا ـ نو په دې خبره د کافي غور و فکر نه پس دا فېصله شوې ده چې کوم ټکي د عربي ، فارسي يا د نورو ژبو نه پښتو ته راغلي دي او هم په هغه معنو کښې استعمالېږي ـ کومې معنې چې ئې په خپلو اصلي ژبو کښې دي هغه به په املا کښې هم هغه شان ليکلے کېږي او شايد ددې ضرورت له مخه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو د حروف تهجي نه د عربی یا فارسی هغه مخصوص توري نه شي ویستلے ـ که هر څو ئې مونږ سره اواز یا مخرج نشته ـ لکه قمیص به کمیس نۀ لیکو ـ ځکه چې قمیص د عربی تکے دے او معنٰی ئې هم بدله نۀ ده ـ ضعیف د عربی تکے دے او خپله معنٰی لري ځکه نو ضعیف به مونږ هم په هغه رنګ لیکو ـ ظرف که زرف اولیکلے شي غلط به وي ـ علاج ،علامت ، صبا ،صحیح ، قمیص ، قیصه ، حلوا ، حرام ، ضبط ، ضابطه ، طریقه ، طور ، ظالم ، صراف او داسې نور ډېر تکي چې د دیو ژبو نه راغلي دي ـ پښتو کښې ئې عــام رواج موندلے دے او معنٰی ئې هم دغه ساتلې ده ـ نو دا به په خپله اصلي املا :کښې لیکلے شي ـ

دویمه فیصله :ـ

,, هغه کلمې چې پښتو خپلې کړې دي معنٰی یا شکل ئې بدل شوے دے هغه به په اوښتي شکل لـیکلے کېـږي ـلکـه تپـوس ، پـام او د عربـی مخصـوص تـوري بـه د پښتو پـه کلماتو کښـې نۀ لیکو ـ مثلاً تورخم به په ,, ت ،، لیکو په ,, ط ،، به ئې نۀ لیکو ،،ـ

دا د غور وړ خبره ده ـ کله کله په املا کښې داسې بې احتیاطي راشي چې د تکي تبوله املا ګډه وډه کړے شي ـ ددې نفسیاتي یا فطري جواز هم وي او د Confusion یو صورت راپیدا کړي ـ هغه داسې چې هر کله مونږ د عربی مخصوص توري پکاروؤ او تلفظ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې د خپل فطري مخرج په مطابق کوؤ نو لاشعوري تاثر دا
راولاړېږي چې کني هسې هم د ,, ت او ط اواز يو شان دے يا د
,,ع،، او ,, الف ،، او ,,ح ،، د ,,ص ،، او ,,س ،، د ,,ض،، او د
,,ذ ،، د ,,ز ،، او

,, ظ ،، د ,,ک،، او د ,,ق،، وغيره دغه سبب دے
چې په بې احتياطۍ داسې املا غلطه کړے شي.

مونږ به هغه ټکي چې خالص د پښتو دي يا د بلې ژبې نه
پښتو ته پخوا راغلي دي خو شکل ئې له پخوا راسې بدل شوے
دے يا ئې معنى بدله شوې ده نو داسې ټکي به مونږ د پښتو په
خپلو توريو ليکو. وړومبۍ خبره دا ده چې پردي ټکي چې مفغن يا
پښتو شوي دي لکه تپوس چې د پوښتنې په معنو کښې راځي. اصلاً
د عربۍ تفحص نه په پښتو کښې تپوس شوے دے. پام د فهم نه پام
شوے دے. داسې ځينې نورې ډېرې کلمې چې پښتو کښې ئې خپل
شکل يا پښتني رنګ قايم کړے دے. هغه به مونږ د عربۍ په
مخصوصو توريو نۀ ليکو بلکې په اوښتي شکل کښې چې څنګه
پښتو کښې رائج دي هم هغسې به ئې ليکو. که معنى ئې بدله شوې
نۀ هم وي د داسې ټکيو شمېر به يقيناً چې د ګوتو په شمېر وي. يعنې
کم به وي خو دا لحاظ ساتل پکار دي او دغه ټکي اوس پښتو شوي
دي.

دې سره دا فيصله هم ده چې د پښتو پخپلو ټکيو کښې به
د عربۍ مخصوص توري نۀ ليکو لکه تورخم ، توره او ځينې نور د
پښتو داسې کلمې ، ټکي چې د پښتو وي دا به په ,,ت،، ليکو. که

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېرې دا په ,, ط ،، اولیکلے شي یعنې طورخم ، طوره نو دا بـه غلط وي ـ هلیه ، هلیوکې ، هوډ که چېرې حلیه ، حلیوکې یا خوډ څوک اولیکي نو دا غلط دي ـ سحر ، ساک او سر بـه صحر ، صاک یا صر نۀ لیکو ـ زیات ، زمرے ، زانګو بـه ضیات یا ضیاط یا ځیات او ضمرے ، ظمرے ، ضانګو نۀ شي لیکلے ـ

دې سره دا خبره هم یاد ساتل پکار دي چې په پښتو کښې د عربۍ د مخصوصو توریو سره سم د ځینې مخصوصو پښتو توریو اوازونو کښې هم اکثر غلطي را وړاندې کېږي ـ د ,,ذ ،، او ,,ز ،، اواز نۀ یواځې د عربۍ په مخصوصو توریـو سره غلط کړے کېږي بلکې د پښتو مخصوص توري ,,ځ ،، سره هم اکثر غلط شي ـ ,,ځ ،، چې د ,,ج ،، او ,,د ،، تر مینځه د پښتو یـو مخصوص اواز دے ځینې لهجې ئې تلفظ کښې د ,,ز ،، په ځـاے استعمالوي ـ دا هم غلطي ده ځکه چې پښتو کښې د ,,ځ ،، خپل مخصوص اواز دے او د ,,ز ،، خپـل عـام اواز دے ـ نو پـه هغـه توریـو کښې خصوصي احتیاط پکار دے چې په ,,ځ ،، لیکلے شي ـ

وړاندې ذکر شوي تکي او داسې نور چې د ,,ز ،، یا ,,ذ ،، تکي دي هغه که په ,,ځ ،، اولیکلے شي نو غلط به وي ـ لکه زیات ، زمرے او زور که ځیات ، ځمرے او ځور څوک لیکي نو غلط دي ـ

دا شان ,, اواز ، اباسین ، ارام ،، که څوک ,, عواز ، عواظ ، عواض لیکي یا اباسین ، عباسین ، عباصین لیکي نو ناروا ده ـ ارام که عرام لیکي یا هرام لیکي غلط دے ـ کار بـه قار نۀ لیکو ـ کور به قور نۀ وي ـ البته قار د عربۍ د قهر نه بدل شوے دے ـ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو کښې داسې ټکي چې چرکې ,,هـ،، لري د ,,الف،، اواز ورکوي که د ټکي په مېنځ کښې راشي او په بدل شکل یا پښتني شکل هغه ټکي ولیکلے شي چې دا ,,هـ،، لري نو باک ئې دومره نشته خو چې اواز ئې پښتو کښې بدل شوے وي هله.

په داسې قسمه توریو کښې یو اواز د ,,ف،، هم دے. ,,ف،، پښتو کښې اکثر نشته خو اواز ئې اسان دے. او پښتانهٔ ئې په اسانه ادا کولے شي. دغه وجه ده چې د ,,ف،، اواز اوس پښتو کښې عام دے. کوم ټکي چې د پښتو په ,,پ،، کښې دي. د ,,ف،، کله کله غلط استعمال په کښې راځي یعنې د استعمالولو غلطي ئې په نورو داسې ټکیو کښې راشي چې ,,ف،، او ,,پ،، دواړه توري لري. په دې ټکیو او ددې په تلفظ کښې احتیاط پکار دے.

داسې ډېر ټکي دي چې د ,,ه،،، ,,هـ،، او ,,الف،، د اواز اشتراک لري. خو په املا کښې د ټکي خپل اصل شکل د هغې املا او د صحیح املا دپاره پکارول پکار دي.

داسې ټکي پېژندل پکار دي چې په کومو کښې دا توري راځي د مثال په ډول هېڅ، هغه، هم وغیره داسې ټکي دي چې دا ,,هـ،، به په کښې وي نو دا د پښتو خپل ټکي به په ,,ه،، یا ,,هـ،، لیکلے شي. په الف به نهٔ شي لیکلے. دې پسې فیصله د ,,ڼ،، د توري په باره کښې ده چې:-

,,ڼ،، دیو توري په شکل کښې د پښتو په ا، ب، ت یعنې حروف تهجي کښې به د ,,ن،، نه وروستو لیکلے شي او نوم به ئې ,,نوڼ،، وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ڼ ،، د نون او ړ د مخصوص غبرګ اواز دپاره مشرانو ډېر پخوا رائج کړے وۀ۔ خو استعمال ئې چېرته کېدو او چېرته نه۔ په پښتو کښې د ،، ن ،، او ,, ړ ،، اکثر غبرګ اوازونه راځي۔ او داسې هم وي چې په یو تکي کښې د ن او ړ جدا جدا اواز هم وي۔ هر کله چې داسې تکي به ددې فېصلو نه وړاندې یو رنګ لیکلے شول یعني د نړ په شکل کښې نو اکثر به د غلط تلفظ ویره وه۔ د مثال په توګه کُونړ او کونړ په دغه لحاظ د املا د مخه یو شان تکي دي۔ یو خو د هغه کونړ دپاره وو چې غوږونه ئې خراب وي او څۀ اوري نه او بل د افغانستان یوه مشهوره سیمه کونړ دے۔ داسې قسم نور تکي هم کېدے شي۔

ولې ددې نه زیاته ضروري خبره په پښتو کښې د یو مخصوص اواز وه چې څۀ تورے ئې نۀ لرلو یا څۀ داسې علامت ورته نۀوو وضع کړے شوے چې دغه اواز پرې ادا کړے شي۔ یعنې په ظاهره خو دا اواز د ,, ن ،، او ,, ړ ،، مرکب شانې اواز دے۔ خو مرکب نۀ دے۔ بلکې د ,, ن ،، او ,, ړ ،، د مخرجونو په یو ځاے استعمال لري۔ لکه پڼه ، رڼا ، څڼه ، ګڼ وغیره۔ هم ددې ضرورت له مخه په پښتو کښې دا تورے شامل کړے شوے دے او د یو مستقل توري په حېث په پښتو کښې د ډېر پخوا راسې رائج وۀ۔ ولې فېصله پرې نۀ وه شوې یا که شوې وه نو چېرته منلے شوه او چېرته نه۔

اوس په متفقه ډول دا فېصله اوکړے شوه چې دا ,,ڼ،، به د پښتو د ا ، ب ، ت یا حروف تهجي یو مستقل تورے وي او په ترتیب کښې به د نون نه پس لیکلے شي۔ په دې حساب دا د پښتو شپږ دېرشم ,, ۳۶ ،، تورے اوګرځولے شو۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

ا ب پ ت ټ ث ج ځ چ څ ح خ د ډ ذ ر ړ ز ژ ږ س ش ښ ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ګ ل م ن ڼ و ه (هـ) ي ې ی ۍ ئ ے او د خپل مخصوص اواز کوم چې په ړنا . څنه ، پنه ، ګڼ ، تنا ، شنا وغېره کښې ښکاري هلته به ليکلے شي . چېرته چې د ن او ړ جدا اوازونه وي هغه به جدا ليکلے شي .

دريمه فيصله :-

هغه کلمې چې په اخر کښې زوَر لري هغه به په ,, ه ،، ليکلے شي . لکه خوشحاله مذکر خوشحاله مؤنث او دغه ,, ه ،، به د تانيث مخصوص علامت نۀ شي ګڼلے .

دا يوه اهمه فېصله ده . په دې چې دا ,, ه ،، په پښتو کښې اکثر د تانيث علامت دے او په هر هغه اسم کښې چې دا ,, ه ،، په اخر کښې راځي اکثر مونث وي او دا د تانيث د اسم جوړولو قاعده هم ده . ډېر داسې مذکر اسمونه دي چې ,, ه ،، ورسره اولګولے شي نو مؤنث شي . د چرګ نه چرګه . سپين نه سپينه . روغ نه روغه وغېره . ددې نه سېوا هم په پښتو کښې ځائي مونث اسمونه هم هغه دي چې په اخر کښې ئې دا ,,ه ،، وي . لکه کوټه ، بوساړه ، لاره ، شنه ، تره وغېره . خو هر کله چې په پښتو کښې يوه قاعده دا هم ده چې د ګرامري اصولو له مخه صفتي اسمونه په جملو کښې په بل Case کښې داسې استعمالولے شي چې د اسم په اخري توري زور لګي او اواز ئې هم داسې شي لکه چې ددې ,, ه ،، اواز ورکوي . د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثال په ډول به مذکر او مؤنث اسمونه وړاندې کړو ـ خوشحال او خوشحاله ـ خوشحال مذکر او خوشحاله مؤنث دے ـ اوس د جملې په يو مخصوص Case کښې مونږ وايو چې فلانے سړے خوشحاله دے يا هغه ناروغه دے يا اتاله دے وغيره ـ نو دا فيصله اوکړے شوه چې داسې مذکر اسمونه به په اخري توري د زور سره نۀ څرګندوؤ بلکې دا ,, ه ،، به ورسره لګوؤ او هر کله چې د مذکر اسم سره د جملې په ساخت کښې ,, ه ،، لګولے شي نو بيا پکار نۀ ده چې دا ,, ه ،، د مونث اسم دپاره مخصوصه ګڼلے شي ـ چونکه دا په وينا کښې دواړو اسمونو سره راځي نو مؤنث اسمونه چې په دغه ,,ه،، ليکلے شي هغه خو دي ،ولې ضروري نۀ ده چې د تانيث علامت دې اوګڼلے شي ـ که هر څو مونږه دا قاعده او ترکيب لرو ـ خو د مذکر دپاره به هم په خپل مخصوص ځاے کښې استعمالېدے شي ـ هغه اوازونو کښې چې د مذکر اسم ئې په يو خاص حالت کښې لري ـ زوَر به نۀ لګي بلکې دا ,, ه ،، به لګولے شي ـ په دې لحاظ به دا ,, ه ،، ددې نه پس د تانيث مخصوص علامت نۀ وي ـ

څلورمه فيصله

,, مد ،، په پښتو کښې نشته ـ

مد د عربۍ د اعرابو يو علامت دے او په ډېرو هغه اوازونو کښې چې يو ولاړ او اوږد تال په کښې ورکولے شي استعمالېږي ـ دا اکثر د الف د توري په سر راځي ـ په پښتو کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي استعمال نشته ـ البته د عربي ، فارسي يا اردو له اثره چې کوم ټکي پښتو ته راغلي دي ـ د هغو سره مد هم راغلے دے ـ حالانکې د پښتو خپل داسې اواز نشته ـ اردو ژبې د ځينو خالصو هندي ټکيو دپاره هم مد لازمي ګڼلے دے ـ چې دا اواز دغه رنګه تال لري ـ نو هر کله چې د اردو نه هغه ټکي پښتو ته راتلل ، نوم خو ئې بدل نۀ کړو ولې د پښتو د مزاج له مخه تري په وړنا کښې مد اوغورزولے شو او په عامه ژبه کښې چې هر چېرته د بلې ژبې کوم مخصوص ټکے وي د هغې نه علاوه هم مد غورزولے شي ـ دا قسمه نومونه يا کلمې په پښتو کښې د پښتو په قاعده عام استعمالېږي او د مد په ځائے په کښې د زور اواز ورکولے شي ـ

نو هر کله چې په پښتو کښې د مد استعمال نشته او بيا هم په ځينو کلمو کښې د اردو د اختلاط له وجې ليکلے شي بې ځايه ښکاري او هلته خو بېخي بې ضرورته ليدے شي چې کلمه د پښتو وي او مد پرې اولګولے شي ـ ځکه دا فېصله اوکړے شوه چې مد پښتو کښې نشته او د پښتو په کلمو به نشي لګولے ـ آم ، آواز ، آزاد کښې چې په الف کوم مد دے دا پښتو کښې د زور اواز دے ـ اَم ـ اَواز ، اَزاد وغېره ـ

پينځمه فېصله

مجهوله „ ے „ چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته ليکلے کېږي هغه به هم داسې پرته ليکلے شي لکه سړے ، زمرے وغېره ـ البته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان کښې او سوېلي پښتونخوا کښې به
د دوي د خپل ليک دود سره سمه د مخکښې
په شان ليکلے شي -

دا فيصله هم ډېر اهميت لري - ددې نه وړاندې د مجهولې „ ے ،، په استعمال کښې ډېره زياته بې احتياطي کېده - او ددې بې دريغه غلط استعمال د پښتو په املا کښې ډېر خرابے راوستے وۀ - د باره ګلې په مذاکره کښې په دې ډېرې خبرې اوشوې چې پکښې د سوېلي پښتونخوا کوئټې او د افغانستان پوهان شامل وو - په سوېلي پښتونخوا کښې او هم په افغانستان کښې د مجهولې „ ے ،، پروت شکل نشته او هغوي په هغه اسمونو کښې چې مجهوله „ ے ،، لري - پرته نۀ ليکي - او د پښتو د پخوانۍ املا د يائې معروف په شان ئې ليکي - هغوي سره د مجهولې „ ے ،، د داسې استعمال ښۀ جواز هم شته - ولې هر کله چې په قطبي پښتونخوا کښې دې پرتې „ ے ،، ډېر عام رواج موندلے دے - که د کلمې په مېنځ کښې نۀ وي نو په اخر کښې خو د تذکير يو علامت شان هم ګرځېدلے دے - د قطبي پښتونخوا پوهانو د موقف مطابق په دې وخت کښې ددې „ ے ،، استعمال ترک کول مناسب نۀ ښکارېدۀ او نۀ داسې صورت حال وۀ چې د سوېلي پښتونخوا يا د افغانستان عالمانو سره پرې اتفاق راغلے وے - نو په دا سبب دا فيصله اوشوه چې د قطبي پښتونخوا په املا کښې به ددې استعمال د خپل صحيح استعمال په رنګ کښې کېږي - البته په دغه ذکر شوو سيمو کښې به ددې „ ے ،، په املا کښې استعمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ په رنګ ضروري نه دے هغوي به ئې په خپل رنګ کښې لیکي او مونږ به ئې هم داسې په پروت شکل کښې لیکو. اوس سوال دا پیدا کېږي چې دا اختلاف دې برقرار ولې وساتلے شي. نو اختلاف د لهجې فرق دے او د لهجې د فرق د څرګندولو دپاره ددې په استعمال کښې څهٔ عیب نهٔ ښکاري.

دلته چې د پښتو په ا ب ت یعنې حروف تهجي کښې د ,,ی،، ګانو کوم رنګ دے. هغه په داسې ,, ي ې ی ئ ے ،، په دې کښې وړومبے ,,ي،، یائې معروف دوېمه یائې مخصوص درېمه یائې تانیث څلورمه فعلي ی (چې د فعل په مناسبت به پرې د پاسه همزه لګولے شي) او هم دا ,,ی،، به د افغانستان یا د سوېلي پښتونخوا په املا کښې د یائې مجهول په طور استعمالېږي. د فعل په حال کښې به پرې البته هر چېرته ,,ء،، لګولے شي.

اخري ,,ے،، مجهوله ,,ے،، ده. او په قطبي پښتونخوا کښې د کلمې په اخر کښې ددې ,,ے،، استعمال هلته کېږي چېرته چې اسم یا اسم صفت یا په فعل کښې د تذکیر د علامت په توګه راځي. په دا لحاظ دا ,,ے،، د کلمې فعل یا د اسم د مذکر کېدو نخښه هم ده. او قاعده هم. په اسم کښې لکه سړے، زمرے، نرے، تندے، پتمے وغېره. د تذکیر په فعل کښې لیکلے، تللے، کتلے، راغلے. د صفت په اسم کښې ښاغلے، ساتلے، ښکلے وغېره.

لکه مذکر :- سړے راغلے دے.
مؤنث :- ښځه راغلې ده.
تندے داغلے دے.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوزه داغلې ده.

پتېے ئې ګټلے دے.

باړه ئې ګټلې ده.

هلک ښاغلے دے. جینۍ ښاغلې ده.

مذکر :- ته ښکلے ئې ـ مؤنث :- ته ښکلې ئې وغېره.

نو د مذکر او مؤنث امتیاز په اسانه ددې يې ګانو د صحیح استعمال په سبب کېدے شي. دا او داسې نور جوازونه هم وو چې ددې ,, ے ،، استعمال په قطبي پښتونخوا کښې په ځاے اوساتلے شو او د سوېلي پښتونخوا او افغانستان ورسره هم اتفاق راغے. بل حالت هم د لیک دود لوست له رویه څۀ داسې وۀ چې مونږ په کښې ددې ,, ے ،، استعمال په خپله املا کښې ترک کولے نۀ شو.

البته دا خبره باید چې صلائې عام شي. په املا کښې که ځوک ددې ,, ے ،، د استعمال پېروي هغسې کوي ځنګه چې ئې مونږ په قطبي پښتونخوا کښې کوؤ. نو څۀ پابندي دې نۀ وي. مطلب دا دے چې که د سوېلي پښتونخوا خلق ئې په اسانه په خپله املا کښې رائج کولے شي نو باید چې رائج شي.

شپږمه فیصله :-

مخصوصه ,, ي ،، به د کلمې په مېنځ کښې ,, ېـ ،، داسې او په اخر کښې داسې ,, ې ،، لیکلے شي. لکه سړې اوبۀ، خېر وغېره. مجهوله یعنې پرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,ے ،، به هم د کلمې په مېنځ کښې د ,,ې ،، د مخصوصې ,,ې ،، غونډې لیکلے شي۔

د مخصوصې ,,ې ،، شکل چونکې په پښتو کښې مخصوص دے بل چېرته نشته نو په دا سبب دا فېصله هم پخوا شوې ده او اوس هم ددې د لیکلو په مناسبت دا فېصله اوشوه۔
د یائې مخصوص اواز په پښتو کښې داسې دے چې د عربې د زبر سره نزدې دے۔خو ددې نه لږ شان ې ته راجخت دے۔په اردو کښې د ,,ی ،، دوه اوازونه دي ۔یعنې د مجهولې ,,ے ،، اواز او د معروفې ,,ی ،، اواز د پښتو د یائې مخصوص ,,ې ،، اواز ددې دواړو تر مېنځه یو قسم اواز لري۔
د مثال په طور ددې اواز فرق که مونږ کورو یو تکے سړے (نر) به واخلو ۔ددې جمع ,, سړي ،، ده ۔په سړے کښې مجهوله ,,ے ،، ده او په جمع کښې ئې معروفه ,,ي ،، راځي او دا قاعده هم ده چې هر چېرته مونږ د مذکر د داسې اسم جمع کوؤ نو معروفه ,,ي ،، به راځي ۔لکه ,, سړے روغ دے ،، ددې جمع شوه ,, سړي روغ دي ،، په سړے کښې چې څنګه اواز دے هغه په سړې اوبه کښې بدلېږي ۔یعنې سړے او سړې (یخې) کښې د ,,ی ،، د اواز فرق دے ۔دا یائې مخصوص د کلمې په مېنځ کښې هم هر چېرته راځي او اواز به ئې هم دغه مخصوص وي ۔که د تکي په مېنځ کښې راځي ۔نو هغه لکه : خېر ، تېر ، ګېر ، شمېر ، څېر وغېره ۔ولې که په اخر کښې راځي نو اکثر صفاتي نوم هم سازوي ۔دا هم یوه اهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبره ده چې هر کله په اخر کښې د فعل یا اسم سره راشي نو خامخا به د تانیث علامت وي ـ که په صفاتي اسم کښې راشي نو د مؤنث صفاتي اسم سره به وي لکه سړې ، ښې ، اوږدې وغیره ـ دا جمع مؤنث اسمونه دي ـ قاعده دا شان ده چې واحد مؤنث اسم چې په اخر کښې ئې ,, ه ،، راځي ـ د هغې د جمع په اخر کښې به یائې مخصوص راځي لکه اوږده ، اوږدې ـ اوږه ، اوږې ـ ښه ، ښې ـ سړه ، سړې ـ تبره ، تبرې ـ پټه ، پټې ـ څرګنده ، څرګندې وغیره ـ

ددې نه سېوا په نورو ډېرو ټکیو کښې هم دا مخصوصه ,,ې ،، راتلے شي او راځي ـ که اسم نۀ هم وي ـ حرف وي یا حرف جار وي ـ دا هر چېرته د مخصوص اواز دپاره راتلے شي ـ لکه داسې ، ولې ، چې ، چېرې ـ ددې ,, ې ،، یو خصوصي اهمیت دا هم دے چې د نوې املا نه وړاندې به چونکې اکثر دا نۀ شوه لیکلے نو د کلمې په مفهوم کښې به اکثر مشکل پېښېدو یعنې مخصوصه ,, ې ،، به هم اکثر په مجهوله ,, ے ،، لیکلې شوه ـ په کلمه کښې به اکثر د تذکیر و تانیث د فرق مشکل پیدا کېدو ـ ددې ,, ې ،، په راتلو دا ګراني ختمه شوه او د ګرائمر په قاعدو جوړولو کښې هم اساني راغله ـ په لنډو ټکیو کښې که مونږ د ,, ی ،، ګانو فرق ښکاره کوؤ نو هغه به داسې وي ـ

مثال ـ سړے سړې اوبۀ څښي ـ په سړے کښې مجهوله ,, ے ،، ده چې د مذکر اسم علامت دے ـ سړې اوبۀ کښې مخصوصه ,, ې ،، چې مؤنث ده ـ او څښي کښې معروفه ,, ي ،، چې لاندې دوه څنګ په څنګ ټکي لري ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په غور اوکتے شي نو د درې واړو یې ځانو فرق په کښې واضح دے ـ څنګه چې ذکر اوشو چې هر هغه اسم چې مؤنث وي د هغې جمع کښې به د تانیث د علامت به طور دا ,, ې ،، راځي ـ لکه مېخانه ، مېکده ، کتبه ، حجره وغېره چې جمع شي نو مېخانې، مېکدې ، کتبې ، حجرې به شي ـ

دلته دا خبره هم زیاتول پکار دي چې په پښتو کښې اګرچې اوس ,, ه ،، د تانیث مخصوص علامت نۀ دے ولې بیا هم په خپل ترکیب کښې هر واحد مؤنث اسم به په اخر کښې دا ,, ه ،، لري او چې په کوم اسم کښې دا ,, ه ،، وي ـ د هغې د جمع په وخت کښې به یائې مخصوص لګي او دا رنګه یایې مخصوص تر ډېره حده د تانیث هم علامت دے ـ

هم په دغه فېصله کښې یوه خبره بله د مجهولې ,,ے،، په حقله هم ده او هغه صرف دومره ده چې مجهوله ,,ے،، چې هر کله د کلمې په مېنځ کښې راځي هغه به هم د مخصوصې ,, ې '' په شان په لاندې باندې تکیو لیکلے کېږي ـ یعنې یواځې د کلمې په مېنځ کښې به مونږه د شکل په لحاظ چې د Voval واول (اعرابو) کار کوي او ټکي یا توري سره څپلو کښې جوړوي به یواځې په ,, ې ،، دغه رنګ لیکو ـ اوازونه به ئې جدا جدا هم کېدے شي ـ چرته چې د کلمې په مېنځ کښې معروفه ,,ي ،، راځي ـ هلته به لاندې دوه څنګ په څنګ ټکي لګولے شي ـ یعنې داسې ې مجهوله او مخصوصه ې به د کلمې په مېنځ کښې په لاندې باندې ټکیو لیکلے شي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوومه فیصله :-

د معروفې ,, ي ،، دپاره به دوه ثنګ په ثنګ ټکي ,,ي،، لیکلی شي ـ لکه سړي ، زمري وغیره ـ

دا فیصله د معروفې ,, ي ،، د نوي شکل په باب له ده ـ ددې فیصلې نه وړاندې به معروفه ,, ي ،، هم داسې غونډه ,,ی،، لیکلی شوه ـ د نوې فیصلې مطابق به معروفه ,, ي ،، هر کله چې د کلمې په اخر کښې راځي ـ لاندې به پراتۀ دوه ثنګ په ثنګ ټکي لګولی شي ـ یعنې داسې ,,ي،، دا معروفه ,, ي ،، هسې هم ډېره زیاته استعمالېږي ـ واحد ، جمع ، فعل هر څۀ کښې راتلی شي خو اکثر د اسمونو د جمع په وخت کښې په اخر کښې راځي او یو مخصوص علامت یا قاعده هم په دغه لړ کښې داسې ده چې هر چېرته د مذکر واحد اسم چې اخر کښې ئې مجهوله ,,ے،، راځي ـ د هغې د جمع په حالت کښې به دامعروفه ي اکثرراځي لکه نرے = نري ، سړے = سړي ، زمرے = زمري غاښے = غاښي ، لوښے = لوښي وغېره ـ

ددې نه سېوا په نورو کلمو کښې هم راځي ـاوس دا فیصله اوشوه چې څۀ ته معروفه ,, ي ،، وائي د هغې شکل به داسې وي ـ,,ي ،،

اتمه فیصله :-

یائې تانیث ,,ۍ ،، به په اخر کښې د کش سره لیکلی شي ـ لکه کرسۍ ،جینۍ وغېره ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ,,ی،، چې د عامې غونډې ,,ی،، شکل دے ـ خو په اخر کښې ورته یو لکۍ شانې یعنې کش لګولے شي ـ ,,ۍ،، او په دغه کش سره دا د یائې تانیث شکل دے دا خالص د تانیث علامت دے ـ ددې په اخر کښې دا کش ډېره اساني پیدا کوي او په اسانه پېژندلے او لیکلے شي ـ

په پښتو کښې هر هغه اسم چې مؤنث وي او په اخر کښې دا ,,ۍ،، راځي نو د کش په سبب به پېژندے شي ـ ددې رواج هم د پخوا راسې ؤ خو په انتشار کښې وۀ ـ چا به لیکله او چا نه ـ ډېر خیال به ئې نۀ شۀ ساتلے ـ د مؤنث دداسې قسمه اواز کوم چې په جینۍ، کرسۍ کښې دے هلته به د ی دپاسه همزه لګولے کېدۀ او مشکل به ترې پیدا کېدۀ ـ اوس د کش ,,ۍ،، د مؤنث اسم یو مخصوص علامت اوټاکلے شو ـ

د مثال په ډول، کرسۍ، جینۍ، نواکۍ، سلګۍ، چپلۍ، څپلۍ، کراچۍ، پنډۍ، لولۍ، پولۍ، جولۍ وغیره ـ

په دې کښې دا خبره هم د غور وړ ده چې داسې قسمه ځینې مؤنث اسمونه د جمع په حالت کښې هم راځي ـ لکه خانۍ تربورولۍ، ښادۍ وغیره ـ خو دا د جمع او واحد کله کله یو رنګ هم لري ـ لکه سپۍ، سیلۍ، کرسۍ، والۍ، تتکۍ، تنکۍ، نالۍ، ګولۍ، جالۍ، ټالۍ وغیره ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهمه فیصله :-

د فعل دپاره به د مخکښې غوندې د ,,ی ،، دپاسه ,,ء ،، لیکو لکه اوخورئ ، اوکړئ وغیره.

ددې مطلب دا دے چې موږ سره په یو لحاظ دا ,,ی،، زیاته شوه. یعنې د ,,ی ،، دپاسه به همزه یواځې په هغه صورت کښې لګوؤ چې د فعل دپاره استعمالیږي .لکه ډوډۍ اوخورئ .د خوړلو نه اوخورئ ، وړئ ، لړئ ، کوئ ، ساتئ ، راځئ.

د فعل امر یا فعل د نورو حالتونو نه سیوا هم ددې ,,ئ،، استعمال په پښتو کښې شته . ,, ته تلے وې ،، جمع ,,تاسو تلي وئ،، چې دا هم د کېدلو نه د فعل یو حالت دے.

د ,,ی ،، دپاسه همزه د خپل اوازپه مناسبت لګي .ځئ، کوئ ، خورئ وغیره کښې چې کوم اواز د ,, ی ،، دے هم ددې دپاره دا تخصیص شوے دے .دې نه علاوه ,, تاسو څوک یئ،، په دې کښې هم د دوېمې ی دپاسه ,, ء ،، دے .واحد ,,ئې،، داسې دے .چې ته څوک ئې .او بیا د یائې مخصوص دا قسمه اوازونه چې د جمعې حالت ته راځي نو د ,, ی ،، دپاسه به همزه لګي.

لسمه فیصله

په ضمیر متصل او ,, ئې ،، کښې به په ,,ی،، باندې همزه لیکلے شي او مخصوصه ,, ې ،، به لیکلے شي .او یا به ,,ی،، لیکلے شي لکه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

يئ کښې به يوه ,,ی ،، او دوېمه ,,ی ،، باندې همزه ليکلے شي.

ددې مطلب دا دے چې ضمير متصل دپاره چې د ,,ی،، کوم اواز دے. هغه به د همزه په ئ او يائې مخصوص يو ځاے ليکلے شي. لکه ,, فلانے ئې راوستو ،، ,, هغه ئې ښکل کړو ،، مياں صاحب ئې مشر کړو ،، وغيره.

په دې فېصله کښې دې خبرې سره هم اتفاق اوشو چې که څوک هم دغه ئې داسې ليکي ,, يې ،، نو هم خبر دے. او لکه چې وړاندې ذکر اوشو د جمع په حالت کښې چې کوم د دوه يې ګانو استعمال دے. هغې کښې به وړومبې ,, ي ،، يائې معروف او په دوېمه همزه لګي ,, يئ ،،

يوولسمه فېصله :-

په داسې ,, ه ،، کښې به لکه زړۀ ، ښۀ ، بۀ ، تۀ د مخکښې په شان د ,, ه ،، دپاسه ,, ء ،، ليکو.

يعنې زړۀ ، ښۀ ، څۀ کښې به د ,, ه ،، دپاسه ,,ء ،، وي .په افغانستان او سوېلي پښتونخوا کښې به هم دغه رنګ ليکلے شي.

دا يوه اهمه فېصله ده ځکه چې د افغانستان او سوېلي پښتونخوا پرې هم اتفاق راغے.

دا هسې خو د ,, ه ،، يو سخت يا لنډ شان اواز دے. خو تر ډېره حده د مذکر علامت هم دے .اګرچې د ,,ه،، دپاسه ,,ء ،، خالص د تذکير د علامت توګه نۀ دے خو نور تول هغه اسمونه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفاتي اسمونه او کلمې به خامخا مذکر وي چې د ,,ه،، دپاسه همزه لري ـ د ,,ه ،، په باره کښې وړاندې فېصله کښې دا خبره شوې وه چې دا به اوس د مؤنث مخصوص علامت نهٔ وي خو بیا هم تر ډېره حده دا د مؤنث اسم جوړولو یوه قاعده ده ـ په عام یا ساده رنګ کښې ,,ه ،، که راځي نو د مؤنث دپاره ډېره یا اکثر راځي او چې دپاسه پرې ,,ء ،، وي نو داسې اسم یا کلمه اکثر مذکر وي ـ لکه

ښه	(مؤنث)	ښهٔ	(مذکر)
د وړه	(مؤنث)	جمع وړې د ے	
د وړکي	(مذکر)	جمع واړهٔ	
پښتنه	(مؤنث)	جمع پښتنې	
پښتون	(مذکر)	جمع پښتانهٔ	

خو دا باقاعده قاعده نهٔ ده ـ تر څهٔ حده ده ځکه چې د ,,ه،، دپاسه ,, همزه ،، د خپل مخصوص لنډ اواز دپاره لګي ـ د تذکیر و تانیث د مسئلې نه سېوا هم ډېرې زیاتې کلمې هغه دي چې مذکر مؤنث نهٔ دي ـ خو د ,,ه ،، دپاسه پرې همزه لګي لکه تهٔ ، څهٔ ، ښهٔ ، پهٔ ، وغېره ـ

دې کښې تهٔ د تخاطب داسې کلمه ده چې د مؤنث او مذکر دواړو دپاره راځي ـ

اوبهٔ ځان ته اواز د ے او مؤنث جمع ده خو د اواز له رویه پرې ,,ء ،، لګي څهٔ کښې د خپل اواز له مخه راځي ـ زړهٔ ، ترهٔ کښې هم د ے ـ خو بیا هم د اکثر مذکر اسمونه چې جمع شي نو دا اواز ورکوي لکه د سُور نه سرهٔ ، پروت نه پراتهٔ ، د زوړ نه زاړهٔ ، پښتون نه پښتانهٔ ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې نه سېوا ښيني مخصوص د پښتو هغه اسمونه دي چې دا اواز لري لکه راغۀ . وانبۀ.

د مصدر ښيني شکلونه هم داسې بدلولے شي . د تلل نه تلۀ. وتل نه واتۀ . وهل نه واهۀ . کتل نه کاتۀ . چې مصدري اسم ته راجع دي نو پښتو کښې ددې ,, ه ،، چې ,, ء ،، وربانـدې وي خپـل مخصوص اواز دے او په اسمونو کښې فعلونو کښې هر چېرته چې دغه اواز وي که مذکر وي او که مؤنث په دغه رنګ به ليکلے شي.

په سوېلي پښتونخوا کښې او افغانستان کښې ددې فيصلو نه وړاندې د ,, ء ،، د ليکلو دا رواج عام نۀ وۀ . اوس هغوي هم ددې پابند دي چې هم داسې به ئې ليکي.

دولسمه فيصله :-

,, ګ ،، به په کونډه ليکلے شي

په قطبي پښتونخوا کښې خو د پخوا راسې ,,ګ،، په کونډه ليکلے شو . ولې په افغانستان کښې به د فارسۍ ,,ګ،، په شان ليکلے کېدۀ . نو هر کله چې د فارسۍ او هندۍ ټول داسې توري مونږ په کونډه ليکو لکه : ټ ټ ـ ډ ډ ـ ړ ړ وغيره . نو يو په کښې ,,ګ ،، هم دے . اوس به دا په پښتو هر چېرته په کونډه ليکلے شي، هم افغانستان او هم سوېلي پښتونخوا کښې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسمه فیصله

کښي، کښېناستل، نخښنه، بخښنل او داسې
نور ټکي به هم دغه رنګ لیکلی شي.

دا هم متفقه فیصله ده. ,, کښي ،، چې ختک او ځیني نور قبائل ورته کشي وائي. داسې د ختکو او نورو ځینو قبیلو هغه کلمې چې په ,, ش ،، لیکلی او وئیلی شي. او په ځیني نورو لهجو کښې د دغه ,,ش ،، اواز په ,, خ ،، ویستلی شي. نو دا یوه زړه پخوانی فیصله ده چې د ,, ش ،، او ,, خ ،، فرق دپاره به د پښتو مخصوص توری ,, ښ ،، لیکو. ,, ښ ،، د پښتو د ځینو قبیلو یو مخصوص اواز هم دی. چې اکثر ئې د غرهٔ مومند وائي. خو د ختک او یوسفزی لهجې یا د Soft او Hard لهجې تر مېنځه چې د ش او خ کوم اختلاف دی، د هغې د اتفاق راوستو دپاره به دا ,,ښ،، هلته لیکلی شي. چې یو خوا ,,ش،، وي او بل خوا ,, خ،، وي. کوم کلمات چې د نرمې لهجې خلق په ,, ش ،، ادا کوي او هم دغه کلمې د نورو قبیلو په لهجو کښې په ,, خ ،، ادا کېږي نو داسې به نهٔ وي چې د چا خنګه خوښه وي یا څنګه ئې وائي هغسې دې لیکي. داسې کلمې به نهٔ په ش لیکلی شي او نهٔ په ,, خ ،، بلکې دا به په ,,ښ،، لیکلی کېږي.

د مثال په طور کښې کښېناستل. نخښنه، غوښنه، غوښتل. وغېره د نرمې لهجې خلق کشې. کشېناستل، نخشه، غوشه او غوشتل وائي. او د نورو قبیلو خلق ئې کې کېناستل، نخه. غوخه او غوختل وائي. داسې نو بلا کلمې دي چې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختلاف لري خو ددې د پاره به د ,, ښ ،، دا دريمګړې حرف استعماليږي او دواړه لهجې به ئې وئيلې شي -

ددې نه وړاندې په کابل افغانستان کښې اوس اوس دا رواج شروع شوې وۀ - چې ,, کښې ،، به ئې کې ليکله - او داسې نورې د ښ کلمې به ئې نظر انداز کولې - هغوي هم اوس ددې پابند شول او هغه رنګه به ئې ليکي څنګه چې دلته ليکلې کيږي -

څوارلسمه فېصله

"معدوله واو به د ټکيو نه نۀ شي غورزولې لکه خولۀ ، خواړۀ ، ګونه ، غوندې وغېره "

ددې فېصلې نه وړاندې د داسې ټکيو پحقله پښتو املا کښې انتشار وۀ - چې د چا به څنګه خوښه وه هغسې به ئې ليکله - معدوله واو هغې ,, واو ،، ته وائي چې په ليکلو کښې راځي خو په وېنا کښې نۀ راځي - لکه تنخوا ، خوا مخوا ، زکوٰة ، خولۀ ، خواړۀ ، غوندې او د ځينې پښتو لهجو کښې لوستل وغېره - په اواز کښې يا وېنا کښې عام طور دا ټکې داسې راځي - تنخا ، خامخا ، زکات ، خلۀ ، خاړۀ ، غندې ، لُستل وغېره - نو هر کله چې د وېنا سره سره د ټکې د ليکلو هم خپل يو معنوي شناخت وي - ددې نه سېوا ادائيګي ئې هم په بېلو بېلو لهجو کښې جدا جدا وي نو دا فېصله اوشوه چې معدوله واو به په ليکلو کښې خوا مخوا ليکلې شي او د کلمې نه به غورزولې نۀ شي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې کښې يوه اهمه خبره دا ده چې معدوله يواځې د ,,و،، دپاره اکثر راغلې اصطلاح ده .په عربۍ کښې اکثر دا ,,و،، په مخصوصو صورتونو کښې راځي .خو ددې اطلاق د نورو ژبو په ډېرو داسې کلمو کېدے شي چې د تلفظ دغه صورت لري .په وړاندې ذکر شوؤ مثالونو کښې يو مثال مونږ د يوې مخصوصې لهجې ورکړے دے .لُستل .دا په اصل کښې لوستل دے .يعنې په ډېرو لهجو کښې په دې کښې د معدوله ''و'' حېثيت نۀ لري .خو ځينو لهجو کښې شته .او هغوي ئې په پېښ تلفظ کوي .دلته ,,و،، په وېنا کښې نۀ راځي او معدوله دے .خو ليکل ئې پکار دي .داسې مثالونه د ځينو نورو توروهم شته چې په وېنا کښې نۀ راځي خو په ليکلو کښې راځي او معنى ئې هم هله مکمله شي چې په ليکلو کښې صحيح اوليکلے شي .

پينځلسمه فيصله

هغه تکي يا کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه د پېښ په حالت کښې راغلي دي .په پېښ به ليکلے شي .يعنې په خپل رنګ کښې لکه ګل ، بلبل ، هغه پښتو کلمې چې پېښ لري هغه به مجهوله ,,و،، ليکلے شي .پوښتنه ، مور ، نور وغيره .

ددې فيصلې په رڼا کښې به يواځې داسې تکي چې د عربۍ او فارسۍ نه د پېښ په حالت کښې پښتو ته راغلي دي. هغه به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېش لیکلے شي ـ لکه ګُل ، بُلبل د فارسي تکي دي ـ بالکل یا کُل وغیره چې د دغه ژبو تکي دي هم داسې به لیکلے شي د پښتو چې کوم خپل اصل کلمې دي هغوي کښې به مجهول واو لګولے شي د پښتو مجهول واو په یو لحاظ د پښتو مخصوص واو هم دے ـ یعني ددې واو چې په پښتو کښې کوم اواز دے هغه یواځې پښتو کښې دے ـ چې د اردو او فارسي ,,و،، ددې قسمه واو لږ جدا اواز لري ـ اګرچې ددې واو اواز د پېش سره نزدې اواز لري خو د پېش اواز نهٔ دے ـ د پښتو د مجهول واو مخصوص اواز دے ـ لکه تور ، نور ، مور ، سور ، خور وغیره کښې دا اواز دے ـ دا که یواځې په پېش اولیکلے شي هغه به غلط وي ـ لکه د تور په ځاے تُر ، د نور په ځاے نُر ، د مور په ځاے مُر ، د خور په ځاے خُر وغیره ـ دا د مخصوص یا مجهول واو اواز په پوښتنه ، غوښتنه ، ګوته وغیره کښې هم دے او داسې د هر نور تکي دي چې دا اواز په کښې راځي ـ دلته دا خبره هم د یاد ساتلو ده چې خالص د پښتو هغه تکي چې د پېش سره نزدې اواز لري ـ اکثر بدلولے شي ـ لکه هُم ، دا هم چېرته ام دے ـ یوم هم راځي ـ چې فطري پښتو ده ـ لکه ,,یوه خبره دا هم ده،، په ځاے وئیلے شي چې ,,یوه خبره دام ده،، نو په اصل کښې هم په پېش وئیل پښتو کښې عام نهٔ دي ـ بلکې هم زیات وئیلے کېږي ـ یواځې د پېښوري پښتو په لهجه کښې د هندکو په اختلاط په پېش وئیلے کېږي او دغه مثال د ځینو نورو تکیو هم دے ـ دې سره دا وضاحت هم ضروري دے چې اکثر تکي یا کلمې چې د اردو ژبې د اختلاط د وجې ئې د پېش رواج موندلے دے او کلمې خالصې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو دي هغه به په خپل اصلي رنګ کښې ليکلے شي - لکه پښتو ، پښتون ، پښتنه وغيره چې ,, پ ،، زور لري - "Pakhto" په پېښوري لهجه کښې په پېښ وئيلے شي او په نورو قبيلو کښې چې دغه پېښ غلط رواج مونډلے دے نو هغوي ئې د خپل فطرت مطابق په مخصوص د پښتو مجهول واو تلفظ کوي - که په غور واوريدے شي نو داسې خلق ورته پوښتون او پوښتو وائي ځکه نو دا خيال ساتل ضروري دي چې دا دې په زور وئيلے او ليکلے شي ، چې ژبه صفا پاتې شي -

شپاړسمه فيصله :-

معروف واو به د کلمو نه نۀ غورزولے کيږي او دپاسه به پېښ ورکولے شي لکه نُور ، سُور وغيره -

دا فيصله واضحه ده ، خو دا ضرورت به وي چې دداسې کلمو لکه نُور ، سُور ، ضرُور کښې به معروف واو وي او واو دپاسه به پېښ لګولے شي - چې د مجهول واو نه پرې مختلف ښکاري يعنې په کومه کلمه چې د واو دپاسه پېښ رانۀ شي نو غلط فهمي ترې پيدا کيدے شي چې دا جوړ مجهول واو دے او پېښ چې پرې دپاسه اولګي نو لازماً به معروف واو وي او اواز به ئې هم د معروف واو وي کوم چې وغيره کښې يا نُور کښې دے -

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوولسمه فیصله :-

د پښتو مخصوص توري ځ ، څ ، ښ ، ږ به هم
دغسې لیکلے شي-

دا اخري فیصله ده او اهمه ده. ددې نه وړاندې به اکثر داسې کېدۀ چې ځ (ځیم) چې اواز ئې د انګرېزي TS سره نزدې دے او پښتو کښې ,, ز ،، ته هم نزدې شانې اواز لري - یا د ځینو لهجو خلق ئې نۀ شي ادا کولے او اکثر هغه کلمې چې د ,,ځ ،، توری لري اکثر ئې لیکي هم په ,, ز ،، او د ,,ځ ،، تلفظ هم د ,, ز ،، په شان کوي - یا به په لیکلو کښې تېروتل.

په اصل کښې ,,ځ ،، د پښتو د یو مخصوص اواز علامت دے.د ا ، ب ، ت په ترتیب کښې د ,, ج ،، نه پس راځي. د ,, ج ،، او ,, ز ،، تر مېنځه داسې اواز لري - چې ژبه پرې د غاښونو سره لګي - په پښتو کښې ددې خپل مخصوص اواز دے او اکثر داسې هم شوي دي - چې کوم ټکي د فارسۍ او هندۍ نه پښتو ته راغلي دي او اصل ئې ,, ج ،، دے د هغې اواز په پښتو کښې د پښتو د مزاج له مخه اکثر په ,,ځ ،، بدل شوے دے یا بدلېږي. لکه جنګل نه ځنګل ، جوان نه ځوان ، جائے نه ځاے وغېره. خو ددې نه سېوا د پښتو خپل ډېر ټکي هم په دې اواز شته - پښتو کښې د ,,ج ،، توری هم د پښتو خپل اواز دے. د فارسۍ هندۍ یا عربۍ ډېر ټکي هم خالص په ج وئیلے کېږي او د پښتو خپل کلمات هم په ج شته او داسې ټکي به په ,, ج ،، لیکلے هم شي او وئیلے هم. لکه جولا ، جامې ، (ژامې نا) (کېږې) جمرود ، جمامه وغېره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو د ,,ځ،، خپل مخصوص اواز دے ـ هغه ټکي چې د ,,ځ،، دي هغه به په ,,ځ،، ليکلے شي ـ په ,,ز،، يا ,,ذ،، ليکل به غلط وي ـ چونکې دا ,,ځ،، د ج سره نزدې دے او د پرديو ژبو هغه ټکي چې د ,,ج،، نه پښتو کښې ,,ځ،، شوي دي نو ځکه ئې د حروف تهجي په ترتيب کښې به د ج نه پس ليکلے شي ـ

بله خبره دا ده چې د پښتنو ځينې قبيلې هم په دې کلمو کښې د تلفظ اختلاف لري ـ او د ,,ځ،، توري د دغه اختلاف تر مېنځه يو اتفاق هم راولي ـ هغه داسې چې د مروتو او ګنډه پور قبيلې چې کوم کلمات په ج ادا کوي هم هغه کلمې د يوسفزيو يا نورو قبيلو خلق په ,,ز،، تلفظ کوي ـ د دې دواړو د اختلاف تر مېنځه د ,,ځ،، توري دے چې هم ,,ج،، ته نزدې دے او هم ,,ز،، ته خو زيات اهم په دې دے چې داسې کلمې نۀ په ج دي او نۀ په ,,ز،، بلکې په ,,ځ،، دي ـ لکه مروت او ګنډه پور چې جنې، جوان، جنګل وغېره وائي ـ نو د يوسفزيو په اواز کښې زنې، زوان او زنګل وئيلے کېږي ـ حالانکه دا ځنې، ځوان، ځنګل دے او شناخت ئې هم د دواړو د پاره اسان دے او ليکل لوستل ئې هم دواړو ته اسان دي ـ دا د ژبې فرق دے ـ ځلا، ځلان، ځلنده وغېره ـ د پښتو ټکي که د مروتو په ژبه جلا، جلان، جلده راځي يا د نورو قبيلو په ژبه زلا، زلان يا زلنده راځي نو د عيب خبره نۀ ده خو اصل کښې دا ټکي د پښتو د مخصوص اواز په ځ دي ـ او بايد چې په مشق او زدکړه هم دواړه لهجې خپلې هم کړے شي او د ادا کولو طريقه هم خپله کړي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ،،ځ،، نه پس بل مخصوص توری ،،څ،، ،،ښ،، دی ـ دا هم د ځ په شان د پښتو خپل مخصوص اواز دی ـ چې نه خو ،،چ،، ده او نه ،،ث،، یا ،،س،، ـ د پښتو خپل ډېر کلمات په دې ،،څ،، وئیلی شي ـ خو د ،،ځ،، په شان د مروتو قبیلې یې نه شي ادا کولی نو د ،،چ،، په اواز هغه ټکي وائي کوم چې په ،،څ،، لکه هغوی څه ته چه وائي ـ څوک ته چوک وغېره او هم دا کلمې د یوسفزیو په لهجه کښې اکثر په س ادا کولی شي چې غالباً ورو ورو ئې د ژبې نه د ،،څ،، مخصوص اواز هېر کړے دے ـ لکه څوک ته سوک څه ته سه ـ څه رنګه ته سه رنګه وغېره وائي ـ حالانکه دا ،،څ،، اواز لري ـ او د پښتنو په اکثریتي قبیلو کښې هم داسې ادا کولی شي ـ

بله اهمه خبره دا هم ده چې کوم ټکي د فارسي هندي ژبو کښې په ،،چ،، دي ـ او هغه پښتو ته راغلي دي ـ نو اکثر ئې اواز په ،،څ،، بدل شوے دے لکه چادر ـ څادر ـ چارپاے ـ څاروے ـ چپر ـ څپر وغېره ـ نو دا هم د مروتو او د یوسفزیو تر مېنځه د چ او ،،س،، په اختلاف کښې اتفاق راولي ـ چې څادر ـ څوک ـ څپر وغېره به چادر ـ چوک ـ چپر هم نه شي وئیلی او لیکلی ـ داسې به سادر ـ سوک ـ سپر وغېره هم نه شي لیکلی ـ دا به د پښتو د خپل شناخت دپاره په ،،څ،، لیکلی شي چې د پښتو مخصوص توری دے ـ ولې ورو ورو د ځینو قبیلو د لهجې نه اوړېدلی دے ـ باید چې د خپل مخصوص اواز مشق ئې اوکړے شي یا کم نه کم د لیکلو تر حده ئې خیال اوساتلی شي ـ که تلفظ ئې د خپلې لهجې مطابق هم کوي نو خیر دے ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل مخصوص توری د ,,ښ،، دی - ددې ذکر وړاندې هم راغلی دی - دا هم د پښتو مخصوص اواز دی - خو د نرمۍ او سختۍ لهجې تر مېنځه اختلاف کښې د اتفاق علامت هم دی - هغه داسې چې خټک یا قندهاري لهجه کښې کومې کلمې په ,,ش،، ادا کولې شي هغه کلمې اکثر په یوسفزی لهجه کښې په ,,خ،، وئیلې کېږي - نو هر کله چې د یوسفزیو په لهجه کښې ,,ش،، هم شته او ,,خ،، هم او داسې قندهاري یا خټک لهجه کښې هم ,,ش،، شته او هم ,,خ،، خو اکثر کلمې داسې هم دي چې د یوې لهجې خلق ئې په ش تلفظ کوي او د بلې لهجې اوسېدونکي ئې په ,,خ،، کوي - نو داسې کلمې به په ,,ښ،، لیکلې شي - چې دواړه لهجې ئې د خپلې لهجې مطابق وئیلې شي - لکه پښتو، پښتون چې پشتو او پختو به نهٔ شي لیکلې بلکې پښتو او پښتون به وي - یعنې په ,,ښ،، به وي - داسې خهٔ او شهٔ - اوخ اُوش، پشه او پخه، روشان او روخان وغېره به ښهٔ، اوښ، پښه، روښان وي - چې دواړه لهجې ئې هم شناخت په اسانه کولې شي او هم لیکلې او وئیلې شي او په لیک کښې به ئې اتفاق او وحدت هم وي -

بله د پښتو مخصوص توری ,,ږ،، دی - دا یو ضروري توری دی دا هم د دوؤ لهجو تر مېنځه د اتحاد علامت دی - ځکه چې خټک یا قندهاري لهجه کښې چې کوم کلمات په ,,ژ،، تلفظ کېږي هغه په یوسفزی لهجه کښې په ګ تلفظ کولې شي - لکه ژیره، ګیره، ژمنځ، ګمنز، ژلی، ګلی، تیژه، تیګه وغېره - نو ددې لهجو تر مېنځه به داسې تکې په ,,ږ،، لیکلې شي - لکه ږیره،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ږمنځ ، ږلۍ ، تېږه ، وغېره ځکه چې داسې به دواړه لهجې په اسانه د اصل کلمې شناخت کولے شي۔

ددې سره دا خبره هم ضروري ده چې ځینې لهجې د ,,ژ،، په ځاے د ,,ج،، اواز هم اوباسي ۔ ,,ج،، پښتو کښې خپل تورے او خپل کلمات ئې دي ۔داسې د ,,ګ،، هم خپل کلمات دي چې په هره لهجه کښې شته نو یواځې د ژ او ګ تر مېنځه ,,ږ،، ده او د ,,ژ،، خپل اواز هم په هره لهجه کښې شته ۔هغه کلمې چې په اصل کښې په ,,ژ،، دي او ځینې لهجې ئې په ,,ج،، تلفظ کوي ۔هغوي به ئې په ,ج، نۀ لیکي ۔ځکه چې داسې به د ټکي او د پښتو خپل شناخت او وحدت ته نقصان رسي ۔لکه ژبه به ژبه وي جبه لیکل نۀ دي پکار ۔ ژوند په ,,ژ،، دے ۔جوند یا جُند لیکل نۀ دي پکار ۔وریژې ۔ وریجې لیکل نۀ دي پکار ۔ځینې داسې نورې کلمې دي او خالص د پښتو په ,,ژ،، لیکل پکار دي چې ,ژ ، د پښتو خپل مخصوص اواز دے او په یوسفزیو او په ختټک قندهاریو دواړو لهجو کښې شته۔ که د چا په لهجه کښې ددې ځاے ,ج، هم وي ۔نو د هغوي شمېر ډېر کم دے ۔باید چې د پښتو په وحدت پسې لاړ شي ۔او د لیکلو تر حده کم نه کم دغه کلمې په ,,ژ،، لیکي ۔او ,,ږ،، به یواځې د دوؤ غټو لهجو د ,,ژ،، او ګ د اختلاف تر مېنځه د اتحاد د علامت په طور لیکلے شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٩٥٥

پښتو اکېډمي پېښور یونیورسټي

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library